

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE DEĞERLER
EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARINA YANSIMASI
ÜZERİNE DURUM ÇALIŞMASI

Yeşim AKDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Melek GÖKAY

Konya - 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yeşim AKDOĞAN
	Numarası	158309031005
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim – İş Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansıması Üzerine Durum Çalışması

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

30/09/2019
Yeşim AKDOĞAN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yeşim AKDOĞAN
	Numarası	158309031005
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim – İş Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları Üzerine Durum Çalışması

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları Üzerine Durum Çalışması başlıklı bu çalışma 27/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr Melek Gökay	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Neslihan Kıyar	
Jüri Üyesi	Dr. Öğrt. Üyesi Hatice Kübra ÖZALP	

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimi oluşturabilmemde bana destek olan ve bu süreçte karşılaştığım zorluklara göğüs gerip hayatımı kolaylaştıran herkese teşekkürü bir borç bilirim. Başta bu çalışmanın her aşamasında bilgi ve fikirleriyle yol gösteren, beni her zaman destekleyen ve cesaretlendiren, tavır ve davranışlarıyla, sakinliğiyle ve verdiği büyük güven duygusuyla benim için rol modeli olan değerli hocam Prof. Dr. Melek Gökay'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam süresince maddi manevi desteğini esirgemeyen, hayatımın her anında yanımda olan, en büyük güç kaynağım, annem Mualla Çağır' a teşekkür ederim.

Tezin oluşmasında beni destekleyen, Özel Esentepe Koleji idari kadrosuna, sabırla ve özenle katkıda bulunan ve bana destek olan çok kıymetli Özel Esentepe Koleji İlkokul sınıf öğretmenlerine ve çok değerli sevgili öğrencilerime özenle çalışmalarını yaptıkları için tek tek teşekkürlerimi sunarım.

Yeşim AKDOĞAN

Konya, 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yeşim AKDOĞAN
	Numarası	158309031005
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim – İş Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Melek GÖKAY
	Tezin Adı	İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları Üzerine Durum Çalışması

ÖZET

Bu araştırmada öğrencilerin değerler eğitiminin görsel sanatlar dersinde öğrenci çalışmaları üzerine yansımaları gözlemlemek ve öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerini belirleyip bu doğrultuda değerler eğitiminin öğrencilere olan katkısını ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Öğretmenlerin yürütmüş olduğu derslerinde değerler eğitimine ne ölçüde yer verdiği, nasıl işlediği, öğrencilerin değerler eğitimini nasıl kavradıkları ve resim çalışmalarına nasıl yansıdığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Toplumların kültürlerinde meydana gelen ahlaki bozulmalar nedeni ile insanlar olumsuz davranışlar sergilemektedir. Bu sebeple insanlar arasında, birbirlerine saygı göstermeyen, adaletsiz nesiller yetişmektedir. Eğitim bünyesinde bu yıpranmanın önüne geçmek için belirli bir plan dahilinde, eğitim kurumlarında uygulanan eğitim öğretim programlarında değerler eğitimine yer verilerek, değerlerin çocuklara verilmesi ve alışkanlık haline dönüştürerek davranış kazandırılması amacı ile faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Değerler eğitimi, çocukların kişilik eğitimini güçlendirmeyi, insanların benliğinde ve toplumda huzur ortamı sağlamayı, istenilen davranışları kazanan nesillerle de toplumun sahip olduğu değerleri bir sonraki nesle iletmeyi hedeflenmektedir.

Bu araştırma, nitel bir araştırma olup, durum çalışması yapıp, nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri toplamda 157 öğrenci olmak üzere, ilkokul 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden ve sınıf öğretmeni olan 13 öğretmenden elde edilmiştir.

Araştırmada sekiz değer ele alınmıştır. Öğrenci çalışmaları içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, okulda verilen değerler eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisinin oldukça önemli olduğu fakat okulda aldığı eğitimin yanı sıra değerler eğitiminin küçük yaşta ailede başladığı, çevre ve okul ortamında pekiştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda değerler eğitiminde öğretmenin sadece ders içinde değil her an değerleri benimseyen iyi bir rol modeli olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Değerler Eğitiminde Görsel Sanat, Sanat Eğitimi

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Name and Surname	Yeşim AKDOĞAN
	Student Number	158309031005
	Department	Fine Arts Education
	Department	Painting - Business Training
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)
	Supervisor	Prof. Dr. Melek GÖKAY
	Title of the Thesis/Dissertation	A Case Study on Reflection of Values Education in Primary School Visual Arts for Student Studies

ABSTRACT

In this study, it is aimed to observe the reflections of values education on students at Visual Arts class and to determine the opinions of teachers about this issue and to reveal the contributions of values education to the students. It is tried to determine how much the teachers rank values education, how they carry it out, how the students comprehend it and how it is reflected on their works of art.

People have been displaying negative behaviour because of the moral breakdowns in the culture of their societies. For this reason, unfair generations who do not respect to each other and who are deprive of empathy have been brought up among these people. In order to prevent the frazzle in education, with a certain plan, activities have been carried out with the aim of making the children get these values and turn them into a habit and gain them as behaviour by including the values education in the programmes of the educational institutions which have been implemented.

Values education aims at strengthening the identity education of children, providing a peaceful atmosphere in the personality of the people and the society and

carrying the values that the society has, to the next generations via the generations who gained the intended behaviour.

This study is a qualitative research, in which the method of case study and semi-structured interview forms from the qualitative data collection tools were used. The data had been gathered from totally 157 second, third and fourth grade students who are at primary school and from 13 class teachers.

Eight values had been handled in the research. In accordance with the data gathered, it is concluded that values education given at school has a significant impact on students; however besides the education they have at school, values education begins at home at an early age and it is reinforced in the society and the school environment.

About this issue, it is concluded that the teacher has to be a good role model who adopts the values not only in the class but also at any moment.

Key Words: Values Education, Visual Arts in Values Education, Art Education

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	3
1.3. Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

2.1. Değerler ve Değerlerin Özellikleri	6
2.2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	11
2.2.1. Rokeach Değerler Sınıflandırması	11
2.2.2. Morris'in Değerler Sınıflandırması.....	12
2.2.3. Spranger'in Değerler Sınıflandırması	12
2.2.4. Kahle'nin Değerler Sınıflandırması	13
2.2.5. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması.....	13
2.3. Değerler İle İlgili Kavramlar.....	14
2.3.1. Ahlâk	14
2.3.2. Tutum	15

2.3.3. Din	16
2.3.4. Kültür	17
2.3.5. Eğitim	18
2.4. Değerler Eğitimi	19
2.4.1. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar	24
2.4.1.1. Ahlaki Gelişim Yaklaşımı	24
2.4.1.2. Analiz Yaklaşımı.....	24
2.4.1.3. Telkin Etme Yaklaşımı.....	24
2.4.1.4. Kohlberg ve Ahlak Gelişimi	25
2.4.2. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi.....	27
2.4.3. Değerler Eğitimi ve Öğretmen.....	30
2.4.4. Değerler Eğitimi ve Okul.....	38
2.4.5. Değerler Eğitimi ve Aile.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL SANATLAR DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

3.1. Sanat	43
3.1.1. Sanat ve Değerler ilişkisi.....	52
3.2. Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri.....	53
3.3. Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimi	55
3.4. İlgili yayın ve Araştırmalar	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli.....	68
4.2. Evren ve Örneklem.....	69
4.3. Verilerin toplanması	69
4.4. Veri toplama aracı	69
4.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	70

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulamaları Görsel Sanatlar Dersinde Öğrenci Resimlerine Nasıl Yansımaktadır?” Alt Problem Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	71
5.2. “Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Öğretimine İlişkin Kazanımları Kendi Eğitim Uygulamalarında Nasıl Gerçekleşir?” Alt Problem Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	79
5.3. “Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Öğretimine Yönelik Görüşleri Nelerdir?” Alt Problem Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar	86
5.4. İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansıması Üzerine Durum Çalışması.....	95
5.5. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “DOSTLUK” Konulu Durum Çalışması.....	95
5.5.1 Dostluk Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	98
5.6. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “SORUMLULUK” Konulu Etkinlik Çalışması	108
5.6.1 Sorumluluk Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	109
5.7. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “YARDIMSEVERLİK” Konulu Etkinlik Çalışması.....	115
5.7.1. Yardımseverlik Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	117
5.8. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “SEVGİ” Konulu Etkinlik Çalışması	127
5.8.1. Sevgi Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları	130
5.9. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “GÜVEN” Konulu Etkinlik Çalışması	140
5.9.1. Güven Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	143
5.10. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “DOĞRULUK” Konulu Etkinlik Çalışması	149
5.10.1. Doğruluk Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları	151
5.11. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “EMPATİ” Konulu Etkinlik Çalışması	165
5.11.1. Empati Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	165
5.12. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “HOŞGÖRÜ” Konulu Etkinlik Çalışması	173

5.13. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “ÖZDENETİM” Konulu Etkinlik Çalışması	180
5.13.1. Özdenetim Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları	183
5.14. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “ADALET” Konulu Etkinlik Çalışması	187
5.14.1. Adalet Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	189
5.15. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “DOSTLUK” Konulu Etkinlik Çalışması	195
5.15.1. Dostluk Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları.....	197
5.16. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “Sabır” Konulu Etkinlik Çalışması	202
5.16.1. Sabır Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları Ve Yorumları.....	205
5.17. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “SAYGI” Konulu Etkinlik Çalışması	209
5.17.1. Saygı Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları	211
5.18. Öğrenci Çalışmaları İçerik Analizi.....	214

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Tartışma	217
6.2. Sonuç	221
6.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	221
6.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	222
6.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	222
6.3. Öneriler	224
KAYNAKÇA.....	226
EKLER	237
Ek-1: Öğretmen Görüşme Formu	237
Ek-2: İzin Dilekçesi	239
ÖZGEÇMİŞ	240

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Kazanım Tablosu.....	60
Tablo 4.1. Değerler Eğitimi Konu Alan ve Bu Alanda Yapılan Bazı Araştırmalar	62
Tablo 5.1. Öğretmenlerin “Değerler Eğitiminin Öğrenci ve Öğretmene Faydaları Nelerdir?” Sorusuna İlişkin Görüşleri.....	72
Tablo 5.2. Öğrencilerin Değerler Eğitimi Hayata Geçirmesi Konusundaki Düşünceniz Nelerdir?	74
Tablo 5.3. Öğrencilerin Değerlere İlişkin Tutumları Nasıldır?	77
Tablo 5.4. Değerler eğitimi kapsamında yer alan ilkeler yeterli midir? Geliştirmek için başka hangi ilkeler eklenebilir?.....	79
Tablo 5.5. Okullarda Değerler Eğitiminin Yeterince Özenli İşlendiğini Düşünüyor Musunuz?	81
Tablo 5.6. Öğretmenler Değerler Eğitimi Hangi Tarz ve Uygulamalarla Çocuklara Aktarmaktadır?	84
Tablo 5.7. Sizce Değerler Eğitimi Nedir?	87
Tablo 5.8. Değerler Eğitimi Kavramı Evrensel midir?	89
Tablo 5.9. Değerler Eğitiminde Çevrenin veya Ailenin Etkisi Var mıdır?	91
Tablo 5.10. Ailenin İnanç ve İdeolojik Yapısı Değerler Eğitimi İle Ters Düşüyorsa Çocuğun Okulda Aldığı Değerler Eğitimi Topluma Kazandırılabilir mi?...	93
Tablo 5.12. Sorumlulukla İlgili Olumlu Kavramlar.....	109
Tablo 5.13. Doğruluk ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar.....	150
Tablo 5.14. Adalet ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar	188
Tablo 5.15. Dostluk ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar	196
Tablo 5.16. Sabır ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar	203
Tablo 5.17. Saygı ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar.....	210
Tablo 5.11. Değerler Eğitimi Kavramlarının Teorik ve Uygulama Boyutunda Görsel Sanatlar Dersinde Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları.....	215

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil-1.1. Değerler Eğitimi Kavramına İlişkin Oluşturulan Kategoriler	23
Şekil-2.1. Görsel Sanatlar Öğretim Programında Değerler	59
Şekil-3: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	98
Şekil-4: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	99
Şekil-5: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	100
Şekil-6: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	101
Şekil-7: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	102
Şekil-8: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	103
Şekil-9: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	104
Şekil-10: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	105
Şekil-11: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	106
Şekil-12: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	107
Şekil-13: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	109
Şekil-14: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	110
Şekil-15: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	111
Şekil-16: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	112
Şekil-17: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	113
Şekil-18: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	114
Şekil-19: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	117
Şekil-20: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	118
Şekil-21: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	119
Şekil-22: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	120
Şekil-23: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	121
Şekil-24: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	122
Şekil-25: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	123
Şekil-26: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	124
Şekil-27: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	125
Şekil-28: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	126
Şekil-29: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	130
Şekil-30: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	131

Şekil-31: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	132
Şekil-32: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	133
Şekil-33: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	134
Şekil-34: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	135
Şekil-35: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	136
Şekil-36: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	137
Şekil-37: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	138
Şekil-38: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	139
Şekil-39: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	143
Şekil-40: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	144
Şekil-41: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	145
Şekil-42: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	145
Şekil-43: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	146
Şekil-44: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	147
Şekil-45: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	147
Şekil-46: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	148
Şekil-47: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	148
Şekil-48: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	151
Şekil-49: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	151
Şekil-50: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	152
Şekil-51: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	152
Şekil-52: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	153
Şekil-53: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	153
Şekil-54: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	154
Şekil-55: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	154
Şekil-56: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu.....	155
Şekil-57: 3. Sınıf Öğrencilerinin Oluşturduğu Olumlu Olumsuz Davranış Panosu	155
Şekil-58: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	156
Şekil-59: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	157
Şekil-60: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	158
Şekil-61: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	159
Şekil-62: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	160
Şekil-63 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	161

Şekil-64: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	162
Şekil-65: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	163
Şekil-66: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	164
Şekil-67: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	165
Şekil-68: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	166
Şekil-69: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	167
Şekil-71: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	169
Şekil-72: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	170
Şekil-73: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	170
Şekil-74: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	171
Şekil-75: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	171
Şekil-76: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	172
Şekil-77: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	174
Şekil-78: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	175
Şekil-79: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	176
Şekil-80: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	177
Şekil-81: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	177
Şekil-82: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	178
Şekil-83: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	178
Şekil-84: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	179
Şekil-85: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	183
Şekil-86: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	184
Şekil-87: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	184
Şekil-88: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	185
Şekil-89: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	185
Şekil-90: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	186
Şekil-91: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	189
Şekil-92: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	189
Şekil-93: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	190
Şekil-94: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	190
Şekil-95: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	191
Şekil-96: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	192
Şekil-97: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	192

Şekil-98: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	193
Şekil-99: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması.....	194
Şekil-100: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	197
Şekil-101: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	197
Şekil-102: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	198
Şekil-103: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	198
Şekil-104: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	199
Şekil-105: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	199
Şekil-106: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	200
Şekil-107: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	200
Şekil-108: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	201
Şekil-109: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	201
Şekil-110: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	202
Şekil-111: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	205
Şekil-112: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması.....	206
Şekil-113: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	206
Şekil-114: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	207
Şekil-115: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	207
Şekil-116: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	208
Şekil-117: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	208
Şekil-118: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması	209
Şekil-119: 4. Sınıf Grup Çalışması	211
Şekil-120: 4. Sınıf Grup Çalışması	212
Şekil-121: 4. Sınıf Grup Çalışması	213
Şekil-122: 4. Sınıf Grup Çalışması	214

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amaç ve önemi ve sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Eğitim genel anlamda, eğitim sistemi tarafından önceden hazırlanmış amaçlar çerçevesinde insanlara bireysel ve toplumsal alanlarda bilgi, beceri, değer ve davranış kazandırma sürecidir. Türk Milli Eğitimi'nin temel amaçları içinde milli, manevi, ahlaki ve kültürel değerleri kabul eden ve davranışlarını bu doğrultuda şekillendiren sağlıklı nesiller yetiştirmek bulunmaktadır (MEB, 2005). Eğitim sürecinde öğrencilere “bilişsel, duyuşsal ve psikomotor” alanlarında beceriler kazandırılmaktadır. Eğitim sürecinde uygulanan eğitim hem bilişsel hem de duyuşsal alanda gerçekleştirilmelidir.

Eğitimde değerlerimizin yeri de oldukça önem taşımaktadır. Değerler eğitime toplumsal açıdan bakıldığında, çocukların hayata sağlıklı bireyler olarak kazandırılmaları demektir. Bireylerin davranışlarında yer alan değerler, toplumsal olarak değerlendirilir ve insanların toplumdaki yerlerini olumlu ya da olumsuz etkiler. Değer, “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” şeklinde ifade edilebilir (TDK, 2014). Bireyler, sahip oldukları değer unsurlarını biçimsel veya gündelik eğitim yoluyla açık ve örtük olabilecek şekilde ve genellikle de sosyal bilişsel deneyimlerle edinirler. Değerler eğitimi biçimsel (formal) şekilde aktarılırken bütün derslerin içeriklerine uygun olarak hazırlanır ve uygulanır. Bunun yanında çocuklar eğitim haricinde aile ve çevrenin etkisi ile de birçok değeri kazanmaktadır bu da informal eğitim olarak bilinmektedir. Bu doğrultuda değerler eğitiminde öğretmenle birlikte aile ve çevrenin de etkisi oldukça fazladır. Değer unsurları, bireylerin yaşam biçimlerini kapsamakta ve kişinin diğer insanlarla meydana gelen iletişimlerini

olumlu yönde etkilemektedir. Bu sebeple, değer eğitiminde, öğrencilerin yaşam biçimlerinde “sevgi, saygı, dürüstlük, güven, özgürlük, doğruluk” vb. değerler doğrultusunda değişiklik ve gelişmeler sağlamak önemlidir (Kale, 2007, 319).

Öğrencilerin bireysel ve toplumsal çerçevede değer unsurları doğrultusunda uygulanan değer eğitimi programsız ve düzensiz gerçekleştirildiği takdirde, çocuklarda mutsuz olma ve çeşitli sorunlar meydana gelebilir. Yetişkin insanların tutum ve davranışlarına bakıldığı zaman, sahip oldukları değerlerin büyük bir çoğunluğunu henüz küçük yaşta aile ve çevrelerinden edindikleri yanlış ya da doğru bilgilerden kazanmış oldukları anlaşılmaktadır. Toplumlarda meydana gelen çeşitli suçlar, yanlış oluşmuş bilgi birikimleri değerler eğitiminin doğru verilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle değerler eğitiminin, okullar kanalıyla öğrencilere belirli öğretim programları eşliğinde doğru biçimde kazandırılması son derece önemlidir (Yel ve Aladağ, 2009, 119).

Sanat, anlam olarak tam tanımlanamasa da, hayatı yorumlamak, yansıtmak, yaşarken mutlu olmak gayesi ile bireyin hayal gücünü kullanarak ürünler çıkarmasıdır (Haviland vd., 2008: 691). Batı kültürlerinin birçoğunda ise sanat, estetik amaçlarla uygulanmaktadır. Tarihte ve günümüzde yer alan toplumların birçoğu, sanatı din, toplumsallık ve etnik kimlikle alakalı fikirlerin işlenişi olarak uygulamışlardır.

“Sanat kültürün yanında ya da dışında bir kavram değil, aksine onun bir ögesini oluşturan bir kavram şeklinde kendini gösterir; yani kişi sanat görüşünü kendi kültürü içinde oluşturur, kendi kültürü sanat anlayışı ile biçimlenir.” (Erinç, 2004: 12).

Sanatın estetik ürünler ortaya çıkarmak haricinde çeşitli görevleri de bulunmaktadır. Toplum ve kültürleri arası bağları güçlendirmek için sanatın yeri oldukça önemlidir. Ayrıca sanat, insanların yaşadığı çevreyi düzenlemeleri, geleneksel kültürü, manevi değerleri sağlamak ve devam ettirmek amacıyla da kullanılmaktadır.

“Sanat insan ilişkilerinin kesintisiz, çatışmasız, hoşgörü ve barış içinde sürdürülmesini sağlayan yollardan biridir” (Wells, 1971: 190). Her insan bir topluma ait kültür içinde dünyaya gelmekte, o kültürün değerleri ile davranışlarını şekillendirmekte ve taşımaktadır. Küçük yaşta kazanmış olduğu davranışları bazen

değiştirerek ve geliştirerek gelecek nesillere aktarmaktadır. Kültürden ayrı tutulan bir toplum, toplumu olmayan bir kültür de var olamaz.

Sanat, kültürün nesilden nesile aktarılmasında en büyük role sahip olmaktadır. Dünya tarihinde eski çağlardan bu yana bütün yaşamış olan toplumların sahip olduğu kültürleri ve değerleri bugüne en sağlıklı şekilde taşıyan tek unsur sanat olmuştur. Çünkü insanlar henüz okuma yazma bilmezken, duygu ve düşüncelerini, olayları, kültürlerini, değerlerini, geleneklerini yapmış oldukları sanat ürünleri ile aktarmışlardır. Hızla değişen dünyada sömürge altında olan ülke ve toplumlar, sahip oldukları kültür ve değerleri estetik ürünlerle yaşatmaya çalışmaktadır. Sanat, toplumların sahip olduğu kültürleri ve değerleri yaşatıp gelecek nesillere aktarmada önemli bir yere sahiptir. Yerli kültürlerin haklarının korunması konusunda önemli bir işleve sahiptir. Buradan yola çıkarak, sanatın nesilden nesile aktarımında etkisinin büyük olduğunu varsayarak değerler eğitimi de sanat ile ilişkilendirilmelidir. Sanatın devamlılığı değerlerimizin sürekliliğini ve kalıcılığını arttırmaktadır.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi “Değerler Eğitimi İlkokul Öğrencilerinin Resimlerine Nasıl Yansımaktadır?”

Bu problem cümlesi doğrultusuna aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır;

1. Sınıf öğretmenlerinin verdikleri değerler eğitimi öğrencilere nasıl yansımaktadır?
2. Sınıf öğretmenleri değerler eğitimi öğretimine ilişkin kazanımları eğitim uygulamalarında nasıl gerçekleştirmektedir?”
3. Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi öğretimine yönelik görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Öğrencilerin eleştirel bir zihinsel yapı ile mi, yoksa kendilerine verilen bilgileri hiç sorgulamadan, aynen kabul ettikleri, tamamen ezber dayalı bir eğitim anlayışı ile mi yetiştirilecekleri sorusu önemlidir. Hiçbir toplum birbirinin aynı ve tamamen

aynı düşünen, aynı inancı paylaşan, aynı değerleri benimsemiş insanlardan oluşmadığına göre, tüm düşünce, inanç ve değerler karşısında tarafsız olması gereken bir devletin, sadece bir dinin ve mezhebin öğretilerini, inanç sisteminin benimsediği değerleri okullarda öğretmesi doğru değildir (Karaca, 2015: 16).

İlköğretimde tüm derslerde değerler eğitimine yer verilmesinin yanı sıra öğrencilerin değerleri yaparak yaşayarak öğrenecekleri bir okul ortamına gereksinim duyulmaktadır. Okul ortamının değerler eğitimine uygun bir nitelik taşıyıp taşımadığı konusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerinin araştırılması okulda değerler eğitiminin daha etkili biçimde gerçekleştirilmesi, okul ortamında ele alınan ve sorun yaşanan değerlerin belirlenmesi ve ihmal edildiği düşünülen değerlerin eğitime yönelik süreçlerin düzenlenmesi gereklidir. Bu doğrultuda önemli olan öğrencilere uygulanan değerler eğitimi programının bu öğrencilerin değer düzeyini arttırmadaki etkisidir.

Değerler eğitimi sağlıklı düşünen, sağlıklı kararlar veren çevresine karşı duyarlı ve topluma uyum sağlayan bireylerin yetiştirilmesi için gerekli ve vazgeçilmez bir eğitimidir. “İyi-kötü”, “doğru-yanlış” kavramlar arasında insanların yapacağı tercihleri, bilerek ve düşünerek yaptıkları tercihlerdir. İyi ve kötü, doğru ve yanlış kavramlarının içerikleri yaşadığı toplumca şekillenmektedir ve kültürlerinin bir gereğidir. Geçmişte yaşayan toplumlar, ahlaklı ve duyarlı nesiller yetiştirmek için gayret göstermişler ve değerler eğitimine önem göstermişlerdir. Değerler eğitimi, çocuğun doğuştan getirdiği iyi tarafı ortaya çıkarmak, gelişmesini sağlamak, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlâkla donatmak ve devamını sağlamaktır. Bu sebeple değerler eğitimi küçük yaşta ailede başlayıp çevre ve okul eğitimi ile pekiştirilmektedir.

Toplumda yaşayan insanların, iletişim halinde oldukları kişilerin ihtiyaç ve davranışlarını göz önünde bulundurmaları gerekir. Daha önceden tanınmamış bir kişinin davranış ve gereksinimleri bilinemeyeceğinden, çoğunlukla insanlar böyle durumlarda toplumun bünyesinde yer alan kültürel unsurlara göre davranış sergilemektedirler. Toplum içinde birbirlerini tanımayan milyonlarca insanın belli bir sistemde yaşayabilmesi, iletişim kurabilmesi toplumun sahip olduğu kültürel düzen

sayesinde oluşmaktadır. Bu kültürel düzen ise değerler eğitimi sayesinde geliştirilmektedir. Geleceğin garanti altına alınması, bireylerin toplumla, toplumlarında birbirleriyle uyum içerisinde yaşayıp gelecek nesillere daha iyi bir yaşam sunmak için değerler eğitimi şarttır.

Değerler, toplumdan topluma ve zamana göre değişkenlik gösterir. Toplumlar, çocukların değerler doğrultusunda davranışlarının sergilenmesini önemser, örneğin; sevgi, saygı, dürüstlük, dostluk, özgüven, paylaşma, dayanışma, temizlik ve benzerleri, her toplumda önemsenen toplumsal değerlerdir. Bu değerlere uygun davranan bireyler toplum tarafından da değerli kılınır. Bu sebeple okulların öncelikli amacı kültür aktarımında değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen değerler doğrultusunda hayata hazırlamak, çocukların kişisel gelişimine katkıda bulunmak olmalıdır. Bu yaklaşım doğrultusunda değerler eğitimi, çocukların ve gençlerin karakterini ve benlik algılarını olumlu yönde etkiler. Sanat ile ilişkilendirildiğinde, sanat eğitimi alan kişiler farklı kültürlere, farklı duygu, düşünce ve görüşlere sahip bireylere karşı duyarlı bir tutum sergilemeyi öğrenir. Bu doğrultuda, görsel sanatlar dersi, görsel zeka ve hafızaya hitap ettiği için daha kalıcı bir öğrenmeyi gerçekleştirir. Değerler eğitimi, görsel sanatlar dersi içerisinde ele alındığında, çocuklar için ilgi çekici ve eğlenceli bir hal alır böylece kalıcı öğrenme sağlanmış olur. Bu şekilde değerlerimize sahip çıkan ve değerlerimiz doğrultusunda yaşayıp gelecek nesillere aktarımda bulunan bireyler yetiştirmek ve öğrenciler üzerinde, değerlere sahip olma düzeyinde bir değişiklik meydana getirip getirmediğini gözlemlemek amaçlanmıştır. Ders programındaki ve uygulamalarındaki hakimiyeti ve bunun yanı sıra sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerini ortaya koymaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

Araştırma 2018 - 2019 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde Konya ili Selçuklu ilçesindeki araştırma örneklemine dahil edilen Özel Esentepe Koleji İlkokulu ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma okulun 2., 3. ve 4. sınıfların toplam 157 öğrenci olmak üzere ve bu sınıfların haftalık ders programında yer alan haftada ikişer saatlik görsel sanatlar dersi ile sınırlı tutulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Bu bölümde değerler ve değerler eğitimi ile sanat ve görsel sanatlar dersi konuları başlıkları altında, çalışma ile ilgili hazırlayıcı bilgiler sunulmuş ve bu konuda kavramsal bir çerçeve çizilmiştir.

2.1. Değerler ve Değerlerin Özellikleri

Bilimsel çalışmalara bakıldığında, karakter oluşumu sürecinde değer eksikliği, felsefe alanında “değerler problemi” şeklinde ele alındığı görülmektedir. Değer yargılarında; “iyi nedir?”, “güzel nedir?”, “doğru nedir?” vb. yöneltilen sorular, değerlerin belirlenmesinde sorun teşkil etmektedir. Kişilik hakları, saygı, adalet, dürüstlük vb. toplumsal değer soruları veya toplumsal başarıların altında yer alan sanatsal ve bilimsel sorular, çeşitli açılardan değerleri sorun haline getirmektedir (Kuçuradi, 1998: 17).

Eski çağlardan bugüne kadar ortaya konulan görüşlere göre “değerler görelidir” ve bunun anlamı da değerler çağa ve topluma göre değişiklik gösterebilir. Ancak, “değer ise öznel”dir ve bu da bir nesnenin değerinin insandan insana göre değişebileceğini gösterir (Kuçuradi, 1998: 18). Fakat Kuçuradi; “değerler görelidir, mutlak mıdır?” şeklinde soru yöneltilmesinin doğru olmadığını ve bu tür soruları felsefe biliminin yöneltmemesi gerektiğini savunmaktadır. “İyi” olarak vasıflandırılacak unsurların göreceli olabileceği nedeni ile değerlerin değişkenlik gösterebileceğini, “iyi” kavramını sonuç olarak bir değer şeklinde onayladıktan sonra değerlerin “mutlaklığı”nı savunmak da doğru olmaz (Kuçuradi, 1998: 25).

Birçok düşünür “iyi-kötü” tanımlamalarını değişik şekillerde yapmışlardır. Platon’a göre, “iyi”; “ideaların ideası”dır ve çoğunluğu değerlerden oluşan idealar merdivenin en üstünde yer alır. İyi ideası, iyi olarak vasıflandırılan her unsurun iyi olmasına olanak tanıyan şeydir. Bir şeyin iyi olabilmesi şartıyla seviyeli ve belirli,

kendini tamamlayan ve yine kendisi hedefin finali ya da kendisi için hedef olarak yer alması gerektiğini savunmaktadır. Bunun yanında Platon, mutluluk yolunda adaletin kendi başına yeterli olmayacağını, fakat mutlulukta önemli bir yeri olduğunu, adaletin “iyi” nin olmayacağı yerde gerçekleşemeyeceğini savunur (Kuçuradi, 1998: 112; Irwin, 1995). Aristoteles’e göre “iyi”; yalnız iyiyi sağlama gayesi ile istenilen değerler, kişinin bu değerler doğrultusunda gerçekleştirdiği faaliyetten elde edilen mutluluktur. O halde denilebilir ki; “İyi”, “mutluluk” ile orantılıdır. Mutluluğu sağlamış olan insan, yalnız kendi mutluluğu doğrultusunda, değerleri hayatı süresince tamamlayan, değerleri kendisine davranış olarak kazandırmış ve bu şekilde yaşamına devam ettikçe de karakteri oturan insandır. Aristo iyi olarak vasıflandırılan insanı, iyi bir hayat doğrultusunda değerler bütünü benliğinde oturtmuş insan şeklinde ifade etmiştir. “İyilik öğretilir mi?” şeklinde yöneltilen soruya, Platon; “iyiliğin öğretmeni yoktur” yanıtını vermiştir. Aristoteles ise; “karakter iyiliğini öğretmek imkansızdır, sadece alıştırma ile kazandırılabilir; fakat aklın iyiliği öğretilir” cevabını vermiş, hiçbir insana iyilik öğretilerek kazandırılmaz, ancak birey iyiliğine doğuştan sahipse, sahip olduğu iyi karakterini yükseltebilir görüşünü savunmaktadır (Burnet, 1988; Kuçuradi, 1998).

Değerler sürecinde Kant’ın iyi hakkında görüşleri diğerlerine göre tamamen farklı olup, iyi kavramının göreceliğini göstermesi açısından önemlidir. Kant’a göre “iyi” veya “kötü” diye bir şey olmadığı, davranış biçimi olduğunu savunur. İyi ve kötü bir isteme şeklidir, bu isteme şeklinin objektif ögesi kural teşkil edebilecek özellikte ise, bu isteme şekli iyidir. Bu kural bir anlamda ahlak yasası olarak kabul edilecek olursa, bu yasaya uyum sağlamak muhakkak iyidir. Yüksek kabul edilen, en ulvi “iyi” kavramı, fiziksel kapsamda “iyi” yi ifade ederken aynı zamanda ahlaki kapsamda “iyi” yi de ifade eder. “İyi nedir?” şeklinde yöneltilen soruyu kabul etmeyen ve “iyi” den yola çıkarak “değerli olma” yı kabul eden Kant, insana davranışlarını değerlendirmede diğer düşünürlere göre farklı bir yol gösterir. Kant’a göre; “İnsan olmanın değerini korumayı isteme” ye, “iyi” denebilir. Bu çerçevede Kant, iyi niteliğine sahip bir insanın, başkalarına saygı duyan ve hayatı boyunca da bu ayrıntıya dikkat eden insan olarak kabul etmiştir (Kant, 1930; Dale, 1994; Kuçuradi, 1998; Narvaez, 2001).

Kuçuradi (1998), değerlerle ilgili sorunların incelenmesinde, değerlendirme faaliyetinin çeşitli alanlarda çıkarımlarından yola çıkılarak, bugüne değin koşulları tam ifade edilmemiş değer kavramının hangi ilkeleri kapsayacağı, hangilerini dışarıda tutacağını belirlenebileceğini savunur. Bu şekilde bir tanımdan yola çıkarak, ilkelerin değerler açısından pozisyonu, değerlerle alakalı unsurların değer seviyesi ve değerli olmanın değerler bütünüyle ilişkisi ifade edilebilir. Değerlerin değerini belirlemek ise felsefe alanına ait bir çalışmadır. Burada anlatılan, birer birer değerlendirmeler doğrultusunda bir standart belirleme biçimi olmayıp, çeşitli birey tutumlarını bilinçlendirme gayesidir. Bu çerçevede bir şeyin değeri, o şeyin benzerleri ile arasında oluşan farklılıktır. O halde, bir şeyin değerliliği ve değerlilik ölçüleri, kendine benzeyenlerle arasındaki fark gereğince, bireyle olan ilişkisi, bireyde var olan ona has bir manadır. Değerler ise, insanların davranışlarıyla, ortaya koydukları tutumlarla ve eserleriyle oluşturulan işlerdir.

Değer tanım olarak, bireyin kazanmış olduğu değer olarak kullanılabilen gibi herhangi bir objenin değeri şeklinde de kullanılabilir. İnsanın sahip olduğu değer, belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen değerlendirmeler ve ölçütler ile ilerler. Ölçüt kapsamında değer, toplumsal incelemelerde yapılacak değerlendirmelerde belirli amaçlar doğrultusunda kullanılan bir kavram olduğu görülmektedir. Şayet, bir kişinin kazanmış olduğu değerler oranla az görülüyorsa ve bir toplumda yaşayan insanların taşıdığı değerler benzerlik göstermekte ise, değerler bütününün kültürel analizi daha kolay yapılabilecektir. Değer, seçilebilir bir tutum şekli ya da yaratılıştan itibaren zihninde oluşturduğu inancın devamlılık göstermesidir. Bu anlamda belirli aşamalarda gerçekleşen ve zamanla insanda ya da toplumda yerleşen inançlar bütünüdür (Rokeach, 1973).

Cafo ve Somuncuoğlu (2000) değer kelimesinin anlamını; insanın harekete geçmesinden evvel izleyeceği yolları seçmek için, belirli kurallar çerçevesinde oluşan ortak bir unsur şeklinde ifade eder. Değerler, gerçekleşecek harekette meydana gelen davranış şekli için ortak bir sistemi oluşturur ve bu doğrultuda kişinin başkalarına olan tutumlarını meydana getirir.

Powney vd. (2004) değerleri üç kavramsal biçimde ifade etmiştir:

- Değerler, insanın sahip olduğu görüşün dini ve ahlaki boyutlarını kapsar. Bunun yanında değerler, kişinin hayatını yaşama şeklini, oluşturduğu ve tecrübelerle kazandığı tutumları ifade eder.

- Değerler bilişsel, duygusal ve tutumlarla ilgili alakalı oluşabilir.

- Değerler iki şekilde tanımlanabilir:

- Temel değerler; genel olarak bütün toplumların sahip olması gereken değerler olarak ifade edilebilir,

- Bağlamsal değerler; duruma göre değişip oluşabilen davranış şekilleri olarak ifade edilebilir.

Rokeach ise (1973), değerleri kendi içinde sınıflandırarak “inanç”, “tercih”, “standartlar” şeklinde ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre değer bir inançtır ve üç şekilde ifade edilmektedir:

1. Doğru veya yanlış şeklinde gösterilen, oluşmuş inançlar,
2. İyi veya kötü olup değerlendirmeye alınan inançlar,
3. Bir hareket sonucunda beklenen veya beklenmeyen inançlar.

Değer, bireyin kendi seçimi ile davranış oluşturması yolunda bir inançtır. Değerler de aynı inançlar şeklinde, bilişsel, duygusal biçimlere ve hedefe ulaştıran unsurları bünyesinde barındırır. Bilişsel davranışta; insan, bilinçli bir şekilde doğru eylemi ya da amacı doğrultusunda varması gerek sonucun bilincindedir. Duyuşsal özellikte ise; insan duygularıyla hareket edebilir, bir objenin, görüşün arkasında ya da karşısında bulunabilir, doğru değerleri anlayıp kabul edebilir, doğru olmayan davranışları ret edebilir. Performans sergileme; Değer, davranışta meydana geldiğinde hareketi gerçekleştiren ve değiştirebilen bir biçimdir.

- Değer bir tercih olup, dilek olmakla kalmayıp, kişinin de isteyeceği bir görüştür. Bu çerçevede, istenmeye değer kavramını ifade etmek zor olabilir. Mesela insan, davranışlarında sorumluluk sahibi olmayı ya da olmamayı, barışı ya da kavgayı seçebilir, bu onun tercihidir. “İstenmeye değer olan bir görüş”, tercihin özel bir çeşididir. Tercihlerin diğer çeşitleri, tutum veya karakteri ile kıyaslanmaz.

Mesela, yiyecek seçiminde “istenmeye değer olan bir görüş” biçimi kullanılmaz. Ancak, “istenmeye değer olan bir görüş” ifadesi, kim için istenmeye değer olacağı sorusunu çıkarmaktadır. Bireyin kendisi için mi, yoksa diğerleri için mi istenmeye değer? Değerler bütünü, eşit adaletli bir biçimde bireyin kendisi için de, diğer kişiler için de, diğerlerinden fazla kendisi için de, yalnız diğer kişiler için de planlanabilir.

Bireysel, sosyal ve kültürel hayat biçimlerindeki değişiklikler, değerler bütününde yalnız kişisel değişikliklere neden olmayıp, istikrarlı gerçekleşme yolunda da kişisel farklılıklara neden olacaktır. Kişisel farklılıklarda, zihinsel gelişim, kültürün oluşum şekli, cinsiyet, siyasi ve dini görüş vb. unsurlarda kendini göstermesi muhtemeldir.

- Değerler standartlardan meydana gelir ve bunlar harekete, obje ve pozisyona, görüşe, değerlerini diğerlerine göstermeye, değerlendirmeye, kıyaslamaya, etkilemeye, sebeplere, kararlara vb. unsurlara yol gösteren ve oluşturan çok kapsamlı standartlardır.

Değerler;

1. Toplumsal meselelerde fikir oluşturma gayesi ile yol gösterir,
2. İnsanları siyasi ve dini seçime yönlendirir,
3. Standartları vardır ve bireyin kendisini diğer kişilere göstermesinde yol gösterir,
4. Bireyin kendisinin ya da diğer kişilerin sahip olduğu olumsuz davranışlar hakkında görüş oluşturmaya, övmesine, değerlendirmesine ya da yargılamasına imkan verir.
5. Kişinin diğer kişilere oranla değer sahibi olup olmadığını, bu süreçte karşılaştırma yapabilmesini sağlar,
6. Değerler, etki etmeye ya da fikir değiştirmeye, itiraz etmeye değer davranışlarda diğer insanların fikir ve görüşlerini, davranışlarını, seçim ve kararlarını etkilemede kullanılan standartlardır,
7. Değerler, bireyin sahip olduğu ahlak ve tutumlarıyla, öz saygıyı kazanma, devam ettirme ve çoğaltması için gerekli olan öğelerdir.

Bu değerler bütünü; seçenekler, problem çözümleri ve verilecek kararlarda arasında tercih yapmada, bir kişiye yardım etmek için edinilen ilkeler bütünüdür (Rokeach, 1973).

2.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramının çeşitli tanım ve özelliklerinden ayrıca, literatürde sık karşılaşılan değerler ile alakalı sınıflandırmaların incelenmesi faydalı olabilir. Bu aşamada birçok araştırmacı tarafından yapılmış bu sınıflandırmalara değinilecektir. Değerler konusu hakkında gerçekleştirilen bu araştırmalarda çoğunlukla kabul edilen beş sınıflandırma görülmektedir. Bu sınıflandırmalar (Polat ve Celep, 2008: 307-331);

1. Rokeach'in Değerler Sınıflandırması,
2. Morris'in Değerler Sınıflandırması,
3. Spranger'in Değerler Sınıflandırması,
4. Kahle'nin Değerler Sınıflandırması,
5. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması.

2.2.1. Rokeach Değerler Sınıflandırması

Psikolog Milton Rokeach'un değerler hakkında yapmış olduğu araştırması, bu alanda çoğunlukla tercih edilen bir çalışmadır. Rokeach bu araştırmada değerleri iki ana grupta incelemiştir. Bunlar;

- Amaçsal (terminal) Değerler: İnsanın hayatı süresince gerçekleştirmek istediği hedefleri ifade eden değerlerdir (Özmete, 2007: 859- 871). Rokeach değerler envanteri 18 amaçsal, 18 araçsal değerden meydana gelmektedir. Amaçsal değerler; bireyin ve ailesinin her konuda güvende olması, insanın ölüm sonrasında akıbetinin iyiliği, barış ortamı, başarılı olma, bilgili olma, adalet, arkadaşlık, mutlu bir hayat, vicdan rahatlığı, kendini sevme, başkalarını sevme, özgür bir hayat, başkaları tarafından kabul edilmek, istekler vb. çeşitli şekillerde örneklendirilebilir (Yılmaz, 2010b: 229–242).

- Araçsal değerler: Hedeflenen başarılar doğrultusunda kabul edilen değerleri kapsamaktadır. Araçsal değerler, insanın hedeflerini gerçekleştirmesinde ortaya koyduğu birtakım onaylanmış davranışlarda görülmektedir. Rokeach'ın araçsal değerlerine örnek olarak, azim, çaba, hırs, cesaret vb. değerler verilebilir (Halstead ve Taylor, 2000: 169-202).

2.2.2. Morris'in Değerler Sınıflandırması

Morris'in değerler sınıflandırmasında üç çeşit değer görülmektedir (Polat ve Celep, 2008: 307-331). Bu değerler;

- Faal değerler: İnsanın kişisel değerlerine etki eder, istek ve arzularını ifade eder.
- Kavranmış değerler: Sosyal çoğunluğun istenen davranışlar şeklinde onayladığı değerlerin aynı doğrultuda paylaşılmasını ifade eder.
- Amaç değerler: Bireysel seçimlerden ve etik kabullerden ayrı bir şekilde başlıca bir hadise ya da konuya işaret eden tanımla ifade edilir.

2.2.3. Spranger'in Değerler Sınıflandırması

Spranger, değerleri; kurumsal, iktisadi, güzellik, siyasi, inanç ve sosyal olmak üzere 6 grupta inceleyerek ayrıntılı bir çalışma ortaya koymuştur (Akbaş, 2004). Bu değerler:

- Kurumsal: Gerçeklik, bilim ve eleştirel düşünce bu alanda son derece önemlidir. Kurumsal özelliğe sahip bir kişinin en belirgin özelliği gerçeği bulmaktır.
- İktisadi: Faydalı ve kullanışlı olma özelliklerine yer verir. Ne olursa olsun, sıradan bir faaliyetin dahi faydalı olması önemli bir noktadır. İnsan, hayatı fizyolojik ihtiyaçların giderildiği yer olarak tanımlar.
- Güzellik: Şekil ve düzene son derece yüksek yer verir. Her hayat biçimini, estetik ve uyum kapsamında ele alır ve bu doğrultuda tanımlar.
- Siyasi: Bireysel açıdan güçlü olmak, başkalarını etkilemek önemlidir. Bu doğrultuda güç, iktidar ve ünlü olmayı ifade eder.

- İnanç: Kainatı bütün bir unsur şeklinde yorumlar ve kendisini kainatın bir parçası halinde düşünür. Doğru olan ve kendisini tatmin eden değerleri edinmeye çalışır, gizemli, uhrevi konularla ilgilenir ve yaşamaya çalışır.

- Sosyal: Empati, yardımlaşma, sevmek, değer vermek başlıca özelliklerindedir. Bu doğrultuda; kurumsal, iktisadi ve güzellik arayışlarındaki değerleri kabul etmeyip, soğuk bulur.

2.2.4. Kahle'nin Değerler Sınıflandırması

Bu sınıflandırmada, insanların bireysel değerlerini gerekliliğine göre bir sıraya koyar ve üç grupta ifade eder (akt. Fischer ve Smith, 2004: 669-688) Bunlar:

- Hazcı (hedonik) değerler: Hayatta heyecanı yakalama, mutluluk, arzu ve istek, doyum, herkesle kaliteli ilişki oluşturabilme isteği gibi değerleri kapsamaktadır.

- Empatik değerler: Benliğine saygı duyma, başkalarının kendisine saygı göstermesini bekleme, kendisini güvende hissetme ve ait olma değerlerini ifade etmektedir.

- Kendini gerçekleştirme: Bireysel açıdan kendisini geliştirmeyi ve başarıya ulaşmayı ifade eden değerlerdir.

2.2.5. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Schwartz değer yaklaşımında (Özmete, 2007: 859- 871); “güç, başarı, hedonizm, harekete geçirme, kendini yönetme, evrensellik, bağlılık, gelenek, uyum ve güvenlik” şeklinde 10 değer modelini kapsayan bir değerler bütünü savunmuştur. Bu değerler insanı güdüleme doğrultusunda yapılmaktadır. Bu değerler içinde en etkili olanlardan hedonik değer; mutluluğu ifade ederken, harekete geçirme değeri; hayatın heyecanını yakalamayı ve isteği, güç; konum ve şöhreti, başarı; bireysel başarıları ifade etmektedir.

2.3. Değerler İle İlgili Kavramlar

Değerlerin ahlâk, tutum, din, kültür ve eğitim kavramları ile ilişkisi şu şekilde belirtilebilir:

2.3.1. Ahlâk

Okumuş (2010: 29), ahlâkı; sözlük anlamına göre, karakter, tabiat ve alışkanlık; başka bir ifadeyle de akıl sahibi olan bir kişinin kendi iradesiyle sergilediği hareketler, nelerden uzak durup nelerden durmayacağını gösteren unsur olarak tanımlanmaktadır.

İyi ve kötü tanımları ülkeye, topluma ve insana göre değişiklik gösteren bir kavramdır. Bir ülkede iyi şeklinde ifade edilip bilinen bir davranış, başka bir ülkede kötü kavramıyla bilinebilir. Örnek verilecek olursa; birçok ülkede yemek sırasında ağızdan gaz çıkarmak doğru olmayan bir davranış kabul edilse de, Japonya’da aynı davranış yemeğin güzel bulunduğunun bir ifadesi sayılmaktadır. Türkiye’de bir genç pilava kaşık sapladığı zaman evlenmek istediğini belirtirken, Çin’de ölümle tehdit etmek anlamına gelmektedir. Türk toplumunda iki erkek arkadaşın el ele yürümesi doğru bulunmaz iken, Pakistan’da böyle bir davranış iki arkadaşın çok samimi olduğunu ifade etmektedir. Bangladeş’te halk önemli konuklarını yatak odasında ağırlayıp, yatağın üstünde ikramı yemeleri bir şeref iken, Türkiye’de yatak odası ev sahibinin özeli kabul edilir, kendilerinden başka insanların girmesi doğru bulunmaz.

Ahlâk ve değer kesinlikle birbirleri ile bağlantılıdır. Ahlâk, inanç ve değerlerin bir araya gelmesi ile oluşan bir kavramdır. Eski çağlardan bugüne kadar literatürde geçen "etik" kavramı da "valeur ve action" yani değer ve ahlâk kavramlarına denk gelmektedir. Etik anlam olarak değer kelimesini ifade etmektedir. Sahip olunan değer ile hareket meydana geldiğinde etik kelimesi, ahlak tanımını karşılar. Bu durumda değer ve ahlâk arasında bulunan ilişki kendisini açık seçik göstermektedir. Ahlakın bir ayağı değerlerde yol alırken, diğer ayağı davranışlarda görülmektedir. Erol Güngör ahlâkı "değer giydirilmiş eylem" şeklinde ifade ederken tam da anlatmak istediği budur (Aydın, 2011: 44).

Yaşam biçiminde değer kavramının sözlük anlamı olarak bir anlamı olmamakla birlikte, ne zamanki değerler davranışlara, harekete yansıdığı takdirde bir anlam ifade etmektedir. Bu çerçevede değerler sözlük anlamından çıkıp davranışlara yansıdığı koşulda toplumun ahlakı da zenginleşecektir.

2.3.2. Tutum

Tutum, insanın sorunu ele alış şekli, problem karşısında aldığı durum, tepki, davranış biçimi şeklinde ifade edilebilir. İnsanlar somut kavramlara karşı bir davranış geliştirdiği gibi aynı zamanda soyut kavramlara karşı da bir tutum sergileyebilir. İnceoğlu (2010: 7-8)'na göre tutum; kişinin tepkisi, aldığı durum, karakteri, bulunduğu çevrenin özellikleri vb. unsurlarla bağlantılıdır.

İnsanların davranışlarına bakıldığında değer ve tutum arasında ciddi bir bağlantı olduğu görülmektedir. İnsanın tavır ve hareketleri iletişim halinde olduğu kişiye göre biçimlenmektedir. İnsanların kazanmış olduğu değerlerin etkisiyle tutumlar olumlu davranışlar oluşturabilmektedir.

Çetin (2006: 30)'e göre insanlar, değerli kabul ettiği unsurları onaylayan bir davranış gösterirken, değerli görmediklerini kabul etmez. Bunun sebebi ise kişinin objelere karşı tutumunun, ona yüklediği anlam ve değere yönelik oluşudur. "Tutumlar; davranışsal (mevcut aksiyonlar), duyuşsal (duygular) ve bilişsel (inançlar) öğelerden" meydana gelmektedir. Davranışsal öğe; olaylar karşısında aldığı durumu belirtirken, duyuşsal öğeler; duyguları sayesinde olaylar karşısında hissettikleridir ve davranışları duygularından oluşmaktadır. Bilişsel öğeler; somut ve soyut kavramlara karşı edindiği bilgiler ve inançlarla alakalıdır. İnsanların davranışlarına bakıldığı zaman, tutumların oluşmasında duyuşsal öğelerin bilişsel öğelere oranla daha belirgin olduğu görülmektedir.

Herhangi bir toplum içerisinde yaşayan insanların karşılıklı iletişim halinde oldukları insanlara gösterdiği tutumlar ile ona gösterdiği değerle aynı doğrultudadır. İnsanlarda oluşan bu tutumlara, inanç ve istekler de etki göstermektedir.

Araştırmacılar ise tutum ve değer arasındaki bağlantıyı çeşitli şekillerde analiz etmişlerdir. Bazıları değer ve tutumu yakın kavramlar olarak ifade ederken, bazıları da tutumun değerlerden etkilendiğini değerin daha önemli bir kavram olduğunu savunmuştur. Örneğin Oppenheimer, tutumların öncesinde bir değer bütününün olduğunu ve bu değerlerin tutumları değiştirdiğini savunmuştur (İnceoğlu, 2010: 156-157).

Tutum ve inancın zeminini değerlerin oluşturması sebebi ile değer sıfatını almaktadır. Değerler bütünü ile bulunduğu alandaki kuralların da zeminini oluşturmaktadır. Bu çerçevede değerler, her toplumun kültüründe ana unsur olarak yer almaktadır. Çünkü değerler toplumdaki davranışları oluşturmakta ve bu yolda kurallar meydana getirmektedir.

2.3.3. Din

Arslanoğlu (2005)'na göre din; insanlığın ilk yıllarından itibaren hemen hemen her toplumda yer alan, toplumun inançlarını yansıtan toplumsal bir olgudur. Dinin insanlar arasında bütünlük oluşturmak, davranışlarda kontrolü sağlamak vb. etkileri olmaktadır.

İnsanların kabul ettikleri din, aynı zamanda toplumun huzur içerisinde yaşaması, beraberliği, mutluluğu sağlamak için, bazı kurallar belirlemektedir. Dinlere ait bu kurallar çerçevesinde toplumlar yaşamalarını sürdürmektedir.

Kaymakcan (2010), dinlerin doğrultusunda oluşan emir ve yasaklar aracılığıyla, toplumları kendi değerleri yönünde etkilediğini belirtmektedir. Bu sebeple dinler, bireylere istenilen değerleri yerleştirmede önemli etken olarak bilinmektedir.

İnsanlar onayladıkları ve uyguladıkları dini, zamanla yaşama biçimlerine yansıtır ve alışkanlık haline getirirler. Örneğin; Cuma günü islam dininde kutsal bir gün olarak kabul edilirken, Hristiyanlarda pazar günü kutsal sayılır. Buna benzer çeşitli örnekler dinlerin değerlerde kazanım sağladığını gösterse de dinin değerlerde temel nitelikte olduğunu belirtmez. Özellikle son yüzyıllarda dinin değerleri eskisi

kadar etkilemediği görülmektedir. Araştırmacıların kimisi bunu insanlarda ahlak eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Din başlıca belirli kurallar ve değerlerle bir tutulmasa da, değerler her dinde önemli bir yere sahiptir (Kaymakcan, 2010: 11).

Hemen hemen her dinin kabul ettiği değerler benzerlik göstermektedir. Başkasının malına göz dikmek, zina işlemek, insan hakkını gasp etmek vb. olumsuz davranışlar her dinin yasak saydığı davranışlardır. Bu doğrultuda; yaratılmış bütün canlılara iyi davranmak, dürüst olmak, doğru konuşmak, herkese karşı saygılı olmak, yardımsever olmak vb. olumlu davranışlar da her dinin istediği değerler olarak görülmektedir.

2.3.4. Kültür

Kültür, bir toplumun duyuş ve düşünüş birliğini oluşturan, gelenek haline gelmiş her türlü yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tümüdür. Her kültürün de bünyesinde oluşturduğu değerleri bulunmaktadır. Bu değerler kültürün ana yapısını meydana getirmektedir.

İnceoğlu (2010: 127); her toplumun kendine has değerleri, yaşayış şekilleri ve geleneklerinin olduğu söylemektedir. Her toplum, sahip olduğu kültürle diğer toplumlardan ayrılmaktadır. Dünyada çok fazla kültürün (Türk Kültürü, Fransız Kültürü, Arap kültürü vb.) var olması, toplumların sahip oldukları kültür ve değerlerle çeşitlilik oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Toplumların bulunduğu coğrafi konum, sosyolojik yapısı ve dinine göre, sahip olduğu kültür ve değerleri bulunmaktadır. Örneğin Türk kültüründe; düğün hazırlığı yapılırken, erkeğin ailesi kıza ve ailesine ikramlarda bulunurken, Bangladeş ve Hindistan'da; kızın ailesi erkeğin ailesine hediyeler alıp istemeye gitmektedir. Bu kültürlerde, Türk erkeğinin kadını sahiplenme ve ona değer verme özelliğine sahip olduğunu gösterirken; Hint ve Bengal kültürlerinde kadının erkeği sahiplenip değer vermediği gözlenmektedir.

Ünlü (2010)'ye göre, insanların diğer insanlara ve hadiselerle karşı sahip olduğu değerleri bulunmaktadır. İnsanların toplum içindeki yerlerini, iletişimlerini bu değerler belirlemektedir. Bireylerin aile, çevre ve eğitimle zamanla kazandığı bu

değerler sabit olmakla beraber kolay bir şekilde değişmediğini belirtmiştir.(Ünlü, 2010: 72).

Bütün bunların yanında, toplumların kendilerine has değerleri ile birlikte bir de bütün ulusların sahip olduğu ortak değerler bulunmaktadır. Bu değerler hiçbir yerde değişmemektedir. Adalet, namus, demokrasi, dürüstlük, barış vb. değerler değişmeyen ortak evrensel değerlerdir.

2.3.5. Eğitim

Toplumların kültürlerinde meydana gelen ahlaki bozulmalar nedeni ile insanlar olumsuz davranışlar sergilemektedir. Bu sebeple insanlar arasında, birbirlerine saygı göstermeyen, empati yeteneğinden yoksun, adaletsiz nesiller yetişmektedir. Eğitim bünyesinde bu yıpranmanın önüne geçmek için belirli bir plan dahilinde, eğitim kurumlarında uygulanan eğitim öğretim programlarında değerler eğitimine yer verilerek, değerlerin çocuklara verilmesi ve alışkanlık haline dönüştürerek davranış kazandırılması amacı ile faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Özkan (2011: 333), insanların birer sosyal canlı olduğunu ifade etmektedir. Her insanın toplumda sosyal varlık olarak yer almasında çeşitli kurumlar katkı sağlamaktadır. Bu kurumlar kişinin karakterini kazanmasında da etki etmektedir. Eğitim aracılığıyla çocuklar sürekli değişmekte olan zamana uyum sağlamakla birlikte aynı zamanda gerekli bilgi ve becerileri de kazanmaktadırlar. O halde toplumların gelişiminde, değerleri kazanmasında eğitim ve öğretimin çok büyük bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Suppes (1995)'e göre; toplumlarda değerlerin, yıllarca nesilden nesile aktarılmasını sağlayan en etkili unsur eğitimidir. Eğitim ve öğretim çocukları akademik açıdan yetiştirirken aynı zamanda değerlerin kazandırılması için de son derece önemlidir. Bu kurumlar aracılığıyla toplumun değerleri aktarılmaya devam edecektir (Çetin ve Balanuye, 2015).

Bu doğrultuda eğitimin desteğine fazlaca ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün toplumlarda eğitim kurumları her yaşta insana hizmet etmektedir. Toplumun her bir

üyesine varabilecek özellikte olması sebebi ile toplumu yaşatan değerleri kazandırmak, devam ettirmek eğitim ve öğretimin en önemli misyonudur. Değerler eğitimin en önemli gayesi olup, toplumun büyüyen nesillerine değerler kazandırılmalıdır.

Değer yalnız toplumun kültürünü muhafaza etmek için değil aynı zamanda bu kültürü yetişen nesillere aktarmak için gereklidir. Bir eğitim kurumunda çocuklara kazandırılan değerler aynı zamanda onların akademik bilgisine de önemli derecede etki edecektir. Öğretmenlerin sahip olduğu değerlerle öğrenciler de bu yolda eğitilerek, eğitimde başarı da daha iyi olacaktır (Gürhan, 2017; 12).

2.4. Değerler Eğitimi

Dewey (1990), eğitim süresinde çocuklara kazandırılan tutum ve davranışların akademik bilgilere göre daha önemli olduğunu belirtir. Eğitimde amaçlanan, öğrencinin yalnız bilgi edinmesi değil onun kendisini tanıması, yaşına göre karakterini oturtması ve kendisini gerçekleştirmesidir. Ayrıca eğitimde öğretmenin başlıca görevinin ne olduğu düşünüldüğünde, çoğu kişi; “bilgi vermek”, “öğrencilerin zihinsel yeteneklerini güçlendirmek”, “çocukları topluma kazandırmak” vb. yorumlarda bulunacaktır. Önemli olan bir nokta vardır ki; öğretmen, öğrencisini yalnız zihinsel olarak eğitmekle kalmayıp, onu ahlaki olarak da “iyi insan” olarak da yetiştirebilmelidir. Sürekli değişen dünya şartlarında, çeşitli yaş ve gruplarda işlenen suçlar, saygı tutumları, haksızlık, adaletsizlik vb. kuralsızlıklar giderek artmaktadır ve bu döngüde çoğunlukla da çocuk ve gençlerin etkilendiği bilinmektedir (Straughan, 1999).

Karakterinde toplumsal değerleri oturtamamış kişilerin yaşama gayeleri, düşünce ve fikirleri, gelecek planları belirsizlik teşkil etmektedir. Kişide oluşan değer davranışlarında belirsizlik olduğu sürece, bu kişi hedef belirlemede, zaman ve enerjisini nerede ve ne şekilde kullanacağını anlamakta, hayatın gereklerini ölçmede kısır kalır. O halde, bir çocuğa kazandırılacak değerler bütünü, ona hayatı boyunca kazanmasını sağlayacak büyük bir hediyedir. Ancak toplumlara bakıldığında, değerlere sahip az insan olduğu görülmektedir (Raths vd., 1966).

Değerler eğitimi, çocukların kişilik eğitimini güçlendirmek, insanların benliğinde ve toplumda huzur ortamını gerçekleştirmek, istenilen davranışları kazanan nesillerle de toplumun sahip olduğu değerleri bir sonraki nesle iletmeyi hedeflemektedir. Robb (1998)'a göre değerler eğitimi; “davranışların temelinde yatan değerleri açıkça ifade edebilen, bu değerlerin ve ilişkili davranışların kendisinin ve başkalarının uzun süreli refahına etkisini değerlendirebilen, yine kendisinin ve başkalarının uzun süreli refahı üzerinde daha etkili olacağını anladığı diğer değerleri ve davranışları öğrenip ya da yansıtmak amaçlı herhangi bir organizasyon içinde yer alan herhangi bir harekettir.”

Karagöz (2009: 45), değer eğitimi; kişinin bireysel ve toplumsal olarak edindiği bilgileri davranışlarına yansıtabilmesi, benliğinde var olan iyilik özelliğini açığa çıkarması, edindiği kazanımları ömrünün sonuna kadar devam ettirmesi eylemi olarak belirtmiştir. Atmaca (2011: 12)'da değerler eğitimin amacını “çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamak” şeklinde ifade etmiştir. Halstead (1996)'a göre ise “değerler eğitimi dediğimiz alanın temelde iki görevi söz konusudur. Bunlar:

1. Okullar, eğitimciler ya da toplum içerisinde seçilmiş olan kişiler tarafından; beğenilen, istenilen değerlerin kimlikleştirilmesi,

2. Uygun bulunan bu değerlerin öğrencilere nakledilmesidir”.

Avrupa ülkelerinde son yıllarda gerçekleştirilen toplumsal analizlerde, genç insanların ahlaki değerlerinde geçmiş nesillere göre daha bencil oldukları, kendi menfaatlerini toplumun menfaatlerine tercih ettikleri, bu sebeple de suç sayılabilecek davranışlarında ciddi derecede artış olduğu görülmektedir. Önceki nesillere bakıldığında, gençlerin eğitimde, meslekte ve değer unsurlarında daha iyisini hedeflemiş oldukları görülürken, günümüz gençlerinin hedefinde daha çok para kazanma hırsı, benmerkezcilik olduğu görülmektedir (Tarakçı, 2013; 25).

Küreselleşen dünyada bütün toplumlarla birlikte Türk toplumu da etkilenmiş, sosyal birlikteliği ifade eden biz kavramı yerini ben kavramına bırakmıştır. Bütün istek ve arzularının gerçekleşmesi amacıyla çabalayan bu nesil, isteklerini gerçekleştirememe halinde değerlerden koparak arzularına ulaşmaya çabalamaktadır. Her toplumda gözlenen bu davranışlar eğitim sisteminin yapısında yeni arayışlara sebep olmuştur.

Alman araştırmacı Hans Freyer, değişen dünya koşullarında gerçekleşen toplumsal ve bireysel ahlaki çöküntülerin üzerine, toplumların çeşitli zengin maden kaynaklarına gereksinim duydukları kadar, ahlaki ve manevi değerlere de gereksinimleri olduğunu ifade etmektedir (Freyer, 1954: 50, akt. Özen, 2011: 64). Her geçen gün büyüyen ve çoğalan bilgi dünyasında nesiller bu değişime ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda gençlerin hayata kazandırılmasını sağlayacak tek unsur da değerler olacaktır (Genç ve Eryaman, 2012: 95).

Toplumların varlıklarını sürdürebilmesi amacıyla geçmişten itibaren sahip olduğu değerleri koruyup geliştirmesi gerekmektedir. Öyle ki bir toplumda yaşayan insanların ortak değerleri yok olursa ortak bir toplum içinde yaşayamazlar. “Toplumlar değerlerine ne kadar önem verir sahip çıkarsa birlik ve beraberliğini de bu ölçüde korur, değerlerindeki yozlaşmayı önlerler” (Çağlayan, 2013: 17). Değerlerine sahip olamayan toplumlar varlıklarını da koruyamaz, uğruna mücadele vereceği değerleri olmadığı için de yavaş yavaş yok olmaya başlar. Toplumun geleceğini korumak ve kurtarmak için, değerlerine sahip çıkmak ve bu değerleri sürdüreceği sağlıklı nesiller yetiştirmek gerekmektedir. Sağlıklı nesillerin yetişmesi için de başlıca görev eğitime ait olmaktadır.

Değerler eğitiminde, uygulanacak etkinliklerin plan ve programlanmasında öğretmenlerin performansı son derece önem arz etmektedir. Bu doğrultuda kazandırılacak değerlerin seçimi, eğitim programına nasıl ekleneceği, öğretmenlerin bu programı uygularken izleyeceği yollar önceden belirlenmiş bir sisteme dayanmalı ve öğretmenler bu sistemi özümseyerek öğrencilere aktarmaya çalışmalıdır. Eğitimde değerlendirmenin, sonuçlandırmanın ve tercihlerin gerçekleştirilmesi için değerlerin oturması gerektiği son derece aşikardır. Öğretmenlerin öğrencilere yaklaşımlarında

doğru ve yanlış kavramlarda, onları yönlendirecek kaidelerin varlığı son derece önemli olmakla birlikte, eğitim programında değerlerin olmaması durumunda öğretmenlerin rehbersiz kalacağı görülmektedir (Akbaba ve Altun, 2003: 10).

Değerler eğitiminde eğitimcinin etkisi oldukça fazladır. Değerler eğitimi verilirken, öğrencilerde sağlanan etki yalnız eğitim programı ile olmamaktadır. Eğitimcinin hal ve hareketleri, konuşmaları, yaşam tarzı eğitim programından daha etkili olması sebebi ile öğrencilere örnek olarak, onları düşünmeye sevk ederek doğru davranışlar oluşturmayı başaracaktır. Bununla birlikte öğretmen, iyi ve kötü kavramlarını, doğru ve yanlış davranışları, toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını yaşayarak ve paylaşarak aktarabilmelidir. Program sürecinde eğitimci bütün öğrencilere bir rol kazandırarak sorumluluk bilicini geliştirmelidir. Bunları yaparken her bir öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin farkına vararak, öğrencilerinin kendilerini tanımasını sağlamalıdır.

Titus (1994), değerler eğitiminde öğretmenin yerini şu şekilde nitelendirmiştir;

1. Öğretmen, değerleri doğru bir biçimde örnek verebilir,
2. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ahlaki değerler çerçevesinde şekillendirebilir,
3. Öğrencilerin verilen değerleri davranışlarına yansıtarak hayat boyu sürekliliğini destekleyebilir,
4. Öğrencilerin davranışlarında olumlu gelişmeler yapabilirler.

Turgut (2002: 31), değerler eğitimi programı aktarılırken, eğitim kurumlarında görev alan eğitimcilerin edinmesi gerektiği davranış ve özellikleri şu şekilde nitelendirmiştir;

“İdeal bir öğretmen iyi ahlak sahibi, adil, erdemli ve dürüst olan öğretmendir. Bu öğretmenin iyi bir araştırmacı olması gerekmektedir. Günü takip edip yakalamak zorundadır. Modası geçmiş fikirlere saplanıp kalmamalıdır. Merkeze kendisini değil çocukları koymalıdır. İyi bir öğretmenin ders verdiği dili çok iyi konuşup yazması gerekmektedir. Yani Türkçe’yi iyi bilmesi gerekmektedir”.

Öğretmenlerin değerler eğitimi 14 farklı kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler Şekil 1.1.'de verilmiştir.

Şekil-1.1. Değerler Eğitimi Kavramına İlişkin Oluşturulan Kategoriler

Değerler eğitimi programında, öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olması, erdemli nesiller yetişmesini sağlayacak ve böylelikle toplumun da gelişip ilerlemesine etki etmiş olacaktır.

2.4.1. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Değerler eğitiminde çeşitli yaklaşımlar görülmekte olup, başlıca olanları aşağıda maddeler halinde belirtilmeye çalışılmıştır.

2.4.1.1. Ahlaki Gelişim Yaklaşımı

Ahlaki gelişim yaklaşımı ilk defa Kohlberg ve Selman ile Galbraith ve Jones'un araştırmaları sonucu gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaların analizleri incelendiğinde; toplumlar tarafından kabul edilen ahlaki değer unsurlarının öğrenilerek kazanılmayacağı anlaşılmaktadır. Bir eğitimcinin ilk aşamada doğru ve yanlış öğrencinin anladığı ve uyguladığı şekilde görmeyi bilmesi gerekmektedir. Büyüyen çocuğun objeler ve tutumlar karşısında edindiği değerlendirme süreci geliştiği süre ile orantılıdır. Bu doğrultuda eğitimci, kendi çıkarımlarından önce çocuğun ahlaki değerlendirmeleri ile takip etmelidir. Bununla birlikte öğrenci, değerlendirmenin zirvesi ile beraber uyum sağlamayı öğrenebilmelidir (İşcan, 2007: 35).

2.4.1.2. Analiz Yaklaşımı

Analiz yaklaşımı Shaver Larkins, Olşiver Newmann ve Metcalf tarafından yapılmıştır. Analiz yaklaşımı çalışmalarında amaçlanan, çocuğun değerler eğitimi sayesinde karşılaştığı problem ve konu hakkında çözüm üretmesini, çeşitli yollarla düşünebilmesini, araştırma yapmasını, konu üstünde çalışmayı öğrenebilmesini ve değerlerini anlamasını sağlamaktır (İşcan, 2007: 46).

2.4.1.3. Telkin Etme Yaklaşımı

Telkin etme yaklaşımı Blanchette ve diğerleri tarafından 1970 tarihindeki yayınında belirtmiştir. Blanchette ve diğerleri telkin etme yaklaşımını savunurken, toplumun kabul edip onayladığı değerleri çocuklara edindirmeyi ve çocukların bu değerleri özümseyip kabul etmesini hedeflemişlerdir. Ayrıca çocuklarda aile ve çevre etkisi ile daha önceden oluşmuş değerleri de değiştirip geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Telkin etme yaklaşımı çalışmasında; sağlamlaştırma, örnek olma, cezalandırma, yollar bulma, taraflı sonuçlar oluşturma, rol oynama ve keşfederek öğrenme bulunmaktadır (İşcan, 2007: 34).

2.4.1.4. Kohlberg ve Ahlak Gelişimi

Kohlberg değerler eğitiminde ahlaki gelişim sürecini üç düzey ve altı aşama şeklinde yapmıştır (Aleksander, 2006; Erden ve Akman, 1997; Can, 2007, Güngör ve Aytar, 2008; Çiftçi, 2007; Mchale, Dariotis ve Kauh, 2003; Çağdaş ve Seçer, 2002; Santrock, 2001; Westen, 1999; Woolfolk, 2007, akt. Yıldız, 2014).

1. Gelenek Öncesi Düzey

Gelenek öncesi düzeyde; kişinin ahlaki değerlerini kazanmasında, ödül alması ya da cezalandırılmaması amacıyla ilkelere uyum sağlaması şarttır. Gelenek öncesi düzeyde kişinin hal ve hareketleri, sergilediği davranışının neticesi ile değerlendirilir. Kişinin sahip olduğu gereksinimler önceliklidir ve dış koşullara bağımlılık görülmektedir. Bu çerçevede kişi, değerlerin oluşturduğu ilkelere, onaylayıp kabul ettiğinden değil, cezalandırılmamak için uyum sağlamaktadır (Aksoy, 2001: 72).

a) Birinci Evre: İtaat ve Ceza Eğilimi

Birinci evrede otorite en belirgin özelliştir. Kişinin ilkelere ve otoritenin kabul ettiği unsurlara uyması gerekmektedir. Burada yaptırım neyi gerektiriyorsa uyulması ve kurallara özen göstermesi gerekmektedir. Şayet kişi, otoriteye ve onun kurallarına uyum sağlamamışsa, bunun neticesi olumsuz davranış ve cezadır. Bu sebeple birey cezalandırılmamak amacıyla otoritenin yaptırımlarını kabul edip uyum sağlamaktadır. Otoritede, “başkasının malına zarar verirken karşılığında ceza alırsın” kuralı doğrultusunda hareket edilmektedir (Demiriz ve Öğretir, 2007: 108).

b) İkinci Evre: Saf Çıkara Dayanan Eğilim

Bu evrede, bireyin iletişim sağladığı kişinin ihtiyaçları doğrultusunda davranış sergilemesi ve karşılıklı menfaatler söz konusudur. Kişi; “ben ona iyi davranırsam, o da bana iyi davranır” fikri içindedir ve bu doğrultuda hareket eder. Bunun yanında toplum tarafından doğru olarak kabul edilmiş ilkelere, gereksinimlerine cevap veriyorsa uyulmaktadır (Çiftçi, 2003: 46).

2. Geleneksel Düzey

Bu düzeyde, bireyin, ailenin ve toplumun istekleri ön plandadır. Birey ait olduğu yerin ihtiyaç ve isteklerine önem verir ve bu doğrultuda davranış sergilemektedir. Bu düzeyde iki alt devre bulunmaktadır.

a) Üçüncü Evre: Kişiler Arası Uyum Eğilimi

Bu evrede en belirgin özellik, bireyin iyi ve doğru olabilmesidir. Kabul edilen ilke, iletişim haline olunan insanın istekleri doğrultusunda hareket etmek, beklentisini karşılamak ve doğru kabul edilen ilkeler doğrultusunda hareket etmektir. Burada, birey kendisinden beklenen davranışları uygulayarak, karşısındaki kişinin beğenisini kazanmak istemektedir. En önemli ilke ise, empati yeteneğine sahip olmak ve iyi bir insan olabilmektir. Her insanın ikili iletişimlerde istenilen davranışlara uyum sağlaması gerekmektedir

b) Dördüncü Evre: Kanun ve Düzen Eğilimi

Kanunlar toplumda düzeni oluşturmak amacıyla yapılmış olup, insanların beklentilerine ters olmadığı müddetçe de korunmaktadır. Doğru davranış demek, toplumun beklentilerini sağlamak, değerlerini muhafaza etmek, oturmuş sistemin devamlılığını sağlamak ve kişinin mutluluğu yönünde hareketler yapmak demektir. Bu çerçevede kanunlara ve düzene toplumun düzenini muhafaza etmek amacıyla uyum sağlanmaktadır.

3. Gelenek Sonrası Düzey

Gelenek sonrası düzey Kohlberg'in ahlak gelişiminin en üst basamağını oluşturmaktadır. Gelenek sonrası düzeye bir diğer adıyla da ahlak dönemi denmektedir. Kurallara bakıldığında toplumun hakları en ön sırada yer almaktadır. Toplumun menfaatlerine uymayan ya da zıtlık oluşturan kurallar irdelenip, tartışma konusu haline getirilebilir. Eğer insan gelenek sonrası düzeye varabilmişse, kendi yaşamını topluma faydalı olmak adına geçirdiği belirtilebilir.

a) Beşinci Evre: Yasaya Uyum ve Kontrat Eğilimi

Beşinci evrede, oluşturulan kurallar toplumun çıkarları doğrultusunda toplum kanalıyla belirlenen kurallardır. Doğru, kişinin sahip olduğu hakları ve faydasının dikkate alınmasıdır. Bu evrede toplum ilkelere uyum sağlamakta mecbur olmamasına karşın yine ilkelerini korumaya çalışır.

b) Altıncı Evre: Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi

Kohlberg'in evrensel ahlak ilkeleri eğilimi evresinde, birey bulunduğu toplumun her üyesinde eşitlik ve adaleti dikkate almaktadır ve sahip olduğu ahlak ilkelerini kendisi oluşturur. Bu çerçevede kurallar, yasalar, adalet, eşitlik, özgürlük önemli unsurlardır. Kohlberg'in altıncı evresine varabilen insan sayısı oldukça az olarak bilinmektedir (Çiftçi, 2003: 75).

2.4.2. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Hayvanların hareketleri biyolojik olarak daha öncesinden bilinmesine karşın, az sayıda insanın hareketleri içgüdüsel oluşmaktadır. İnsanların hal ve hareketlerinde bilinen gerçek davranışlarının önceden öğrenilmiş olmasıdır. İnsan dünyaya gelirken tam anlamıyla savunmasızdır. Doğduğundan itibaren yürümeyi, yemek yemeyi, konuşmayı, üretmeyi, üremeyi vb. unsurları aile ve çevreden öğrenmektedir. Eğitilip evcilleştirilen hayvanları da göz önünde bulundurulacak olursa, insanları hayvanlardan ayıran başlıca özelliğin hareketlerini bilerek ve düşünerek yapabiliyor olmalarıdır.

“İyi-kötü” ve “doğru-yanlış” kavramlar arasında insanların yapacağı tercihleri, bilerek ve düşünerek yaptıkları tercihlerdir. İyi ve kötü, doğru ve yanlış kavramlarının içerikleri yaşadığı toplumca şekil almaktadır ve kültürlerinin bir gereğidir. Kültür insanların sosyal hayatlarının olağan bir neticesidir. Bir toplumu meydana getirmek demek bir kültürü de meydana getirmek demektir. Kültüre sahip olmayan toplumlar, kendilerini ifade edebilecek bir dile, kimliğe sahip olamayacağı için zamanla yok olmaya mahkumdur. Her bir toplumun yaşam standartları toplum biliminde, çoğunlukla maddi manevi öğeler olarak iki şekilde incelenmektedir.

Maddi unsurlar; toplumların kullandığı teknolojiyi, sanayiye, üretim maddelerini vb. insanların kullanabileceği bütün unsurları kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle, elle tutulup gözle görülebilen her türlü öge maddi unsurlar kapsamında yer almaktadır.

Manevi unsurlar; her bir toplumun kültürel yapısında bulunan dini yargıları, değerleri, hukuk düzenini, insanlar arasındaki iletişimi belirleyen resmi veya gayri resmi birtakım kuralları, sosyolojik simgeleri, insanların davranışlarının altında yatan sebepleri ve inançları kapsamaktadır. Toplumların sahip olduğu manevi değerler, orada yaşayan insanların düzenli olarak sergilediği değer ve davranışlardan yola çıkarak anlaşılabilir. Toplumların sahip olduğu manevi değerler, orada yaşayan insanların düzenli olarak sergilediği değer ve davranışlardan yola çıkarak anlaşılabilir.

İnsanlık tarihinde her topluma ve kültüre ait değerler sistemi bulunmaktadır. Örneğin; ortak yaşam alanlarının doğru kabul edildiği Türk kültüründe, bekar olan bir çocuk kaç yaşında olursa olsun, evlenene kadar ailesiyle beraber aynı evde kalması normal karşılanırken, bireyselliğe önem veren İngiliz kültüründe yetişkin bir çocuğun ailesiyle birlikte yaşaması doğru bulunmamaktadır. Bu değerler sistemi yalnız kültür yapılarında olmamakla birlikte aynı zamanda toplumların düzenlerinde de görülmektedir. Mesela tarımcılığın yaygın olduğu toplumlarda, kırsal alanlara uygun tarım ve hayvancılıkla alakalı değerler ve tutumlar görülmektedir. Kırsal alanların değer sistemine imcece örnek verilecek olursa, paralı insan gücünün ve tarım makinelerinin henüz yaygınlaşmadığı tarım alanlarında imcece şeklinde çalışmanın bir çözüm yolu olduğu bilinmektedir.

Bir toplumda yaşayan insanların, iletişim halinde oldukları kişilerin ihtiyaç ve davranışlarını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Daha önceden tanınmamış bir kişinin davranış ve gereksinimleri bilinemeyeceğinden, çoğunlukla insanlar böyle durumlarda toplumun bünyesinde yer alan kültürel unsurlara göre davranış sergilemektedirler. Toplum içinde birbirlerini tanımayan milyonlarca insanın belli bir sistemde yaşayabilmesi, iletişim kurabilmesi toplumun sahip olduğu kültürel düzen sayesinde oluşmaktadır. Örneğin, Müslüman olan bir toplumda insanlar, yemek için girdikleri bir lokantanın “helal et” vasıflarında hizmet verdiğini düşünürler ve gönül rahatlığıyla yemeklerini yiyebilirler. Böyle bir ortamda lokantadan hizmet alan müşteri, lokanta sahibinin de Müslüman olduğunu bilmesinden dolayı, onun

ürünlerini sorgulama ve araştırma ihtiyacı duymamaktadır. Fakat zaman zaman bir toplumda yaşayan insanların bu konu hakkında güvenlerini sarsacak haberler de olmaktadır. Bu da toplumun kültüründe ahlaki yıpranmaların meydana gelmeye başladığının göstergesidir.

Bir toplumda yaşayan insanların doğru kabul edilen davranışları sergilememesi dolayısıyla doğru şekilde sosyalleşmemesi tam anlamıyla kültürel değerleri edinemediğini, bulunduğu topluma ait istenilen değer ve davranışlardan eksik kaldığı kabul edilmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, topluma ait kültürel değerlerde şu şekilde bir sebep zinciri ifade edilebilir:

- Her insan birer sosyal varlıktır,
- İnanlarda görülen davranışlarının çoğunluğu, onların doğduklarından itibaren sosyalleşmesi sürecinde kazanılmıştır,
- Bireylere kazandırılması gereken davranışlar, onun yaşadığı toplumda zamanla oluşan maddî ve manevî değerler tarafından belirlenmektedir,
- Bir topluma ait kültürde doğru ve yanlışın, iyi ve kötünün neler olduğu, kabul edilen ve kabul edilmeyen davranışlar, o toplumun kültüründe yer alan değerler aracılığıyla belirlenmektedir.

O halde denilebilir ki; meydana gelen bu sebepler zinciri doğrultusunda, değerler toplu ve kültür için son derece büyük bir öneme sahiptir.

Durkheim, Parsons ve Weber vb. 20.yy'da yaşamış bilim insanları, toplumların da insanlarda görüldüğü gibi, gelecek nesillere sahip oldukları kültürel değerleri aktarmak için çaba gösterdiklerini belirtmektedir. Bir insanın toplumsallaşması demek aynı zamanda onun kültürleşmesi demektir. Toplumda kültüre ait bütün değer unsurlarının sonraki çağlara aktarılarak devam ettirilmesi ancak değerler sayesinde olabilecektir. Bu eğitim sürecinde yetişen neslin topluma kazandırılmasında önemli olan etkenlerden ilk sırayı aile, ikinci sırayı da eğitim kurumları almaktadır. O halde değerler eğitiminde eğitim kurumları aileden sonra en önemli yere sahiptir.

Bu konuda Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Alpaslan Durmuş yukarıda da bahsedildiği gibi 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanan eğitim öğretim programlarındaki değişikliklerle, değerler eğitiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu şu sözleriyle belirtmiştir:

- Toplumun geleceği için değerlerini benimsemiş bireylere duyulan ihtiyaç,
- Öğrencilerin ahlaki kararlar almaları ve uygun davranışlar sergilemeleri,
- Öğrencileri küresel ve çok kültürlü dünyaya hazırlamak,
- Öğrencilerin gerçek hayatı tanımalarına yardım etmek,
- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek,
- Öğrencilerde sorumluluk bilincini geliştirmektir (Durmuş, 2017).

Değerler eğitimi konusuna değinmiş olduğu eğitim konferansı çerçevesinde, değerler eğitiminde milli kültürün devamlılığı ile birlikte evrensel kültürün de son derece önemli olduğunu belirtmektedir. Bu konu hakkında 2023 Eğitim Vizyonunda (Durmuş, 2017; 18) ifade ettiği üzere; “.... bir topluma yapılabilecek en büyük kötülük, o toplumu kendi kültüründen mahrum etmektir. Daha büyük bir kötülük ise onu kendi kültürüne mahkûm etmektir.” Demek oluyor ki değerler eğitimi, yetişen nesli küreselleşen ve çok çeşitli kültürlerle sahip dünyaya kazandıracak başlıca araç vazifesini görmektedir. Öğrenciler kanalıyla farklı toplumlardan insanlara sergilenecek saygılı tutumlarıyla, farklı kültürlerden milletlerde meydana gelebilecek önyargıların kırılması, iletişimin güçlü bir şekilde gerçekleşmesi ailelerin olduğu kadar eğitim kurumlarında da sorumluluğu altındadır. Evrensel boyutta meydana gelecek böyle bir tutum ise ancak verimli bir değerler eğitimi kanalı ile yapılabilir.

2.4.3. Değerler Eğitimi ve Öğretmen

Eğitim sürecinde çocuklar, genellikle çok fazla gördükleri ve iletişim kurdukları insanları kendilerine örnek almakta ve onlar gibi davranmaktadırlar. Örnek olarak bu insanların ortak özelliğinin, toplum tarafından beğenilen, davranışları onaylanan, doğru insanlar olmaları önemlidir. Bu doğrultuda çocukların aileden sonra en fazla muhatap oldukları insanlar öğretmenlerdir. Bununla birlikte

öğretmenler, çocukların gözünde her şeyin en doğrusunu bilen ve yapan insanlardır. Bu sebeple öğretmenler, davranış ve karakterleri ile örnek olmasının yanında aynı zamanda değerler eğitiminin plan ve programını yapıp uygulayan olarak, değerler eğitiminde son derece önemli bir yere sahiptir. Akbaş (2009), bu çıkarımlar doğrultusunda, öğretmenlerin somut eğitim programlarıyla değerler eğitimi vermeye çalışırken bunun yanında kendilerinde var olan gizli programlarla da eğitime katkı sağladıklarını da belirtmektedir.

Toplumlarda oluşan değerler, bireylerde meydana gelen davranışları şekillendirirken aynı zamanda toplumlar arasındaki iletişimi de kurarak toplumsal gelişmeyi de sağlamaktadır. Eğitim kurumlarında değerler eğitiminin başarılı bir şekilde öğrencilere kazandırılmasında başlıca unsur öğretmenlerdir. Bunun sebebi ise öğretmenlerin değerler eğitiminde, eğitimin kontrol noktası olmakla birlikte aynı zamanda bu sürecin içinde fazlasıyla kendisi de rol almaktadır. Eğitimci yalnız eline verilen programı öğrenciye aktarmakla kalmayıp, bununla birlikte çocuklarla iletişim halinde olması sebebi ile onları bu yönde etkilemektedir. Eğitim kurumlarında aktarılan değerler eğitimi programında öğretmenin ne derece etkisi olduğu hakkında Sayar ve Aysun (2011), “hiçbir sınav ve katsayı sisteminin yerini dolduramayacağını, vicdani değerlerin içselleşmesinde okul ortamında en büyük görevin öğretmenlerde olduğunu” ifade etmiştir.

Okullarda uygulanan eğitim sürecinde değerler eğitimi eksik olmamalıdır. Çünkü yetişen neslin, toplumun istediği vasıflarda insanların yetişmesi, ahlaki değerleri kazanması, beklentilere cevap verebilen bireylerin yetişmesi ancak değerler eğitimiyle olmaktadır. Bir toplumun kalıcılığı sadece sahip olunan değerlerin gelecek çağına aktarılmasıyla gerçekleşmektedir. Bu doğrultuda kültürel değerlerin devam ettirilmesinde yetişen nesillerin davranış ve tutumları son derece önem arz etmektedir. Bu beklentilere cevap verecek nitelikte nesillerin yetişmesi de sadece olumlu örneklerle oluşabilir (Hökelekli, 2011). Bu bağlamda aile büyüklerinden sonra en önemli rol model öğretmenlerdir. Çocuğun televizyon, internet, telefon vb. resmi olmayan kaynakların içeriklerinin ne olacağını bilmediğinden, edineceği kazanımların da ne doğrultuda olacağı bilinmemektedir. Bu sebeple, çocukların

ihtiyacı olan örnek davranışları sergilemede öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir.

Öğretmenlerin hem ders içinde hem de ders dışında öğrencilerin her daim gözlerinin önünde olduğu unutulmamalıdır. Küçük yaşta, temiz bir sayfa halinde gelen öğrencilere hem öğretmen hem de anne olan sınıf öğretmenleri, çocukların her alanda eğitimlerini ve gelişimlerini etkileme şansına sahip olmaktadır. Bu sebeple sınıf öğretmenleri, toplumların sonraki nesillere kültürel değerleri aktarmasında önemli bir yere sahiptir.

Değerler eğitiminde ahlaki gelişim ve eleştirel yaklaşımlar, eğitimcinin değerlerde tarafsız davranması gerektiğini vurgular. Öğretmenin çocuklar için gerekli gördüğü değerlere yönelmesi yeterli olmamakta, eğitimci değer konularını öğretmen öğrenci iletişimde değer seviyesinde olması gerekmektedir (Veugelers, 2000: 51).

Eğitim sürecinde öğretmen, tarafsız olduğu müddetçe, iyi ve kötü davranışlar karşısında da tarafsız olacaktır. Bu konuda toplumda kaybolmuş değerleri yeniden kazanma konusunda kimin etkili olacağı hakkında eleştiriler ortaya çıkmıştır. Kirschenbaum'un fikirleri bu eleştirilerle uyum sağlamaktadır (Kirschenbaum, 2000: 58). Değerler konusunda net tavırlar sergileme, ancak eğitimcinin değer unsurlarında aksine taraf olmasıyla gerçekleşebilir. Değerler eğitiminde tarafsızlık teorik olarak geçebilir, fakat uygulanamaz. Bunun sebebi, öğretmenlerin her koşulda değer ile ilgili kavramları ifade edebilmeleridir. Bu doğrultuda eğitim sisteminde iki yol tavsiye edilmiştir. Bunlar; çocuklara kazanacakları değerleri kendi yetenekleri ile gerçekleştirme ve öğretmenin sahip olduğu değerleri çocuklara örnek olarak kazandırmasıdır (Veugelers, 2000:38-46).

Öğretmenler, belli bir program doğrultusunda pedagojik yaklaşımlarla değer unsurlarını öğrencilere aktararak ve özümsemelerini sağlayarak, onlarda değer kavramlarını kalıcı olarak yerleştirmek istemektedirler. Değerler programında yer alan konu başlıkları, belirlediği örnek olay ve davranışlar, öğrencilerde meydana gelen tutumlarla, istenilen değer unsurlarını çocuklara özendirmeyi amaçlarlar. Eğitimci bu eğitim sürecinde, çoğunlukla çocuklarla kendi arasında meydana

getirdiği güçlü bir iletişimle çalışır. Bu doğrultuda çocuk, okuldan önce aile ve çevreden kazandığı değerlerle okuldan kazandığı değerleri özümseyerek kendi anlayışında kavramaya çalışarak kendi değerlerini oluşturur, öğretmen ise bu anlama aşamasında öğrenciyi olumlu yönde etkilemeyi amaçlar. Pedagojik anlayışta, öğretmenlerin öğrenciyeye değer kavramlarını doğrudan vermeleri imkansızdır. Bunun sebebi öğrencinin gördüğü değeri kendi doğrularıyla şekillendirmesi ve bu doğrultuda değerleri kazanmasıdır. Ayrıca öğretmen önceden belirlenmiş değerleri kazanmaları için öğrenciyi özendirip onu bu yolla olumlu etkilemeye çalışabilir (Veugelers, 2000: 38-46).

Veugelers (2000: 38-46), öğretmenin, değerler eğitimini uygulaması sürecinde, öğrencilerin değerlerle birlikte bilişsel alanlarda da geliştiklerini, düşünme becerisini oluşturduklarını ifade etmiştir. Veugelers değerler eğitiminde öğretmenlerin kullandığı yöntemi dört grupta ifade etmiştir. Bunlar:

- a) Sahip olduğu değerleri aktarmaya çabalayan öğretmen,
- b) Önemli gördüğü değer unsurlarını vermeye çalışan öğretmen,
- c) Önemli gördüğü değerleri açıklamadan, değerler arasındaki farklı tutumları ifade eden öğretmen,
- d) Önemli gördüğü değerleri açıklayarak, değerler arasındaki farklı tutumları ifade eden öğretmen.

Değerler eğitiminde, öğretmenin değer unsurlarını öğrencilere aktarırken aşağıda ifade edilen yolları kullanması dahilinde daha etkili olacaktır (Harmin vd., 1973):

- Öğrenciyi yargılamadan kabul etmek,
- Değer kavramları ile ilgili sorularda doğru ve yanlış cevaplarının kesinlik oluşturmadığını fark ederek, burada oluşabilecek çeşitliliği bilmek,
- Öğrencinin fikirlere dahil olmasına da olmamasına da saygı duymak, zorlayıcı olmamak,
- Öğrencinin tutumuna saygı duymak,

- Her bir öğrencinin sorular karşısında doğruyu ifade etmesi için cesaret vermek,
- Öğrencilere açık ve net sorular yönlendirmek,
- Doğru bir dinleyici olarak öğrencilere örnek olmak,
- Öğrencilerin fikir üretmesine zarar verecek veya yorumlarını sınırlandıracak sorulardan uzak durmak,
- Bireysel sorularla birlikte toplumsal soru becerilerini de artırmak.
- Değer eğitiminde değer kavramlarını net ve belirgin olarak verebilmede izlenecek yollar belirlenmiştir. Bu yollardan bazıları şu şekildedir:

Değer unsurlarına oy vererek, öğrencilerin farklı konularda tutumunu takip edip değerlendirmek,

- Değerleri kendi içinde belirli bir sıraya koyarken, öğrencilerden bu konu hakkında fikirlerini almak ve öncelik sebeplerini belirtmelerini sağlamak,
- Değer unsurlarında iki seçenek arasında kaldığı durumda, ikisinden birisini tercih etmeye zorlamak,
- Değerlerin devamlılığı sağlanarak, değer konuları hakkında dereceleme oluşturmak,
- Aktarılan değer konularından sonra, öğrencilerden “tamamen katılıyorum” ya da “tamamen katılmıyorum” cevaplarını almak,
- Öğrencilere değerler hakkında çeşitli sorular yöneltip düşüncelerini ve fikir üretmelerini sağlayarak, onlarda oluşan değerleri kamçulamak,
- Eğitim sırasında sergilenen davranışlar, ilgiler, kararlar, beğenilenler, beğenilmeyenler, amaçlar vb. işaretlerle öğrencilerde bitirilmemiş cümleler sağlamak,
- Öğrencilerin yaşam biçimlerindeki farklılıklar olabileceği konusunda farkındalık sağlamak amacıyla otobiyografik anketler yapmak,

- Öğrencilerin ifadelerinde özgür olabilmeleri, duygu ve düşüncelerini dürüstçe açıklayabilmeleri amacı ile başlığı olmayan tanımlar yaptırmak,
- Kitap okurken eleştirel düşünmesini sağlamak amacıyla, okumaları istenilen metinlerde beğenilen ya da beğenilmeyen cümlelerin altlarını çizmelerini istemek (Kirschenbaum vd., 1972). Değerlerin aktarılmasını kolaylaştıran bu yollar, öğrencide değerlerin belirginleşmesine destek olmakta ve öğrenciyi yönlendirmektedir. (UNESCO Apnieve Source Book, 2002).

Değerler eğitiminde değerleri “aydınlatma/belirginleştirme” yaklaşımını kabul ederken daha sonra bu yaklaşımı kabul etmediğini belirtmiştir (Kirschenbaum, 2000). Kirschenbaum bu konuda, değerleri aydınlatma/ belirginleştirme teorisinin 1690’lardan 1980’lerin ortalarına değin, değerler ve ahlak eğitiminde etkili bir yaklaşım iken; sonraki yıllarda eleştiriler olduğunu ifade etmiştir. Kirschenbaum’a göre bu yüzyılda değerler eğitiminde en önemli unsur karakter eğitimidir, Kirschenbaum kendisini karakter eğitiminde lider kabul etmektedir.

Kirschenbaum (2000)’a göre, değer kavramları öğrencilere verildiğinde ve örnek olduğunda, güzel karakter kazandırıldığında, çocuklara bütün bunların değerlendirmesi için imkan tanındığında karakter eğitiminin verimliliği artacaktır. Değer kavramları öğrencilere doğrudan verilmesi dahilinde, öğrenciler verilen kavramları kısmen hatırlayacaktır. Eğer verilen kavram gösterilirse, öğrenciler gördükleri kavramları daha iyi anlayacak ve hatırlayacaktır. Bu sayede öğrencilerin değerleri kendi anlayış biçimleri ile yorumlamaları sağlanacak, davranışlarda kalıcılık sağlanarak daha büyük bir etki edilmiş olunacaktır. Ayrıca değerler eğitiminin etkisinin artırılması için değerlerin geniş kapsamlı da olması gerekmektedir. Kirschenbaum (2000), değerler eğitiminde hedeflenen davranışları kazandırmak için en iyi stratejinin bütün yolları kullanmak olduğunu ifade eder. Onun değerleri aydınlatma/belirginleştirme yaklaşımı evrensel değerlerle uyumludur ve desteklemektedir. Ayrıca çocuklara kazandırılan ahlaki değerlerde, toplumun değerleri, yurttaşlık vb. unsurlar da verilmelidir. Bu sayede çocuklar değerleri anlama ve uygulamada daha net olacak, evrensel değerlerin öğrenilip güçlenmesi de sağlanacaktır.

Bütün bu yaklaşımlardan yola çıkarak, değerler; düşünme, anlama ve tutum oluşturma yollarıyla edinilmektedir. Değerlerin kazanılması, sergilenmesi ve devamlılığı çaba isteyen uzun süreli bir süreçtir (Florida Institute of Education, University of North Florida, 1998).

Bu doğrultuda değer unsurları ile alakalı üç bölüm belirtilmektedir. Bunlar:

- Ahlaki bilgi
- Ahlaki hisler
- Ahlaki davranışlar(Florida Institute of Education, University of North Florida, 1998).

Ahlaki bilgide, işlenen değer anlamı hakkında düşünmesi sağlanır. Öğrenciler açısından verilen değer neyi kapsadığının anlaşılması mevzu bahistir. Öğrencinin verilen değeri sergilemeye çalışması, özümsemesi, değer tanıma uygun davranış sergilemediğinde karşılaşacağı sonuçların farkında olması, diğer öğrencilerin bu değer doğrultusunda hareket etmediklerinde ne düşüneceğini anlamış olmasıdır. Öğrencinin aktarılan değere uygun bir şekilde tutum sergilemesidir.

Ahlaki bilgi, ahlaki hisler ve ahlaki davranışlardan meydana gelen değerler bütünü ile iyi insan özelliğine sahip olma, bu özelliğe sahip olmayı isteme ve bu yönde davranış sergileme olmak üzere üç basamaktan meydana gelen iyi bir karakter arasındaki ilişki de son derece nettir. O halde iyi bir karakter için değer unsurlarını kazanmak ve davranışlarda devamlılığı sağlamak gerekmektedir (TeachingValues.com, 2007).

Bir çocuk, daha küçük yaştan itibaren değerleri edinmeye başlamaktadır. Değerler eğitimi bir çocuğun hayatında ilk ailede başlar ve teknoloji, arkadaş ortamı, öğretmen, çevre ve diğer etkenlerin kanalıyla devam eder (Halstead ve Taylor, 2004). Çocuk eğitiminde, çocukların ilk iki yılında ahlaki bir tutum oluşturduğu ile ilgili veriler bulunmaktadır. Bu sebeple çocuklar, okula ilk başladıkları yılda daha öncesinden edindikleri değerlerle gelmektedirler. Eğitim kurumun bu aşamada iki rolü olmaktadır. Toplumun sahip olduğu değerleri gelecek nesillere aktarmayı

çocuklara özendirerek, onlarda değerleri meydana getirmek, bu değerleri geliştirerek artırmak, kazandıkları değerleri sergilemelerine olanak tanımak, bu değerleri anlayarak özümsemelerine destek olmaktır. Bu aşamada öğretmen-öğrenci ilişkisi tekrar tanımlanmalıdır. Öğretmen liderliği öğrencileriyle paylaşmalı, öğrenciyle aynı anda öğrenen olmalı, onlarla beraber araştırıp sonuç çıkarmalıdır. Bunun yanında öğrencilerin eleştirel yaklaşımlarını güçlendirebilmelidir. Böylece eleştirel düşünme çocukların ahlaki tutumlarını geliştirecektir (Buzelli ve Johnston, 2002; Halstead ve Taylor, 2004).

Öğrencinin eğitim aldığı okulun haricinde aile ve çevresinden de fazlasıyla etkilendiği bilinmektedir. Eğitim sürecinde çocuğun okul içi ve okul dışında edindiği bilgiler arasında uyumsuzluğu olduğu takdirde verilen bilgilerin kazandırılması ve özümsemesinin sağlanması zorlaşmaktadır. Önemli bir nokta da eğitim kurumlarının, toplumun değerlerine ters düşen programı uygulaması da zor olacaktır. Bu sebeple, eğitim programları oluşturulurken toplumun değerleri dikkate alınır, hedeflenen eğitim daha etkili olacaktır. Böyle olduğu takdirde toplum da eğitime destek olarak, eğitimin gelişmesini sağlar (Sinclair, 2004).

Öğretmenin görevi, eğitim sürecinde öğrencileri olumlu yönde etkilemektir. Çünkü öğretmen, değer eğitiminde rol model halinde de görev almaktadır. Bunlarla birlikte öğrencilerin öğretmeni rol alıp ona saygı göstermesi hakkında çelişkili kanıtlar da bulunmaktadır. School Curriculum and Assessment Authority'nin bu konu hakkında yapmış olduğu çalışmaya göre, yetişkin insanların %78'i öğretmenlerin genç nüfusta etkili bir örnek olduğunu belirtmektedir (Halstead ve Taylor, 2004). Amerika'da gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrencilerin %9'luk kısmı öğretmenlerinin kendilerine örnek olduğunu belirtmiştir.

Eğitim sürecinde, öğrencilerin öğretmenlerinden etkilenirken farkında olmadıklarını, öğretmenlerin de öğrencileri etkilerken, durumun tam olarak farkında olmadıkları da ortaya konmuştur. Öğrenciler üstünde sağlanan resmi olmayan etki, çocukların okul içindeki sıradan kazanımlarına ya da tesadüfen gelişen etkileşimlere verilmiştir. Doğru biçimde kurulan iletişim kanalıyla öğrenciler; saygı, sevgi, empati, adalet, dürüstlük vb. değerlerin önemini kavramaktadır (Halstead ve Taylor, 2004).

2.4.4. Değerler Eğitimi ve Okul

Çocuk eğitiminde değerler eğitimi, yıllardır üzerinde çalışılan bir konu olmasına rağmen, 2005 yılında değerler eğitimine eğitim kurumlarında eğitim programına eklenerek günümüze kadar uygulanmıştır (Akgül, 2014: 3). Toplumların sahip olduğu kültürlerin devamlılık sağlayabilmesi için değerlerin devamlılığın sağlanması da önemli görülmektedir. Çocuk değer eğitimini almaya aile ve çevreden başlar ve okul çağına gelmesinden itibaren, okul aracılığıyla almaya devam eder.

Değer unsurları her ülkede toplumun varoluş ve kültürleri açısından önem teşkil etmesi sebebi ile değerlerin çocuk yaştan özümsemesi, davranışa yerleşmesi, sonraki çağılara aktararak devam ettirilmesi gayesi ile bu eğitimde eğitim kurumlarına büyük bir görev düşmektedir (Çakıroğlu, 2013: 4). Okullar, değer unsurlarını yetişen nesle kazandırarak sağlıklı toplumlara imkan tanınmış olacaktır. Ayrıca okullar, toplumsal bütünlük ve bireysel tutumların ortak noktada birleştiği kurumlardır (Dewey, 2008: 23).

Değerler eğitiminin eğitim sistemine Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı uygulamaya geçirilmesine UNESCO destek sağlamış ve “Yaşayan Değerler Eğitim Programı” (YDEP) ismiyle 1995 yılında BM’nin kuruluş yıldönümü için hazırlanmış bir programa dayanmaktadır (İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü: 2012). Eğitim kurumlarında uygulamaya başlanan bu çalışma ile evrensel değerlerin hedef alınarak okullarda eğitim gören çocuklara aktarılması hedeflenmiştir. “Yaşayan Değerler Eğitimi” projesi kapsamında öğretmen ve öğrenciler için plan ve programlar yapılmıştır. Dünyanın mutlu, güzel, barış içinde bir yer olması için değerlerin kazandırılıp sürdürülmesi gerektiğine inanan proje; “mutluluk, özgürlük, iş birliği, sevgi, dürüstlük, barış, saygı, alçakgönüllülük, sadelik, sorumluluk, birlik ve hoşgörü” olmak üzere 12 evrensel değeri hedef edinmiştir. Ülke çapında faaliyete geçen bu proje doğrultusunda, MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2010 yılında ülkede bulunan bütün ilköğretim okullarına, 2010-2011 eğitim öğretim döneminde her okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimlerde değerler eğitiminin bütün derslerde verilmesi için yazı göndermiştir (Cihan, 2014: 429).

Değerler eğitimi Millî Eğitim Bakanlığı yapmış olduğu çalışmayla okullarda faaliyete geçirilmiş ve eğitimin devamlılığını sağlamak için de çalışmalar yapılmıştır. MEB'in belirlediği öğretim programlarında değerler; “saygı, hoşgörü, sorumluluk, empati, özgüven, liderlik, cesaret, adil olma, yardımlaşma, dostluk, nazik olma, dayanışma, doğruluk, temizlik, misafirperverlik, özgür düşünme, aile bağlarını önemseme, iyiliksever olma, vatansever olma, paylaşım önem verme, çalışkanlık, merhamet-şefkat, selamlaşma, fedakarlık, kültürel mirası sahiplenme, alçakgönüllü davranma” gibi değerler yer almıştır.

2.4.5. Değerler Eğitimi ve Aile

Yaman (2012:63), her biri insanın aile ortamında dünyaya gelip yetiştiğini, insanların bedensel ve ruhsal olarak ailesinden yoğun bir şekilde etkilendiğini, bu sebeple de bireyin karakter oluşumunda ailenin geniş bir yere sahip olduğunu ifade eder. Bununla birlikte zengin bir kültüre toplumun zemininde de değerlerine çok iyi sahip çıkan sağlıklı ailelerin yer aldığını söylemektedir.

Toplumların meydana gelme sürecinde çeşitli etkiler söz konudur. Bu oluşumda değerler; sağlıklı, erdemli, görevlerini bilen, saygı ve sevgi çerçevesinde bir toplumun meydana gelmesine olanak tanımaktadır. Bir toplumu meydana getiren aile ve eğitim kurumları değer unsurlarının çocuklara verildiği en kutsal mekanlardır (Gülseren, 2009: 39).

İnsan dünyaya geldiğinden itibaren ilk tecrübelerini, kazanımlarını, duygularını, değerlerini aileden alır. Bu sebeptendir ki aile bir çocuğun hayatında, değerlerin kazandırılıp devam ettirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Psikoloji alanında gerçekleştirilen çalışmalarda, çocukların ruhsal gelişimlerinin küçük yaşlarda oluştuğu, davranışlarını bu yaşlarda kazanmaya başladıklarını, hatta karakter oluşumlarının 1-6 yaş aralığında oturduğu kanıtlanmıştır. Bir çocukta değerler eğitimi, ailesinde bulunan diğer üyeleri ve çoğunlukla aile büyüklerini örnek alarak kazanmaya başlamaktadır. Aldığı bu eğitimle devam eden süreçte, gelişiminin gerçekleştiği yerler, çocuğun çevresi ve oralardan aldığı örneklerdir. Çocukta aileden alarak edindiği değerlerin değiştirilmesi ise oldukça zordur. Bu sebeple yetişmiş bir çocuğun

kişiliğinde değiştirilmesi zor olan etkiler bırakan “ilk çocukluk evresi” denilen zaman aralığı son derece önemli olmaktadır (Yılmaz, 2010: 55).

Ailelerin değerler eğitimi sürecinde çocuklara olan etkisi kesinlikle kabul edilen bir gerçektir. Toplumun en küçük yapısı olarak toplumun oluşumunda büyük bir öneme sahip olan aile içindeki bireylerin birbirleri ile olan güçlü iletişimleri çocukların psikolojik açıdan doyuma ulaşmasını sağlaması en az fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlar kadar önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu süreçte aile üyelerinin çocuklara ilk örnek olmaları sebebi ile çocuğun geleceğinde önemli bir yere sahip olmaktadır. Aile ortamında ebeveynlerin belirlemiş olduğu birtakım kurallarla çocuğun karakteri oturmaya ve kişiliği şekil almaya başlamaktadır. Bu doğrultuda aile, çocuğa dürüstlüğü, sevgi ve saygıyı, iyiliği, güzelliği vb. değerleri vererek ve bütün bu değerleri ortak yaşam alanlarında uygulayarak, çocuğun değerleri hayat boyu devam ettirmesini sağlamış olur. Çocuğun gelişimi sırasında aileden aldığı değerlerle yaşamaya devam etmesi, onun bilişsel ve duyuşsal edinimlerini bir büyüğüne bağlı olmadan devam ettirme becerisini oluşturacak döneme değindir. Ayrıca çocuğun doğduğundan itibaren ailesinden kazanmış olduğu değerlerin büyük bir çoğunluğu, ona yaşamı boyunca yol gösterecektir. Çocuğun ailesinde aldığı kazanımları zamanla özümlediği, bazı yer ve zamanlarda da değiştirdiği görülmektedir. Ancak küreselleşen dünyada toplumların hızlı bir şekilde gelişmesi ve ilerlemesi, ailelerin çocuklara rol model olmasını engellediği bilinen bir gerçektir. Bu değişim sürecinde aileler öyle bir yere gelmektedirler ki, çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğini, onlara nasıl yol göstereceklerine bilemez halde oldukları bilinmektedir. Bir insanın sağlıklı bir ahlaki değere sahip olması, ancak onun ailesinden küçük yaşta alacağı bir eğitimle ve devamlılığını sağlamasıyla mümkündür. Maalesef bu eğitim süreci artık bu çağda çok fazla etkili olmamaktadır (Hökelekli, 2010:7).

Aile içinde değerler eğitimi verilirken anne ve babanın dikkat etmesi gereken unsurlar şu şekilde belirtilebilir (Uyanık Balat, 2014);

- Olumlu örnek: Bir aile büyüğünün sahip olduğu ahlak ve karakter değerler eğitiminde en etkili yol olmaktadır. Aile içinde büyüyen çocuğun değer kavramlarını gerektiği biçimde özümsemesi için, aile büyüklerinin göstermiş olduğu olumlu

davranışları izlemesi gerekmektedir. Ailesinin yaşam mücadelesi için çok çalışması gerektiğini, onların çevrelerindeki insanlara saygı ve sevgiyle yaklaştığını gören çocuk, zamanla aynı davranışları sergilemeye başlayacaktır. Tam tersi düşünülecek olursa, bu davranış modellerini ailesinden göremeyen çocuk, doğru şekilde yaşamayı da öğrenememiş olacaktır.

- **Büyük Beklentiler:** Çocuklar henüz küçük yaştan itibaren çocukluk döneminde, ailelerinin beklenti halinde bulunmalarından hoşlanırlar. Bu beklentinin olumlu olarak geri dönüşümü, onların mutlu olmasını, kendileri ve çocuklarıyla gurur duymalarını sağlar. Bu çerçevede ölçütlerin daha evvelden oluşturulmuş olması gerekmektedir. “Sokak hayvanlarına zarar vermek doğru değildir”, “arkadaşımızın oyuncağını izinsiz almamalıyız” vb. ölçütler buna örnek olabilir. Çocuğun bu kıstaslara uyum sağlaması yolunda, onun özenmesi sağlanmalı, istenilen davranışı gösterdiği zamanda da takdir edilmesi gerekmektedir.

- **Mantıklı Kurallar:** Olumlu davranışlar ile ilgili kuralları, çocuğun davranışını takip eden bir aile büyüğünden ayırmak oldukça zordur. Bu doğrultuda en doğru yol önceden oluşup oturmuş geleneksel değerlerdir. Örnek verilecek olursa; “ Ödevlerini yaptıktan sonra eşyalarını toplayıp, çantayı hazırlamalısın” veya “sabah kalktığında yüzünü yıkayıp yatağını ve pijamayı düzenlemelisin” biçiminde bir uyarı, çocuğun görev bilinci ve benlik kontrolüyle alakalı bir yöntemdir. Bu yöntemde baskıcı bir uygulamadan bahsedilmemektedir. Çocukların yaşadığı ortam onu mutlu etmeli ve onların kendilerini rahat hissetmesi önemlidir. Ancak çocuklar ruhsal anlamda kendileri için belirlenmiş belirgin kuralları da bilmek isterler. İnsan hayatında her yaşta kurallar önemli bir yer tutmaktadır ve çocukların da hayatları boyunca toplumun kurallarıyla yaşamayı öğrenmeleri gerekmektedir.

- **Olumlu Tavırlar:** Bireyde oluşan davranışlara ait birtakım kurallar olumlu (iyi) tavırlar olarak isimlendirilmektedir. Bu tutumlarda eğitimcilerin toplumun bir parçası olarak tutum ve davranışları önem teşkil etmektedir. Bireyin, yaşamı süresince olumlu tavırlar oluşturması, iradesine hakim olup kontrolünü sağlayabilmesi, diğer insanlarla iletişimi, tutum ve davranışlarına dikkat etmesi önemlidir. Bu davranış ile ilgili değerler, kendiliğinden oluşacaktır. Çocukların ise bu tutumlarda ki davranışları oldukça düzensiz ve aileler bu konuda faydasız

olmaktadır. Burada asıl önemli olan konu, toplumda doğru örnekler oluşturma ve örnek almaktır. Bu sebeple aile yetiştirdiği çocuğuna, diğer insanlarda olan davranışları izleyerek ve örnek alarak, davranış kazanabileceği fırsatlar oluşturabilmelidir. Sosyal bir ortamda çocuğun mesela bir şoförle, garsonla vb. kişilerle sağlayacağı iletişimde hassas olması bu tutuma örnek verilebilir.

- Değerlere İlişkin Faaliyetler: Bu faaliyetler, her gün ve her yerde görülebilecek olumlu davranışları kapsamaktadır. Örneğin çocuğa merhametli olmak değeri kazandırılmak istendiğinde, ona çevresinde tanıdığı bir arkadaşı ya da yakın bir akrabasının var olan bir hastalığından bahsedilebilir. Yaşlı insanların yardıma muhtaç olduğu, küçük çocukların korumaya ve bakıma muhtaç olduğu yine verilebilecek örneklerdendir. Eğer verilmek istenen değer dostluk ve fedakarlık ise, evde pişirilen güzel bir kek ya da yemeğin çocuk tarafından komşuya götürülmesi istenebilir. Burada dikkat edilmesi gerek konu, bu tür faaliyetleri aile büyüklerinin çocuklarla beraber yapmasıdır.

- Doğrular ve Yanlışlarla Hakkında Konuşma: Aile çocuğuyla önemli bir konu hakkında konuşması gerektiğinde, çocukların bu tür bir iletişimin önemli olması gerektiğini bilmesi gerekir. Bu tür konuşmada, konunun değerler olması sebebi ile iletişimin nasihat şeklinde olmaması önemlidir. Hatta bu konuşmanın, değer unsurlarının toplumdaki önemi, insanların değerlere sahip olma sebepleri izah edilerek yapılmalıdır. Örneğin bir aile büyüğü, okula giden çocuğuna; “ kendine simit aldığında yarısını da arkadaşına verebilirsin, o da beslenmesini seninle paylaşabilir” şeklinde bir konuşma yaparak onun paylaşım duygusunu geliştirebilir

- Değerler ile ilgili kitaplar okuma: Ailelerin çocuklara değerler hakkında okuduğu hikayelerin, şiirlerin çocukları olumlu yönde etkilemesi büyük önem taşımaktadır. Kitapta yer alan görsellerin, konuların, kahramanların çocukların değerleri kazanması etkisi oldukça fazladır. Böylelikle çocuk örnek hayat ve davranışları dinleyerek doğruyu ve yanlış kavrayabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL SANATLAR DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

3.1. Sanat

Toplumların tarihini bilmek ve geçmişten bugüne kadar yaşanan olayları anlayabilmek bugünü anlamayı kolaylaştırır. Tarih boyunca İnsanlar, ifade etmeye çalıştığı; sevinç, mutluluk, hüznün, korku, sevgi, ölüm vb. duyguları, yazıdan önce sanat aracılığıyla yapmışlardır. Bu sebeple yazının icadından önce ki çağlar ile ilgili bulgular halen kendini koruyan sanat formlarıyla sağlanmaktadır. Ortaya çıkan her yazının bir dile ait olduğu bilinen bir gerçektir ve dile yabancı başka bir toplum o yazıyı anlayamaz. Sanat ise herhangi bir dile hitap etmeyen, her toplum ve kültürden insana ulaşabilecek niteliktedir. Bu sebeple sanat, insanlığın ilk çağlarından bugüne kadar son derece önemli bir iletişim aracı olmuştur (Aytaç, 1981).

Mağaralarda çok eski çağlardan kalma, insanlar tarafından mağara duvarlarına çizilmiş olan çeşitli ifadeler, sanatın o yıllarda da uygulandığını göstermektedir. Tarihin devam eden yıllarında, henüz teknoloji ile tanışılmamışken, insanların kil ve topraklara şekiller verdiği, insan heykelleri yaptığı bilinmektedir. Dolayısıyla, sanatın oluşturulmasında, yoksulluk, imkansızlık, cahillik gibi etkilerin etkili olmadığı anlaşılmaktadır.

Toplumların ilk çağlardan bugüne kadar geçirmiş olduğu değişim ve gelişimleri anlamada büyük bir etkisi olan sanatın çeşitli tanımları yapılmıştır. Halk arasında sanat kelimesi; insanların gereksinimleri doğrultusunda kazandırılan meslek, ustalık, beceri, yetenek gibi tanımlar olarak bilinmektedir. Bu sebeple de insanlar genelde sanat ve zanaat kelimelerini karıştırmaktadır. Sanat ve zanaat arasındaki farkın net bir şekilde ifade edilebilmesi için güzel sanat olarak bilinen sanat; insanların, güzellikler karşısında hissettiklerini çeşitli yöntemlerle estetik olarak göstermesi şeklinde ifade edilebilir. Bunu yaparken plastik sanatlar ve görsel sanatların ortak noktasında, özgün olması, beğenilen yerlerin üstünde durulması

gayesi bulunmaktadır. Sanat, insan ile gerçeklik arasında gelişen estetik bir iletişimdir.

Sanatın kavram olarak her tanımında, şekillendirme ve beğenme, sergileme ve başkalarını etkileme tanımları bulunmaktadır. Şekillendirme, anlatma, etki etme ve beğenme sürecinde, sanatı uygulayan ile sanatı izleyenin arasında meydana gelen iletişimde; toplum, çevre, duyuş, anlayış ve değer unsurları oluşacaktır. Bu sayede sanat, bir toplumun ya da çağın kendisini görsel olarak başka çağlara aktarabileceğinden, o toplum ya da çağı temsil etme özelliğine sahiptir (Aytaç, 1981).

Tarihte sanatın anlam olarak konuşulması 19. yüzyılın sonlarında yapılmıştır. Bu zamana kadar, O zamana kadar, bilimsel alanlarda yapılan tanımlar gibi bir tanım sanat alanında yapılmamıştır. Bu doğrultuda o çağlarda yaşamış olan düşünürler ve sanatçılar, sanatı ifade eden kesin açıklamalar yerine sanat hakkında varsayım ve tartışmalar üzerinde durmuşlardır. Şu da bilinen bir gerçektir ki, sanatın evrensel özellikleri standart bir tanımını yapmaya engel olmaktadır. Bununla birlikte, toplumlar tarihleri boyunca, o döneme ait özgün, tekrarı olmayan eserler çıkarmıştır. Örneğin Mısır Uygarlığı'na ait sanat eserleri her yerde bilinip tanınmaktadır, bir Roma eseri Yunan eserinden kolayca ayrılabilen, Selçuklu sanatından etkilenen Osmanlı eserleri kolay bir şekilde yorumlanabilmektedir.

Sanatta eskiyi taklit etme ortaya çıkan yeni eserlerin anlatımının eksik yapılmasına neden olmaktadır. Böyle bir uygulama eseri sanat eseri kategorisinden çıkarmakta veya taklit eser sıfatına sokmaktadır. Sanatın tanım ifadelerinde oluşan başka bir zorluk ise, sanatı izleyenlerin gösterdiği yorumlardan meydana gelmiştir. Oscar Wilde'in sözünde olduğu gibi "Cisimlerin çehreleri onu seyredenlerin kültürel düzeylerine göre değişir." Bu sebeple toplum içinde kültürel farklılıklardan dolayı bazı dönemlerde işin içinden çıkılmayacak şekilde sanat tanımları, sanat problemleri yaşanmıştır. Toplum içinde görülen kültürel sınıflar arasında ki bu farklılıklar göz ardı edilse de ortak bir noktada birleşmek imkansız gibi görülmektedir. Diğer bir açıdan sanat kelime olarak güzel kavramı ile anlamdaş

sayıldığında; “renkler ve zevkler tartışılmaz” deyimi akla geldiğinde bu da “Sanat nedir?” sorusunun tanımlamada çıkmaz sokağa katar (Erinç, 1995).

Toplumların gelişmesi ve güçlenmesinde uygulanan eğitim sisteminin büyük bir yeri bulunmaktadır. İnsanlar yaratılışları gereği, sahip oldukları bilgi ve deneyimleri başka insanlarla paylaşma gereği hissetmişlerdir. İnsanlık tarihinde toplumlar, eğitimin gerekli bir unsur olduğunun farkında olmuşlardır. Eğitim sisteminin bilimsel alanlarda güçlenmesi, sosyoloji ve psikoloji alanlarındaki gelişmelerle 20. y.y. başarıyla daha da ilerlemiştir (Erden, 1999).

Eğitim sisteminin gelişmesiyle beraber, bu sürecin yalnız bilişsel alanlarda olmadığı, akademik bilgilerin kendi başına yetmediği, çocukların üretkenlik becerilerinin geliştirmek için sanat eğitiminin gerekliliği anlaşılmıştır.

“İnsanın genel eğitimini bir bütünlük içerisinde düşünürsek, sanat eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak kabul etmek zorundayız” (Gençaydın, 1990: 99). Gençaydın’ın sanat eğitimi hakkında yapmış olduğu bu yorum, eğitim sisteminde sanatın mutlaka bulunması gerektiğini anlatmaktadır.

Sanat eğitimi; çalışma alanı itibariyle tüm bilim dalları ile ilişkilidir, bu alan kalkınmasını sağlamış ülkelerde bilim eğitimiyle aynı paralelde gelişme göstermiştir. Rönesans döneminde usta-çırak ilişkisine dayanan sanat eğitimi, 19. yüzyılda Avrupa’da endüstri devriminin başlamasıyla birlikte, mal ve hizmet artışında meydana gelen üretim patlaması, sanat eğitimi kavramlarının yeniden ele alınmasını gündeme getirmiştir, çizim ve yazım eğitiminin birlikte ele alınmasını savunan eğitimcilerin fikirleri sayesinde okullarda yerini almıştır (Tepecik, 2003:164).

Tarih boyunca insanlar üzerinde sanat eğitiminin etkileri oldukça fazla olmuştur. Çok eski çağlarda dahi sanat eğitime büyük önem verildiği bilinmekteyken günümüz yüzyılında sanat eğitimi doğru şekilde karşılanmamaktadır. Sanat eğitiminin yalnız sanat alanında becerikli çocuklara uygulanmayan, hem okul içinde hem de okul dışında bütün insanların sanatla tanışması gerektiğinin insanlara anlatılabilmesi son derece önemli bir konudur. İnsanlar, bu eğitimin sanatçı yetiştirmek olduğunu düşünmemeli, çocuğun alacağı

bilimsel eğitimi sanatın desteğiyle geliştirmesi gerektiğini anlamalıdır. Eğitim sisteminde sanat eğitiminin amacı çocukların estetik bilincini geliştirmesi, yetenek ve üretkenliğini sergileyerek topluma kazandırılmasını sağlamaktır.

İnsanların tabiatında sanat, ihtiyaç duyulan bir alan olmuştur. Bu sebeple bireyin gelişim sürecinde, estetik bilincin oluşması, becerilerinin keşfedilip işlenmesi, üretkenliğinin desteklenmesi gerekmektedir (Karababa, 1993). Ayrıca sanat eğitimi bireyin gelişiminde bir süreç olarak düşünüldüğünde, onu özgür düşünmeye ve çalışmaya, tasarlamaya, fikir üretmeye, doğayı ve nesnelere incelemeye, yaşadığı toplumu estetik açıdan güzelleştirmeye yönlendirecektir.

Sanat eğitimi çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği bir ortamdır. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, kendine güvenmesinde önemli rol oynar. Atölye derslerinde paylaşma, sorumluluk, düzen, malzemeyi kullanma konularında bilinçlenir. Sanat eğitimi, özgür, barışçı, insancıl, yaratıcı, toplumu ile bütünleşmiş, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen, geleceğin izlerini yansıtan çocukların yetişmesi için vazgeçilmez bir dünyadır. Sanat eğitimi çocuklara, kültür, sanat ve tarih değerlerini kazandırırken aynı zamanda onların özgürce yaratıcı güçlerini ortaya koyabilecekleri bir süreç olmalıdır (Buyurgan, 2001).

Eğitim sürecinde okul ilkokuldan başlayarak çocuğun duygu ve düşüncelerini dışarı çıkarabilmesi, üretkenliğini geliştirebilmek için sağlıklı koşulların oluşturulması gerekmektedir. Görsel sanatlar dersi içinde, çocukların yapmış olduğu çalışmaları yaşadıkları çevrede sergileme, tanıtma imkanı tanınmalıdır. Görsel sanatlar dersi eğitim sürecinde, çocuğun eğitiminde olumlu gelişmeler görmek için, ondan mükemmel ürünler beklentisine girilmesi doğru olmayacaktır. Bu doğrultuda çocuktan beklenen, onun özgün çalışmalar yapması, duygu ve düşüncelerini özgürce istediği şekilde yansıtması, beklentinin onun elinden gelen en güzelini yapması olduğunu hissettirmek gerekmektedir.

İnsanların çevreleri ile kurduğu iletişimde, duygularıyla anlamlar oluşturmasının en doğru hali sanat aracılığıyla olmaktadır. San'a (1985: 17) göre "Eğer görmek istiyorsak, gözümüz ve zihnimiz beraber çalışmalıdır." İnsanın sanatı

anlayabilmesi için etrafında gördükleri yeterli olmamaktadır. Sanatın anlaşılması yolunda, insanın gördüklerini yorumlaması, birtakım değerler yüklemesi oldukça önemlidir. Bireylerin yaşadıkları çevreyi estetik olgularla yorumlayıp, düzenleyebilmesi gayesi ile sanat eğitimi vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Eğer ki bir toplumda ortaya çıkarılan sanat ürünlerinin, farklı toplumlarda da anlaşılıp takip edilmesi hedeflenmekteyse, eğitim sürecinde sanat eğitimine olduğundan daha da fazla önem ve zaman vermek gerekmektedir.

Yetkin'e (1962: 61) göre "Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir." Bu tanım, insanın yetişmesinde, kişiliğinin olumlu yönde gelişebilmesinde sanat eğitiminin ne denli önemli olduğunu ifade etmektedir. "Sanat eğitimi yalnızca yeteneklilerin eğitimi için bir lüks değil, herkes için gerekli olan bir kişilik eğitimidir. Burada sanat eğitiminden amaçlanan, sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yoluyla eğitimi, yani bireyin estetik eğitimidir. İnsanın yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmasına yardımcı olacak koşulları hazırlayan ve bireyin sağlıklı bir kişilik kazanmasını sağlayan bir etkinliktir" (Gençaydın, 1990: 44).

Globalleşen dünyada meydana gelen teknolojik gelişmeler oldukça fazla olmaktadır. Böyle bir çağda sanat eğitimine olduğundan daha fazla zaman ve önem vermek gerekmektedir. Bu doğrultuda çocuklarının yaratıcı güçleri geliştirilip üretkenlikleri sağlanmalıdır.

Değişen dünyada insanlar, zamana uyum sağlayabilmek adına her gün yeni fikirler oluşturmak için çabalamaktadır. Böyle bir hızda gayretlerin boşa çıkmaması için çocukların üretkenliklerini geliştirmesi, yeni düşünce ve fikirler oluşturması önemlidir. Hızlı bir şekilde değişen bu dünyada bireylerin kendilerini aynı hızda geliştirmesi ve yenilemesi için sanat eğitimi oldukça önem arz etmektedir.

Sanat eğitimi; sosyolojik, psikolojik ve estetik olgularla ilişkilendirilebilir. İnsan hayatını sürdürdüğü toplumdan devamlı olarak etkilenmekte, kendi becerileri ve ürettikleri ile de katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu sebeple, toplumların sahip olduğu kültürler ile sanat alanındaki gelişmeler aynı doğrultudadır. Teknolojinin

neden olduğu olumsuz sebeplerden biri de insanın madde ile alakasının bitirilmiş olmasıdır. Buradaki sorunu çözecek olan ise yine sanat eğitimi olacaktır (Bal, 1993).

Teknolojik alanda oluşan gelişmelerin sanat alanında yaşanan gelişmelerin önüne geçmesi durumunda, doğal olarak sanatta bir gerileme olacaktır. Halbuki teknolojinin imkan tanıdığı olanakların sanat eğitiminde etkin bir biçimde kullanılması durumunda, sanat alanında daha hızlı, verimli ürünlerin ortaya çıkacağı düşünülererek, teknolojinin öğretmen ve öğrencilere bu alanda kolaylıklar sağlayacağı anlaşılmaktadır.

“Çocukların ve gençlerin örgün eğitim içerisinde, çeşitli yaş gruplarına ait bireylerin yaygın eğitim yoluyla sanat yeteneklerini geliştirmek sanat eğitiminin kapsamı içerisinde. Özellikle çocukların sanat eğitimi alması, onların hayatında kullanabileceği istenilen davranışları edinebilmesi için zorunludur. Böylelikle toplumda, estetik duyarlılığı olan ve bunu sergileyebilen; nazik, ince ruhlu, zevkli, saygılı, dürüst ve kişiliği oluşmuş bireylerin sayısının artmasında etkili olunacaktır” (Özsoy, 1998: 65).

Sanat eğitiminde ulaşılmak istenen yaş grubunun, çocuklar ve gençler olması, sanatın amacına ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Bir çocuğun küçük yaştan itibaren sanat eğitimiyle içiçe olması, onun sağduyulu, bilinçli, estetik duygusu gelişmiş birey olarak yetişmesini sağlayacaktır. Sanat eğitimi kişinin hal ve tavırlarına değer kazandırırken aynı zamanda ona yaşadığı yeri düzene sokmasını da öğretecektir. Bütün toplumlarda kentleşme hızla yayılırken, mimari hatalar, çarpık kentleşme sık görülen sorunlardandır. Böyle bir düzensizlik ancak sanat eğitiminin kazandıracığı estetik olgularla giderilebilir.

Kırıçoğlu (1991: 57)'na göre “Sanatın kişiye kazandırdığı bir başka boyut yaratıcı eylemin yine değeri kendinden kaynaklanan mutluluk duygusudur. Bu hazzı aynı zamanda yaratmanın bir güdüsü olarak çocuklara tattırmak sanat eğitimi bir başka amacdır.” Bir ürünün ortaya çıkmasından sonra bireyde oluşan mutluluk duygusu, onda yeni ürünler çıkarma isteği uyandırır. Çocuklara verilen sanat eğitimiyle, onların üretkenlik becerileri geliştirilerek sergiledikleri kendi ürünlerinin

neticesinde hissettikleri mutluluk duygusu, onları daha da fazla gelişme yönünde tetikleyecektir. Ortaya çıkardıkları her yeni ürün onları doyuma ulaştırırken, aynı zamanda sanatsal yetenekleri daha da gelişerek, her olay ve konuya estetik açıdan yaklaşmayı öğreneceklerdir.

“Yaratıcı eylemlerin ortak özelliği düşünmektir. Sanatsal alanlarda düşünmek imgeler oluşturmakla gerçekleştirilir. Düşünmek için bilgi nasıl gerekli ise, sanatsal düşünmek için de sanatsal bilgi gereklidir.” Çocuklar okulda verilen sanat eğitimi sayesinde içlerinde var olan yaratıcılığı ortaya çıkarmaktadırlar. “Bilim adamı sezgiyle keşfettiklerini deneylerle kanıtlarken, sanatçı sezgiyle keşfederek içselleştirdiklerini, biçimlerle dışa vurur” (Çetin, 2002).

Mengüşoğlu (1997: 216)'na göre “Sanat objesi, en başta insanla, insan ilişkileriyle, insanın duyumlarıyla, onun varlık dünyasındaki yeriyle, insanın her çağ ve durumda içinde bulunduğu durumla ilgilidir.” Sanat alanında uygulanan resim, heykel, fotoğraf, mimari, tiyatro gibi birçok dalda gerçekleştirilen sanat eğitimiyle, yetişen çocukların estetik ve psikolojik yönleri daha çok gelişecek, toplumsal unsurlara da katkı sağlayacaktır. Gelişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmiş bir gencin insanlığa faydası, yeni fikirlere açık, diğer bilim alanlarında da başarılı olduğu görülecektir.

Ayrıca sanat eğitimi sürecinde öğrencilere verilen eğitimin kısıtlanması da, dersin başarı ve gayesini engelleyecektir. Okullarda uygulanan eğitim programlarına bakıldığında, bazı öğretmenlerin aynı planı hiç değiştirmeden, güncellemeden yıllarca uyguladığı görülmektedir. Bu da orada eğitim alan öğrencilerin sanat eğitiminden kısıtlandığını ifade etmektedir. O halde öğrencilerin sanatsal faaliyetlerde özgürce davranmaları, yeni ürünler üretebilmeleri, ifade özgürlüklerinin tam olması amacı çerçevesinde uygun ders planları hazırlanmalı ve yeniliklere göre güncellenmelidir. Günümüzdeki sanat eğitiminde öğrencinin kendini özgürce ifade etmesi, yaratıcı ürünler ortaya koyması gerekliliği düşünülerek plan oluşturulmalıdır.

Eğitim kurumlarında eğitim veren sınıf öğretmenlerinin sanat konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmaması, sanat eğitiminin öğrenci başarısında ki

öneminden habersiz olmaları neden olmaktadır. Sanat alanına ait dersleri önemsememelerine, bu tür ders saatlerinde önemli gördükleri diğer dersleri vermeleri, sanat eğitiminin öğrenciye olan faydalarına yapılan büyük bir hatadır.

Ne yazık ki okullarının ikinci kademelerinde de bu tür yanlışlıklar görülmektedir. Hatta birçok okulda görsel sanatlar derslerine, okulun kadrolu öğretmenlerinin ders saatlerini doldurmaları amacıyla, sanat branşına sahip olmayan öğretmenlere ders verildiği görülmektedir. Böyle bir uygulama yapıldığı koşulda ise, ders öğretmenin sanat eğitimi hakkında bilgiye sahip olmaması ya da dersi önemsiz bulması nedeni ile kendi branşına ait dersi işlediği görülmektedir. Böyle bir yaklaşım da öğrencilerin gelişimlerine engel olup, estetik olguyu kazanamamış, üretici olmayan nesiller yetişmesine neden olmaktadır. Sanat eğitiminde bu tür hataları öğretmenler yaptığında, toplumun da sanat anlayışı eksik olacaktır. Çünkü topluma yola açan öğretmenlerdir.

Eğitimin bütün alanlarında önemli bir yere sahip olan öğretmen faktörü sanat alanında oldukça önemli olmaktadır. Yanlış uygulanacak bir eğitimle bir çocuğun yetenekleri törpülenip kendine güveni azaltılacağı gibi, doğru bir eğitimle çocuğun yeteneklerini açığa çıkaracak, estetik bilincinin oluşmasıyla çevresini düzenlemesi sağlanacak, yaratıcılığı desteklenecektir. Bir görsel sanatlar öğretmeni, öğrencilerin yaratıcılık becerisini geliştirmek için gerekli ortamı önceden hazırlamayı bilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda öğretmen, sanatçı tarafı ile eğitimciliğini birleştirerek, öğrencileri olumlu yönde etkileyen, onları dinamikleştiren tavırlar sergilemeli, keşfetmeye yönlendirmeli, dar düşüncelerden çıkarmalıdır.

Eğitim kurumlarında görsel sanatlar dersinin diğer derslere oranla daha az ilgilenmesinin sebebi, bu derslerin yetenek ve beceri dersi olarak yorumlanmasıdır. Bu şekilde oluşan yanlış düşünceye göre resim dersi ancak yetenekli çocuklar için vardır. Bu yanlış düşünce, sanat eğitimi görsel sanatlar öğretmenlerinin vermesiyle, dinamik bir eğitim sayesinde sanat eğitiminin amaçları doğrultusunda yaparak düzeltilebilir.

“Sanat eğitimi temelde, çocuğu görmeye, aramaya, sormaya, denemeye, sonuçlandırmaya alıştırmaktadır. Çocuk bu sayede soyut ve somut imgeler arasındaki iletişimin nasıl kurulacağını sorgulayarak deneyler, denemeler, araştırmalar yapacak, böylece yaratıcılığını geliştirmiş olacaktır” (Gökaydın, 1998:3).

Sanat eğitiminde, ezbercilik yerine çocuğun öğrenme ve öğretme faaliyetine dahil olduğu bir sistem olmalıdır. Sanatsal faaliyetlerin yapıldığı ortamlarda yalnız öğretmen değil, öğrencilerin de etkin olması beklenmektedir. Sanat dersleri modern araç gereçlerle desteklenerek verimlilik artırılmalıdır. Okul, aile ve toplum işbirliği ile sıradanlaşan eğitim sistemi çağa uygun hale getirilmelidir. İşbirliğinin sağlanarak klasikleşmiş eğitim sistemi artık yıkılmalıdır (Cömert, 2002).

Ülkemizde yaygın eğitim alanında kullanılan “Resim-İş Eğitimi” adlandırması, “sanat eğitimi” gibi geniş, bütüncül bir alanı kapsamakta yetersiz kalmaktadır. Resim- İş Eğitimi adlandırması sanat eğitiminin yalnız bir boyutuna (resim) gönderme yapmakta, diğer alanları dışlamakta, dolayısıyla dar kapsamlı, sınırlı bir sanat eğitimi anlayışı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretmenleri sanat eğitimini genellikle, kağıt, kalem ve boyaya indirgemektedirler. Bu atölye ağırlıklı yaklaşım aslında yetersiz, yanlış bir yönlendirmenin uzantısıdır. Böyle bir anlayış, diğer disiplinlerden kopuk, üç boyutlu tasarıma yer vermeyen, fikri boyutu olmayan, dahası öğrenci objektivasyonunu sınırlayan ve onları sanat eğitiminden soğutan bir yaklaşımdır (Boydaş, 1996:8).

Sanat eğitiminin gerektiği biçimde uygulanmasında öğretmenlerin rolü oldukça fazladır. Eğitim programında sanat derslerinin az olması, müfredatın eksik ya da verimsiz olması öğretmeni etkilememeli, öğrencilerinin sağlıklı gelişimlerini sağlayacak şekilde eğitimini verebilmelidir. Bu sebeple öğretmenin sanat eğitimi bilincine sahip olması, bu konuda kendini sürekli yenileyip geliştirmesi son derece önemlidir. Eğer görsel sanatlar derslerinde yaptırılan çalışmalar yalnız belirli gün ve haftaları içeriyor, öğrencilerin eserleri tek bir standartta çıkıyorsa, burada sanat eğitimi amacına varamamış demektir. Ayrıca çocuklara çalışmalarını çevrelerinde uygulama imkanı tanınarak, üretkenlik becerilerinin gelişeceği üç boyutlu çalışmalar üzerinde durulmalıdır.

Artık son yıllarda belli kalıpların kırıldığı, bilginin egemen olduğu görülmektedir. Hızla değişen bu çağda sanat eğitimcileri, bütün toplumların kültürlerini takip etmekte, kendini sürekli yenilemek için internet, bilgisayar gibi teknolojik imkanlardan etkin bir şekilde faydalanmaktadır.

Sanat eğitimini diğer derslerin eğitiminden ayıran özellik, sanat ürünlerinin özgün olmasıdır. Maupassant (1999: 24)'in dediği gibi “Gözlerimiz her şeyi bizden öncekilerin bize bıraktığı anılarıyla görmeye alışıktır. Oysa en ufak bir şeyde bile bilinmeyen bir yan vardır. İşte onu bulalım. Yanan ateşi ya da ovadaki bir ağacı betimlemek için, bu ateşin ya da ağacın önündeki hiçbir ateşe ya da ağaca benzemeyecek bir yan buluncaya kadar duralım. İşte insan ancak bu biçimde özgün olur.” Romen Heykeltıraş Constantin Brancusi ise “Büyük ağaçların gölgesinde hiçbir şey büyüyemez” sözü ile sanatta özgünlüğün önemini ifade etmiştir (Çetin; 2002). Bu sebeple çocukların ürünlerini oluşturma sürecinde dışarıdan müdahale olamamalıdır. Öğretmen kendi fikirleri doğrultusunda öğrencisini etkilemeye çalışmaktan kaçınmalıdır. Çocukların görsel sanatlar dersi aracılığıyla, kendini ifade etmeleri sağlanmalı, özgün olmanın farkını anlamalarına olanak tanınmalıdır.

Öğrenciye verilen eğitimde, öncelik olarak çevresi tanıtıldığı koşulda, öğrenci edindiği bilgiyi daha kalıcı kavramış olacaktır. Bulduğu çevreyi daha kapsamlı tanıyan çocuk, böylelikle konuları da daha iyi anlayacak ve bu yönde yeni araştırmalar yapmak isteyecektir. Çevrenin dahil edileceği bir sanat eğitim şekli, öğretmenin anlattığı konulardan ve kitaplarda bulunan bilgilerden daha etkili olacaktır.

3.1.1. Sanat ve Değerler ilişkisi

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018; 4).

3.2. Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri

İnsanlık tarihinin saygın sofist düşünürlerinden Sokrates, eğitimi “çocuklara erdem ve bilgi kazandırma” şeklinde ifade etmiştir (Aktepe, 2010). Eğitimin çok eski tarihinden bu yana, okulların yegane amaçlarından biri erdemli ve başarılı bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu niteliklerden biri dahi öğrencide eksik olmamalıdır. Bu doğrultuda toplumun, ailelerin ve öğretmenlerin, yetişen nesilden beklentileri, daima bu unsurlar olmuştur. Çocuklardan, bireysel ve kültürel değerleri, yalnızken ve toplum içinde sergiledikleri davranışları, yaşadıkları toplumun kültürünü tanımları ve kendilerinden sonraki çağlara da aktarmaları beklenmektedir. Nesillerden beklenen bu davranışların kazanılmasında, okullar en verimli ortam özelliğini

taşımaktadır. Bu konuda yalnız eğitimin yeterli olmayacağını da bilinmesi gerekir. “İyi karakter otomatik olarak oluşmaz; öğretme, model olma, öğrenme ve uygulama içeren süreçler vasıtasıyla zamanla gelişir” (Ekşi, 2003). Bu sebeple, hızla değişen ve gelişen dünyanın toplumlar üzerinde sebep olduğu olumsuzluklara karşı, eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programları, öğrencilere ve yetişkinlere örnek teşkil edecek faaliyetler, verilmek istenen değerler eğitiminde örnek olmasına ve insanların bu değerleri yaşam biçimlerine almalarına katkı sağlayacaktır.

Her toplumun istikbali, gereksinim duydukları ihtiyaçları, iktisadi özgürlükleri, sahip oldukları hakları vb. unsurlar büyük bir çoğunluğu o toplumun temelinde yatan değerler eğitimine dayanır. Bu çerçevede değerlerin karaktere dönüşmesi ve davranışlarda kalıcı olması önemlidir. Bir toplumun gelişmişlik seviyesi deyince akla yalnız kişi başına düşen gelir miktarı gelmemelidir. Gelişmişlik ancak değerlerine sahip, erdemli ve çalışkan insanların varlığıyla mümkün olabilir. O halde bir toplumun gelişmişliği, orada yaşayan insanların değerlerine sahip çıkmasıyla, insan haklarına uyulmasıyla, değerlerin sonraki çağlara bozulmadan aktarılmasıyla belirlenir. Bu durumda toplumda yaşayan her bir insan için de durum aynıdır. Bir insanın sahip olduğu değer, onun ekonomik açıdan güçlü olmasıyla, işindeki başarısıyla ya da eğitimindeki başarısıyla ölçülememektedir. Bunun sebebi ise değerlerin bireysel değil toplumsal olmasıdır. İnsanın değerler yardımıyla çevresini ve dolayısıyla dünyayı güzelleştirme gayesi ile kendisine gösterdiği gibi diğer insanlara da faydalı olacak davranış ve değer göstermelidir. Değerler bu açıdan bakıldığında, evrensel boyutun bir üstünde yatan davranış modellerinden bahsedilebilir. Bu her toplumun ihtiyacı olan davranış modelidir.

Değer, bireyin yalnız kendi menfaatlerini ilk sırada tutmaması nedeni ile çok yönlü olmayı gerektirir. Bir insana yardımda bulunma örneği verilecek olursa, birey bir başkasına yardım ederken kendisinin de bir gün yardıma ihtiyacı olabileceği düşüncesi ile bir başka kişiyi de yardım etmiş olması bir gerçektir. Burada bireyin kendi menfaati öncelik gibi görülse de, asıl öncelik ilk yardım yapılan insandır. Yardım alan insanın da aynı dürtüyle bir başkasına yardımda bulunması, istemsiz bir yardımlaşma zincirinin oluşmasını sağlamaktadır. Görülmektedir ki, yardımlaşma

değeri bireysellikten çıkıp geniş bir alanda etkisini göstermektedir. Dolayısı ile bireysellikten öte bir uygulamaya dönüşmektedir. Değerler, bireylerde maddi kavramlardan çok; sevgi, saygı, adalet, eşitlik, merhamet, dürüstlük, sorumluluk gibi manevi değerler şeklinde görülür.

Değerler, toplumlara göre değişim ve gelişim gösterebilirken, hiçbir zaman değişmeyen gelenekçi özellikleri de bulunmaktadır. Aile örnek verilecek olursa, insanın ailesini değiştirme gibi bir seçeneğinin olmaması, ailenin geleneklere dayanan özelliğini yansıtır. Başka bir değer olarak yine yardımlaşmada; işbirliği, merhamet gibi duygular yatmaktadır ve bu duygular zamanla değişiklik gösterebilir. Değer, aslında insanın geleceğini şekillendirme, kişilik kazanma çabasıdır. İnsan, değeri gözlemleyerek, tanımlayarak, hareketlerine yansıtarak kazanır. Değer eğitimi süreci, her ortamda gerçekleştirilebileceği gibi, öncelik aile ve okuldadır.

13 Ocak 2017 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan öğretim programlarında, eğitim programlarını güncellenme sebebinin, milli ve manevi değerlere gösterilen önemin artırılması olduğu belirtilmiştir. Okullarda yer alan bütün derslerin öğretim programlarının başında “Öğretim Programında Değerler Eğitimi” başlığıyla, gerekli açıklamalara ve değer kavramlarına bölüm ayrılmıştır. Bu bölümde, değerlerin kazanımı ve kalıcılığı gayesi ile dersin konu ve kazanımları ilişkilendirilmiştir. Bakanlık tarafından belirlenen değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde, bütün derslerin ayrı ayrı kazanımları dikkate alınarak belirlendiği, bu değerlerin ders içinde ve ders dışında davranışa dönüştürülmesinin amaç olduğu belirtilmiştir. Değerlerin her dersin doğası ve kazanımları göz önünde bulundurularak belirlendiği ve bu değerlerin sınıf ortamında uygulamalarla hayata geçirilerek davranışa dönüştürülmesi hedeflendiği vurgulanmıştır.

3.3. Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimi

Sanat, insanın duygu ve düşüncelerini, bilgi ve becerilerini, yeteneklerini çeşitli yollar ve araçlarla ifade edebildiği bir gelişim sürecidir. Birey bu süreçte izleme, anlama, yorumlama, etkilenme, estetik yaklaşma vb. özelliklere sahip olur. Bununla

birlikte, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, çalışkanlık, sorumluluk gibi çeşitli değer unsurları da bu süreçte kazanılabilir.

Sanat eğitiminde, sanat ürünlerinin incelenmesi ve eleştirilmesi sırasında da değerlerin etkili olduğu görülmektedir. Bir eseri değer unsurları ile ele alan bir öğrenci, farklılıklara saygı ve hoşgörü göstererek, saygı ve hoşgörü değerlerini geliştirmiş olacaktır. Mercin ve Alakuş (2003)'un da ifade ettiği üzere, bir eser yorumlanırken kişi; “sanatçı bu yapıtını neden yapmış olabilir?” sorusunu sorarken, kendini sanatçının yerine koyarak düşünür ve yorumlar. Eserin eleştirilme aşamasında, “bu esere sizce kim değer verirdi? Neden?” sorusu ile birlikte bireyin kendini onun yanında düşünmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda iki soruda da empati değeri sağlanmış olmaktadır.

Görsel Sanatlar Dersi programında uygulanan etkinliklerin hemen hemen hepsinde en az bir değer yer almaktadır. Örneğin, “grup dinamiği” etkinliği sırasında çocuklara değerler açısından sağlıklı kazanımlar sağladığı görülmektedir. Bu etkinlikte, uzun bir resim kağıdının çevresine öğrenciler yerleştirilerek, dört aşamalı müzik dinletisi ile birlikte resim yapmaları istenir. Çocukların resmi yaparken, kağıdın etrafında sabit durmamaları, üçer dakikalık çalan müziklerin her değişiminde bir yana kayması istenmektedir. Bu şekilde devam eden etkinlikte çocuklar yana kaydıkça arkadaşının resme kaldığı yerden devam etmesi sağlanır. Bu etkinlikte ki kazanım hedefleri, özgüven, yardımlaşma, saygı, hoşgörü, empati değerleridir.

Mercin (2009)'in gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada, grup dinamiği etkinliğinde çocukların rahat oldukları, arkadaşlarının resimlerine devam etmekten mutluluk duydukları, çocukları stresten uzaklaştırdığı, kendilerini daha iyi ifade edebildikleri belirtmiştir. Bu konuda Erol ve Gültekin (2011)'nin yapmış olduğu araştırmada, sanat eğitiminde grup çalışmalarının büyük bir öneme sahip olduğunu, öğrencilerin enerjilerini olumlu yönde sarf etmek için iyi bir fırsat olduğunu ve etkinlik sırasında düzen ve birlikte hareket etmeye önem gösterdikleri belirlenmiştir. Bu tür grup çalışmalarında, ahlaki ve kültürel değerlerin kazanımına destek olduğu anlaşılırken, farklı toplumların değerlerine sahip olan bireylerin, kazanılan değeri

diğerine aktardığı ve onun kazanmış olduğu değerleri anlamaya çalıştığı görülmüştür.

“Kültürel Miras” öğrenme alanında, empati, merhamet, vefa, farkındalık, dostluk, arkadaşlık, hoşgörü vb. vefa, farklılıklara saygı duyma, hoşgörü, dostluk, duygudaşlık yapma vb. değerlerin üzerinde durulabilir. Bu alanda çocukların çeşitli kültürlere ait sanat eserlerini incelemesi, anlamaya çalışması, eser ve sanatçı hakkında araştırma yapması, eserin çıktığı yerin araştırılması ve sonucunda o kültüre saygı göstermeleri hedeflenmektedir.

“Sanat Eleştirisi ve Estetik” öğrenme alanında ise, saygı, adalet, eşitlik, hoşgörü vb. değerleri kazandırılabilir. Bu alanda, çocukların eseri yorumlaması, sanatçının yerine kendini koyması, eserin kimler için değerli olabileceği düşünerek duygudaşlık yapması sağlanmaktadır.

Öğrencilerin bir sanat eserini incelemesi sağlanırken, sanatçının anlatmak istediklerini, nasıl anlattığı gibi detaylarla gerekli açıklamaların da yapılması gerekmektedir. Etkinlik neticesinde “Bu eser başarılı mı? Neden başarılı?” sorularının cevabı beklenmelidir. Bu aşamada ise, öz güven, öz saygı ve öz denetim değerlerinin kazanımı hedeflenir.

“Kültürel Miras” öğrenme alanında, öğrencilere Türk kültürünü yansıtan mimari öğeler gösterilebilir. Cumba, kerpiç, geometrik pencere, avlu, çatı, tavan, kapı vb. mimari yapıların özelliklerinden örnekler verilir. Bu alanda adalet ve hoşgörü değerlerinin de üstü kapalı kazandırılabilir. O halde bu örneğe dayanarak, öğretim programında bulunan kazanımların bazılarının açık bir şekilde değerler eğitimi olarak verilmediği, ancak perde arkasında gizli verilen değerler olduğu anlaşılmaktadır. Programda görülen bu uygulama şekli öğretmene özgürlük tanımaktadır. Öğretmen kendi isteği doğrultusunda kazanımın verilmesi kaydıyla belirleyeceği konu ve değerleri kendisi seçebilmektedir. Ayrıca öğretmen dersin uygulanması sırasında değerler eğitimi doğrultusunda, konu haricinde bir faaliyet vermeyip var olan konuya dair bir faaliyetde ilave edebilir. (Mercin ve Diksoy 2016: 292).

Eğitim kurumlarında değerler eğitimi, bir ders adı altında olmayıp, bütün derslere yayılarak verilmesi programın daha faydalı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca her bir dersin içeriğine uygun değerleri olması ile birlikte öğrenmeyi de destekleyecektir.

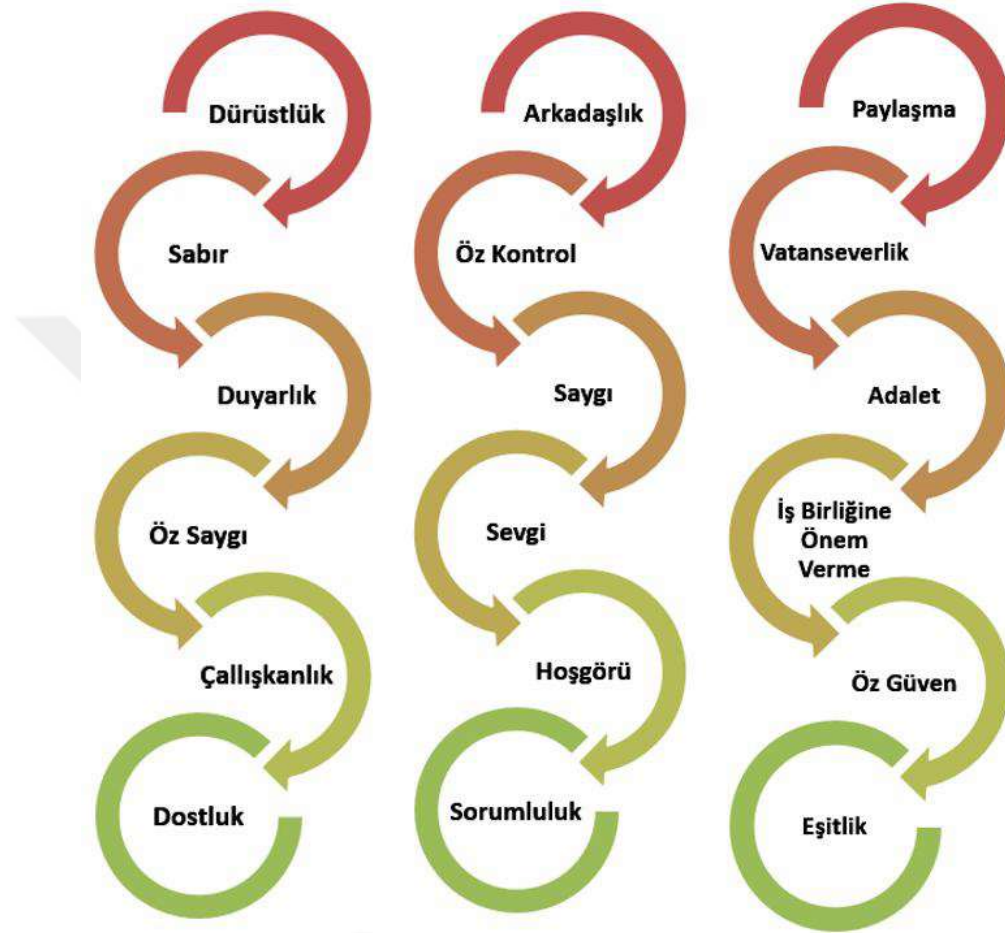
Görsel sanatlar dersi, değerler eğitimi kapsamında, diğer derslere oranla daha farklı faaliyet ve uygulamalarıyla özgünlük kazandırması sebebi ile önemi oldukça fazladır. Görsel sanatlar dersinde kazandırılması amaçlanan değerlerde zgven, özsaygı, duyarlılık bilinci bireysel kazanımlarda; empati duygusu, saygı, sorumluluk, yardımlaşma, sevgi vb. grup çalışmalarında; adalet, farklılıklara saygı, hoşgörü vb. eğitsel eleştiri çalışmalarında görülmektedir. Bütün bunların yanında, görsel sanatlar dersi amacının, eğitim programında öncelikle sanatı anlama, beğenme, koruma, devamlılığını sağlama olarak işlenmesi, bu doğrultuda sağlanan kazanımlarda aile değerlerinden toplum değerlerine kadar birçok değerle alakalı değer unsurlarını ve faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu sebeple ğretim programının öğrenme alanları ve bu alanların kazanımları değerler eğitiminde büyük bir fırsattır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ğretim programının kendi başına yeterli olmayacağıdır. Eğitimcilerin bu eğitimde son derece dinamik olmaları ve kendilerini güncellemeleri gerekmektedir. Zira faydalı bir ğretim programı ancak başarılı ve istekli bir öğretmenin rehberliği ile mümkün olabilir. Ders içinde öğrencilerin ğretim programına yönelik faaliyetler gerçekleştirmesi, öğretmenin sergileyeceği olumlu örneklere dayanır. Öğrencilerin kazandıkları davranışları hayatlarının hangi aşamalarında uygulayacaklarını da öğrenmeleri önemli bir noktadır (Mercin ve Diksoy, 2016: 295).

Bireyin tutum ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir yeri olan değerler eğitimi, öğrencinin ve dolayısıyla toplumun da sağlıklı ve dengeli gelişimi olumlu yönde etkilemektedir.

Türk Millî Eğitim Sistemi'nin temel hedefleri arasında öğrencileri; sağlıklı, mutlu bireyler olarak hayata kazandırmak, iyi insan ve iyi vatandaş özellikleri doğrultusunda bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla yetiştirmek bulunmaktadır. Bu bağlamda değerlerin eğitim süreci içerisinde kazandırılması ve

yeni nesillere aktarılması hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılık açısından da son derece önem taşımaktadır.

Şekil-2.1. Görsel Sanatlar Öğretim Programında Değerler

Kaynak: MEB Görsel Sanatlar Öğretim Programı (1-8) Powerpoint Sunumu, http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/09163758_GYrsel_Sanatlar.pdf, Erişim Tarihi: 31.05.2019.

Bu noktadan hareketle Şekil 2-1' de yer alan; insan ilişkilerini düzenleyen dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, paylaşma, vatanserverlik, adil olma, iş birliği, yardımseverlik, öz güven, özgürlük ve eşitlik gibi değerlere programda yer verilmiştir (MEB, 2018: 36-39).

Tablo 2.1. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Kazanım Tablosu

SINIF DÜZEYİ	KAZANDIRILACAK DEĞERLER
1. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Saygı • Dostluk • Sevgi • Yardımseverlik • Vatanseverlik • Sorumluluk
2. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Sevgi • Saygı • Yardımseverlik • Sorumluluk • Adalet • Öz-Denetim • Dostluk • Vatanseverlik
3. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Saygı • Sorumluluk • Adalet, • Dostluk • Sabır • Sevgi • Vatanseverlik
4. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Saygı • Adalet • Sevgi • Dürüstlük • Yardımseverlik
5. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Yardımseverlik • Saygı • Dostluk • Sorumluluk • Adalet • Dürüstlük • Sevgi
6. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Saygı • Adalet • Öz-Denetim • Sorumluluk • Vatanseverlik
7. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Saygı • Dostluk • Sorumluluk
8. SINIF	<ul style="list-style-type: none"> • Sevgi • Dostluk • Saygı • Yardımseverlik, • Sorumluluk • Adalet

Kaynak: MEB Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, 2018.

Küreselleşen dünyada, toplumların gelişimi açısından akademik başarı kadar, insanlar arası sağlıklı iletişim sağlayan birçok değer her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Millî, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, anlayan, kabul eden ve benimseyen, bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede aile, toplum, medyanın yanı sıra öğretim programlarının da çok büyük etkisi yer almaktadır. Öğretim programlarında derslerin içeriğine uygun hale getirilerek hazırlanan kazanımlar içinde bulunan değer kavramları, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantılarına yansıtılmaları sağlanarak örtük bir biçimde kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Öğretim Programı'nın etkin role sahip olan öğretmenin değerler eğitimine yönelik farkındalığının yanı sıra yeterliliği ve becerisi de eğitim sürecinde büyük önem taşımaktadır. Değerlerin kazanılma sürecinde rehber olan öğretmen, Öğretim Programı'nda yer verilen bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra neyin iyi ve doğru olduğunu örnek davranışlar sergileyerek ve faaliyetler kanalıyla verebilmelidir.

3.4. İlgili yayın ve Araştırmalar

Bu bölümde değerler eğitimi ile ilgili yapılan bazı araştırmalar ve kısaca içerikleri yer almaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili araştırmalar, genel eğitim içerisinde daha çok araştırılmış olup, görsel sanatlar dersinde değerler eğitimi ile ilgili araştırmalar son derecede azdır.

Tablo 4.1. Değerler Eğitimi Konu Alan ve Bu Alanda Yapılan Bazı Araştırmalar

Yazar(lar) / Araştırmanın Adı	Amacı	Türü	Yöntemi	Katılımcıları	Veri Toplama Aracı	Veri analiz türü	Temel Sonuçları
Kuşdil, ME, Kağıtçıbaşı, Ç. (2000) Schwartz Değer Kuramı [Türkçe Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz'ın Başlı Çeken Değerler Teorisi: Değerler]	Türk öğretmenlerin değer yönelimlerini ve Schwartz değer kuramı ile ortaya koymak.	Makale	Çok boyutlu alan analizi yöntemi kullanılmıştır.	Dört ek değere sahip 183 Türk öğretmene (ort. Yaş 35) uygulanmıştır.	Schwartz'ın Değer Anketi	Yüzdelik, frekans, t testi kullanılmıştır	Değerlerin beklenen değer türlerinde ortaya çıktığını (geleneklerde "kadınlarda iffet" ve "erkeklerde üstünlük"; gelenek / uygunlukta "misafirperverlik" ve evrenselcilik / öz-yönelimde "laiklik") ortaya koyduğunu göstermiştir.
SARI E. (2005) Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği.	Öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemektir.	Makale	Araştırma, tarama (survey) modeli şeklindedir.	2004-2005 Öğrenim yılında Giresun Eğitim Fakültesi'nin çeşitli sınıflarında öğrenim gören 55'i kız 55'i erkek olmak üzere toplam 110 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.	Kişisel bilgi anketi formu kullanılmıştır.	SPSS 10.0 programı ile aritmetik ortalama, bağımsız gruplar için t-testi ve Pearson momentler çarpımı korelasyon istatistikleri hesaplanmıştır.	Araştırma grubunda birinci öncelikli değer, siyasi değer olarak bulunmuştur. Erkek öğretmen adaylar tüm değer alanlarında bayan öğretmen adaylardan daha yüksek puan almışlardır. Ancak bilimsel değerlerde bayan ve erkek öğretmen adaylarının puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Erkek ve bayan öğretmen adaylarının bilimsel değerler için farklı değer tercihi oluşturmamalarının, aynı öğrenim düzeyinde olmalarından ve bilimsel değerlerin cinsiyet rolü ile ilişkisinin az olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Yazar(lar) / Araştırmanın Adı	Amacı	Türü	Yöntemi	Katılımcıları	Veri Toplama Aracı	Veri analiz türü	Temel Sonuçları
Dılmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkkılı, Y. (2008) Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi	Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir.	Doktora tezi	Nicel araştırma yöntemi	Eğitim fakültesinde öğrenim gören 423'ü erkek, 214'ü kadın olmak üzere toplam 637 öğretmen adayından oluşmaktadır.	Kişisel bilgi formu	Yüzdeler, frekans, t test ve anova testleri	Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi esas alınmıştır. Araştırma sonucunda evrensellik, öz yönelim ve güç değerleri açısından cinsiyetler arası farklılık bulunmuştur. Yaş değişkenine bakıldığında, 17-20 yaş ile 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının öz yönelim değeri boyutunda 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Farklı sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının değer algıları ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla hesaplanan F değerlerinden sadece geleneksellik değeri alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmuştur.
Taşdan, M. (2008) Kamu ve Özel İlköğretim Okullarında Görevli Öğretmenlerin Değer, İş Doymu Ve Öğretmene Mesleki Sosyal Destek İle İlgili Görüşleri	Özel ve devlet ilköğretim okulu öğretmenlerinin iş doymu düzeylerini karşılaştırmaktır.	Yayımlanmamış Doktora tezi	Tarama modeli	Trabzon Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 6'sı devlet, 6'sı özel, toplam 12 ilköğretim okulunda çalışan 151 öğretmenden oluşmaktadır.	Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması	İstatistiksel teknikler alt problemler doğrultusunda belirlenmiştir. Yüzde ve frekans alınarak t-testi, tek yönlü ANOVA ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. SPSS 11.0 paket programı kullanılmıştır	Öğretmenlerin iş doymu düzeyi toplam puanları; iş ve niteliği, ücretler, çalışma şartları, gelişme ve yükselme olanakları, birlikte çalışılan kişiler ve örgütsel yaşam alt boyut puanlarında anlamlı farklılık gösterirken, cinsiyete, kıdeme ve mezun olunan okul türüne göre anlamlı farklılık göstermemiştir.
Aktepe, V. ve Yel, S. (2009) İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği	Öğretmenlerin çevreyi, dünyayı, olayları, gelişmeleri kendi görüş ve düşünceleri açısından nasıl algıladıkları tanımlanmaya çalışılmıştır.	Makale	Araştırma, tarama (survey) modelidir.	Örnekleme yoluyla seçilen 71 öğretmen gönüllü olarak katılmıştır	Rokeach Değer Anketi	Sosyal ve bireysel değerlerin ortalamaları ve bağımlı t testi, SPSS programı kullanılmıştır.	Öğretmenlerin en çok toplumsal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer vermek, sağlıklı olmak, gerçek arkadaşlık, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak ve eşitlik gibi değerleri tercih ederlerken en az ise dünya işlerinden el ayak çekmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, hırslı olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, itaatkâr olmak ve istek ve arzularının doyurulması anlamına gelen zevk gibi değerleri tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Yazar(lar) / Araştırmanın Adı	Amacı	Türü	Yöntemi	Katılımcıları	Veri Toplama Aracı	Veri analiz türü	Temel Sonuçları
Oğuz E. (2012) Öğretmen Adaylarının Değer ve Değer Eğitimine Bakışı	Öğretmen adaylarının değer değerlerini ve değer eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemektir	Makale	Nitel ve nitel araştırma yöntemleri	Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin 5 farklı bölümünde üniversite eğitiminin üçüncü ve dördüncü sınıflarından 434 öğretmen adayı katılmıştır.	“Schwartz Değerler Ölçeği ve görüşme formu	Tanımlayıcı istatistikler ve doğrusal regresyon kullanılmıştır. Nitel veriler betimsel analiz teknikleriyle analiz edilmiştir	Öğretmen adayları çoğunlukla evrenselliği, hayırseverliği vurgulamışlardır. Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ise, hazırlanan programlar, model olma düşünceleri, deneyimden zevk alma ve öğrencilere düşüncelerini göstermeleri için ortam sağlama gibi farklı başlıkları ele almışlardır.
Ateş F. (2013) İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma	Değerler eğitiminin gerekliliği, değerler eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği, ne tür değerlerin öncelikli olarak verilmesi gerektiği, evrensel ve yerel değerler arası çatışmaların nasıl çözüleceği, öğretmenin değeri kazandırmadaki rolü.	Yüksek Lisans Tezi	Nitel araştırma yöntemi	İstanbul/ Ataşehir ilçesinde görev yapan 16 öğretmen katılım sağlamıştır.	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik Analizi	Katılımcılarımız olan eğitimciler, değerler eğitiminin çok önemli bir ihtiyaç olduğunu, ailelerin çocuklara evrensel değerleri kazandırmakta yetersiz kaldıklarını, medyanın, STK'ların, sosyal paylaşım sitelerinin, sokağın desteği olmadan verilecek bir değerler eğitiminde okulun da tek başına yetersiz kalacağını, kaldığını belirtmişlerdir. Şuan yapılan sistemde değerler eğitimi uygulamalarının daha çok kâğıt üzerinde kaldığı katılımcılar tarafından ortaya konulmuştur. 3. Gümümüz eğitim öğretiminde değerler eğitimi konularının öğrencinin başarısı üzerinde etkisinin olmadığından dolayı öğrenci ve veli nazarında ağırlığının olmadığı görülmektedir. 4. Değerler eğitimi konularının okulda, sosyal faaliyetler ya da etkinlikler olarak planlanması gerektiği görülmüştür
SEMERCİ Ç. (2013) Hayat Bilgisi Dersi'nde Sevgiyle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi	“Hayat Bilgisi Dersi'nde sevgiyle ilgili kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemektedir	Bildiri	Araştırma, tarama (survey) modeli şeklindedir .	2012-2013 yılı itibarıyla Elazığ il merkezine bağlı ilköğretim okullarının 2. 3. ve 4.sınıflarındaki toplam 605 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır	Yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.	T testi kullanılmıştır	Kazanımların cinsiyete ve mesleki kıdeme göre farklılıkları incelenmiş ve genel anlamda istatistiksel olarak bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak, sevgiye ilişkin birinci sınıf kazanımlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları incelendiğinde, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yazar(lar) / Araştırmanın Adı	Amacı	Türü	Yöntemi	Katılımcıları	Veri Toplama Aracı	Veri analiz türü	Temel Sonuçları
ALADAĞ S., KUŞCUOĞLU G. (2015) Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gazete, Kitap ve Dergi Takip Etme Sıklıkları ile Sosyal Değerler Düzeyi Arasındaki Farkın İncelenmesi	Sınıf öğretmeni adaylarının gazete, kitap ve dergi takip etme sıklıkları ve sosyal değer düzeylerini belirleyerek; sınıf öğretmeni adaylarının gazete, kitap ve dergi takip etme sıklıkları ile sosyal değerler düzeyleri arasındaki farkın incelenmesidir.	Bildiri	Genel tarama modellerinde nitimsel tarama modeli	2014 - 2015 eğitim öğretim yılında Adnan Menderes Üniversitesi, Trakya Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde okuyan sınıf öğretmeni adayları oluşturulmuştur.	Geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan "Çok boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği" kullanılmıştır.	Kişisel Bilgi Formu'ndan ve Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği'nden elde edilen verilerin sayısal olarak yorumlanması ve ilişkilendirilmesi için SPSS18.0 kullanılmıştır.	Araştırmanın sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine ve dergi takip etme sıklıklarına göre sosyal değer düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Sınıf öğretmeni adaylarının gazete takip etme sıklıklarına ve kitap takip etme sıklıklarına göre sosyal değer düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin alt boyutlarında da değişkenlere göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur.
KUŞDEMİR Y., KATRANCI M. (2015) Öğretmen Adaylarının Bireysel Değerleri ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki	Öğretmen adaylarının sahip oldukları bireysel değerler ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır.	Yüksek Lisans Tezi	Genel tarama modelinde ilişkisel tarama modeli	2014-2015 eğitim-öğretim yılında Kırıkkale il merkezinde beş farklı öğretmenlik programında öğrenim gören 208 kadın ve 135 erkek olmak üzere toplam 343 öğretmen adayından oluşmaktadır	Eş zamanlı olarak uygulanan Portre Değerler Anketi ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği	Betimsel istatistik değerleri ile bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır	Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının sahip olduğu en yüksek değer tipinin Evrenselcilik, en düşük değer tipinin ise Güç olduğu tespit edilmiştir
TOK M., BOSTANOĞLU O. (2015) Hoşgörü Değerinin Kazandırılmasıyla Var Olan Önyargıların Azaltılması	"Hayat Bilgisi Dersi"nde sevgiyle ilgili kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemektir.	Bildiri	Nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması yöntemi ile desenlenmiştir	2014-2015 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de öğrenim gören ortaöğretim 9. sınıf öğrencileri oluşturulmuştur.	Yarı yapılandırılmış bir metin verilerek tamamlamaları istenmiştir.	İçerik analizi yöntemi kullanılmıştır.	Çalışmada uygulanan etkinliklerin, öğrencilerin önyargıların azalmasını sağladığı ve hoşgörü düzeylerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bu sonuca dayanarak, hoşgörü değerini kazandırmak amacıyla yapılan etkinliklerin, hoşgörülü bir toplumun ve buna bağlı olarak önyargılardan uzak, birlikte huzur içinde yaşayabilen, birbiriyle sağlıklı iletişim kurabilen bir toplumun oluşmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Yazar(lar) / Araştırmanın Adı	Amacı	Türü	Yöntemi	Katılımcıları	Veri Toplama Aracı	Veri analiz türü	Temel Sonuçları
SAYGILI G., GÜNDÜZ M., GÜLSOY H.T. (2015) Sınıf Öğretmenlerinin Değer Eğitiminin Daha Çok Nerede Verilmesi Gerektiğine Yönelik Düşüncelerinin Değerlendirilmesi	Toplumun devamlılığını sağlamada önemli bir yere sahip olan değer eğitiminin nerede verilmesi gerektiğini ve özellikle niçin orada verilmesinin faydalı olacağına dair görüşleri ortaya çıkarmaktır	Bildiri	Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgu bilim) yaklaşım kullanılmıştır	2014–2015 öğretim yılında, Isparta il merkezine bağlı 30 ilkokulda görev yapan toplam 257 sınıf öğretmeni katılmıştır	Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.	İçerik analizi	Değer eğitiminin insan hayatının başlangıç yeri ve en çok vakit geçirdiği ortam olan ailede verilmesinin çocuğun diğer ortamlarda (okul ve toplum) da kazanacağı değerlere sağlam bir temel teşkil etmesi açısından önemli olduğu sonucuna varılmıştır.
SİDEKLİ S., AYDIN Y., AYKIRI K., KEMİKSİZ Ö. (2015) Etkinliklerin Öğrencilerin Vefa Değerine İlişkin Farkındalıklarına Etkisi	Temel amacı öğrencilerin insani ilişkilerinin temelini ve sürekliliğini oluşturan, Türk toplumunun temel değerlerinden biri olan vefa değerini kazanma durumlarını belirlemek ve geliştirmektir.	Yayımlanmamış doktora tezi	Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan eylem araştırması yöntemiyle desenlenmiştir.	Bu çalışmada 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Muğla İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir merkez ortaokulunda öğrenim görmekte olan 8. sınıf, 20 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir.	Tam yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.	Betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir	Öğrencilerin vefa değeri hakkında yeterli düzeyde bilgi ve farkındalığa sahip olmadıkları, uygulanan etkinliklerin vefa konusundaki bu bilgi düzeyi ve farkındalığı olumlu şekilde etkilediği bulunmuştur.
ÇETİNBAS E. (2015) Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Yeterliliklerinin İncelenmesi	Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik yeterlilikleri incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir	Yüksek Lisans Tezi	Nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılmıştır.	2014 -2015 eğitim-öğretim yılı içerisinde Antalya ili merkez ilçeleri olan Muratpaşa, Konyaaltı, Kepez, Döşemealtı ve Aksu ilçelerinde bulunan ilkokullar sosyo-ekonomik olarak alt, orta ve üst düzey tabakalar şeklinde sınıflandırılmıştır	Gözlem formu kullanılmıştır	SPSS21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir	Sınıf öğretmenlerinin; değerler eğitimine yönelik yeterlilikleri, bir değeri geliştirebilmeye yönelik yeterlilikleri, değerler eğitimi yaklaşımlarını kullanabilmeye yönelik yeterlilikleri ve değerler eğitimi gerçekleştirebilmeye yönelik yeterlilikleri “yeterli” düzeye olduğu görülmüştür.

Yazar(lar) / Araştırmanın Adı	Amacı	Türü	Yöntemi	Katılımcıları	Veri Toplama Aracı	Veri analiz türü	Temel Sonuçları
UZUNER N. K. (2019) Değerler Eğitiminde Kullanılan Araç-Gereç ve Materyallere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri	Sınıf içi değerler eğitimi uygulamalarında kullanılan araç-gereç ve materyaller ile bu araç-gereç ve materyallerin değerler eğitimindeki yeri, önemi ve uygulanabilirliği ile ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelemek.	Yüksek Lisans Tezi	Nitel araştırma yöntemi	Kocaeli ili Gölcük ilçesinde bulunan 20 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.	Öğretmen görüşme formu kullanılmıştır.	Nvivo 12 programı yardımıyla içerik çözümlenmiştir	Araç-gereç ve materyal konusunda, çeşitli görseller, internet, hikâye, video, afiş, film, slayt gösterimi, çizgi film, fotoğraf, şarkı, dergi, kitap, gazete, projeksiyon, poster, teknolojik aletler, bulmaca, harita, kumbara, melodika ve pano kavramlarının öne çıktığı gözlenmiştir:

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma ile desenlenen bu araştırma görüşme ve gözlem yöntemleri ile verilerin toplandığı bir durum çalışmasıdır.

Araştırmada “İlkokul 2., 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansıması Üzerine Durum Çalışması” başlığı kapsamında elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Durum çalışmasında esas veri kaynakları olan katılımcı gözlem ve görüşmeye bütüncü bilgi için kullanılan materyaller belgeleri oluşturmaktadır. Bu materyaller; fotoğraflar, videolar, filmler, notlar, günlükler, klinik durum kayıtları ve bazı hatıralardan oluşurlar. Üç tip belge türü dikkate alınır. Bunlar; kişisel belgeler, resmi belgeler, popüler kültür belgeleridir (Bogdan ve Biklen, 1998). Bu araştırma da öğrencilerin değerler eğitimi konusunu kapsayan uygulamaları yansıtmış oldukları resim çalışmaları içerik analizi ile incelenecektir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir. Gözlem tekniğinde yalnızca görünen davranışları anlamak ve tanımak olasıdır. Söz konusu davranışların nedenleriyle hangi amaçla gösterildiklerine ilişkin bilgi sağlamak güçtür (Türnüklü, 2000).

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018 - 2019 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde Konya ili Selçuklu ilçesindeki araştırma örneğine dahil edilen Özel Esentepe Koleji İlkokulu oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneğini ise, Özel Esentepe İlkokulun 2., 3. ve 4. sınıfların toplam 13 şube olmak üzere ve bu sınıfların sınıf öğretmenleri görüşmeleri ve haftalık ders programında yer alan haftada ikişer saatlik görsel sanatlar dersi ile sınırlı tutulmuştur.

4.3. Verilerin toplanması

Araştırmanın verilerini toplamak için konuyla ilgili, kütüphanelerde, sanal ortamlarda ve arşivlerde öncelikle ilgili literatür taraması yapılmıştır. Öğretmen görüşmeleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Literatür taramasında, veriler, alana ilişkin yapılmış ve çeşitli araştırmalar kaynak alınarak elde edilmiştir. Ders saati içerisinde 2., 3., ve 4. sınıf öğrencileri olmak üzere toplam 13 sınıfa, sınıflarında kullanılan eğitim teknolojileri, projeksiyon makinesi, bilgisayar, fotoğraf makinesi, kamera, powerpoint sunularıyla çeşitli konularda resim yaptırılmıştır.

4.4. Veri toplama aracı

Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, veri kaynağı olarak, ilkokul sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş ve ilkokul 2., 3., ve 4. sınıf öğrencilerinin resim çalışmaları incelenmiştir. Öğretmen görüşleri “Öğretmen Görüşme Formu” hazırlanarak elde edilmiştir. Görüşme formu, araştırmanın alt problemlerine ilişkin toplam 11 sorudan oluşmaktadır (Ek-1).

Öğretmen Görüşme Formu: Öğretmen görüşme formunun hazırlanmasında konuya odaklanan ve kolay anlaşılabilir sorular olmasına özen gösterilmiştir. Değerler eğitiminin görsel sanatlar dersine ve öğrenciye aktarımında ne ölçüde yansıdığını öğrenebilmek amacıyla görüşme formu kullanılmıştır. Öğretmenlerin

konuya hakim olması ve daha sağlıklı yorum yapabilmeleri için, görüşme formu dağıtılmadan önce konu ile ilgili kısaca sohbet ortamı oluşturulmuştur. Elde edilen veriler olduğu gibi bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

4.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Öğrenci çalışmaları, ayrı ayrı her sınıf için 6 ders saati toplam 240 dakika sürmüştür. Öğretmen görüşme formları ise verildikten sonra 5 iş günü içerisinde toplanmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan ve resimler toplandıktan sonra elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümünde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

“İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonrada ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 227).

Bu çalışmada öğrenciler tarafından yapılan resimler, tek tek incelenerek kodlara ayrılmıştır. Böylelikle anlam bakımından ilişkili olan veriler aynı kod altında toplanmıştır. Kodlanan temalar bir araya getirilerek kategorize edilmiş ve temalar saptanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen nitel verilere, görüşme formundan elde edilen verilere, yorumlara ve öğrenci çalışmalarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.. Sınıf öğretmenleri günün büyük bir bölümünü öğrencilerle geçirdiği, buna bağlı olarak da daha fazla gözlemde bulunduğu için öğretmen görüşlerine de yer verilmiştir.

Öğrenci sanatsal çalışmaları: Stringer'a (2008: s.74) göre, öğrenci çalışmaları bilgilendirici olmasıyla ve somut bir görsel bilgi sağlamasıyla araştırma için önemli bir veri kaynağıdır. Johnson (2015), öğrenci çalışmalarının öğrencilerin dünyayı nasıl gördüklerine ve konuları nasıl algıladıklarına ilişkin fikir edinmede, duygusal durumlarını, benlik kavramlarını veya sosyal bakış açılarını anlamada yardımcı olabileceğini vurgular.

5.1. “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulamaları Görsel Sanatlar Dersinde Öğrenci Resimlerine Nasıl Yansımaktadır?” Alt Problem Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Birinci alt probleme ilişkin olarak, öğretmen görüşme formunda yer alan “Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulamaları görsel sanatlar dersinde öğrenci resimlerine nasıl yansımaktadır?” sorusuna ilişkin öğretmenlere yöneltilen 3 ayrı sorudan elde edilen verilere dair bulgular **Tablo 1**, **Tablo 2** ve **Tablo 3**' te gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Öğretmenlerin “Değerler Eğitiminin Öğrenci ve Öğretmene Faydaları Nelerdir?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Değerler eğitimi öğrenci ve öğretmenlere faydalıdır.	Katılımcılar														
	Kodlar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
Sosyal yaşamda	X					X									2
Ticari hayatta	X														1
Saygınlık kazanmakta			X			X	X			X					4
İyi bir insan olmada				X										X	2
Topluma uyum sağlamada									X		X				1
Farkındalık düzeyini arttırmada								X				X			2

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, değerler eğitiminin sadece öğrenci öğretmen değil tüm insanlığa olumlu katkılarının olduğu sonucuna varılmıştır. Değerlerin kişiyi olgunlaştıracığını, kişinin farkındalık düzeyini arttırdığını, kişiyi iyiye, doğruya yönlendirdiğini, topluma uyum sağlayan bireyler yetişeceğini ve değerler doğrultusunda saygın kişiler yetişeceğini bu sayede sevilen sayılan bireyler olacağı noktasında öğretmen görüşlerinin olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır.

Değerler eğitiminin öğrenci ve öğretmene faydaları doğrultusunda değerlendirilen 13 öğretmen, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sağlıklı ve saygılı bir toplum güvenli bir yaşam ortamı sağlayacağından yaşamsal etkiye sahiptir. Bütün bir yaşamda her alanda faydaları vardır. Sosyal yaşam, ticari hayat, sağlık... Ayırmak mümkün değildir.” (Katılımcı – 1).

Katılımcı 1’ in görüşlerine benzer görüşler sunan Katılımcı 5, Katılımcı 2 ve Katılımcı 9 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Öğrenciyi sosyal hayata hazırlama ve öğretmenin, öğrencilere istendik davranış değişikliğine yönlendirmede konu başlığı olmalıdır.” (Katılımcı – 5)

“Faydalı olması umudumuz.” (Katılımcı – 2)

“Toplumun istenilen nitelikte oluşmasını sağlar.” (Katılımcı – 9)

Öğrencilere değerler eğitimini iyi, doğru bir şekilde verilip benimsendiği takdirde öğrencilerin iyi bir birey olarak yetişeceğini savunan 2 öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Bireyin değerlere bağlı bir kişilik geliştirmesini sağlar. Çocuklara dolayısıyla öğretmenlere iyiliği, doğruluğu tanıtır ve duygunun okuldan daha önce geldiğini kavratır. Çünkü çocukta duygu akıldan önce gelir. Çocukların bilgi ve becerilerine iyi vicdan eşlik etmesini sağlar.” (Katılımcı – 13)

“Değerler eğitimi sadece öğrenci ve öğretmen için değil herkes için faydalıdır. Bu değerlere sahip çıkıp kendimizi iyi bir yurttaş olarak yetiştirirse bunun herkese faydası olur.” (Katılımcı – 4)

Öğretmenlerden Katılımcı 11’in, değerler eğitimi ile bireyin toplumla uyum içinde olacağını savunan görüşü de şu şekildedir:

“Kişiyi olgunlaştırır. Yaşadığı grupta uyum içinde olmasını sağlar. Doğayla çevreyle barışık yaşamasını sağlar.” (Katılımcı – 11)

Değerlerimizle toplumda saygın bir birey olacağımızı savunan öğretmenlerden Katılımcı 3, Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 10 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğretmen zaten var olan olumlu davranışlarını kontrol ederek artırır. Öğrenci bu eğitimi ile okulda, ailesinde, çevresinde saygı gören bir şey olur.” (Katılımcı – 3)

“Değerlerimiz bizi yücelten ‘Eşrefi Mahlukat ‘yapan en önemli yanımızdır.” (Katılımcı – 6)

“Kişiyi olgunlaştırır. Sevilen, sayılan, güvenilen birey olurlar...” (Katılımcı – 7)

“Olmaz olur mu, bu kavramları bilen kişiler toplumda saygın kişilerdir.”
(Katılımcı – 10)

Öğretmenlerden Katılımcı 8 ve Katılımcı 12'nin görüşleri bireyin farkındalık düzeyini arttıracığı yönündedir:

“Farkındalık yaratır, herkesin öğreneceği bir şey vardır, öğrenmelidirler.”
(Katılımcı – 8)

“Toplum içerisinde olması gerekenleri bir bütün halinde anlatılmasını sağlıyor. Farkındalık düzeyini arttırıyor.” (Katılımcı – 12)

Tablo 5.2. Öğrencilerin Değerler Eğitimini Hayata Geçirmesi Konusundaki Düşünceniz Nelerdir?

Öğrencilerin değerler eğitimini hayata geçirebilirler.	Katılımcılar														T
	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13		
Kodlar															
Rol modeli alırlar	X		X	X											3
Toplumun gelişmesi için vazgeçilmezdir		X				X									2
Aile ve çevre desteklemelidir					X					X		X	X		4
Hayata geçirememektedirler								X	X						2
Yaşam biçimi haline getirilmelidir							X				X				2

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, değerler eğitimde öğrencinin rol modeli aldığı kişinin, ailenin ve çevrenin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin değerleri benimseyip hayatına aktarmış olan öğretmenlerinin yaşantılarını rol modeli almalarını ve kendi yaşantılarına aktarmalarını, küçük yaşta aile ile başlayıp okul ve çevre ile desteklenmesi gerektiğini ve öğrenilen bilgilerin davranışa dönüştürülmesi

gerektiğini savunan öğretmen görüşlerinin olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır.

Öğrencilerin değerler eğitimini hayata geçirmesi konusu doğrultusunda değerlendirilen 13 öğretmen, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Öğretmenlerden Katılımcı 1, Katılımcı 3 ve Katılımcı 4 öğrencilerin değerler eğitiminde rol modeli aldıkları kişinin önemini vurgulamışlardır ve şu şekilde görüşlerini ifade etmişlerdir:

“Şu an bu eğitimi alan çocuklar büyüklerinde bu değerleri göremez ise bu öğretim unutulmuş bilgiden öteye geçemez.” (Katılımcı – 1)

“Kesin olarak öğretmen yaşayacak öğrencide öğretmeninden etkilenip doğru değer yargısını bulacak.” (Katılımcı – 3)

“Bu değerlerle büyüyen ailede bu eğitimi almaya başlayan çocuklarımız hayata daha kolay geçirebiliyorlar. Diğerlerinde zorlanıyorum. Eğitim (her türlü) ailede başlar.” (Katılımcı – 4)

Katılımcı 2 ve Katılımcı 6 değerler eğitiminin toplumla ilişkilendirilip toplumun vazgeçilmez bir parçası olması gerektiği görüşü yönünde şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Hayatta en hakiki mürşit ilimdir fendir... İnceleyiniz medeniyetlerin hangisinde istenilen değerler mevcut.” (Katılımcı – 2)

“Yukarıda adaletle hükmedilmeli, yukarıdan aşağıya ülkenin her yerinde adalet olmalı o zaman öğrencilerinde yerini kendiliğinden bulur.” (Katılımcı – 6)

Katılımcı 5, Katılımcı 10, Katılımcı 12, Katılımcı 13 ise değerler eğitiminde aile ve çevrenin büyük rol oynadığı yönünde görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Eğitimin okul-aile ve sokak üçgeninde gelişip olgunlaşan bir süreç olduğu unutulmamalıdır. Bu yönüyle istenilen amaca ulaşabilmek için bütünsellik olmalıdır.” (Katılımcı – 5)

“Değerler eğitimi evde, okulda, sokakta, kısacası her yerde, her zaman uygulanmalıdır.” (Katılımcı – 10)

“Değerler eğitimi projesi kapsamında okullarda yapılan uygulamaların anlam kazanabilmesi ve süreklilik arz edebilmesi için velilerimize de önemli sorumluluklar düşmektedir. Evde pekiştirici çalışmaların yapılması gerekir.” (Katılımcı – 12)

“Öğrencilerin küçük yaşta öğrendiği değerlerin alışkanlık haline gelmesi ve pekişmesi/ hayata geçirmesi okulda aldığı bilgileri okul-ev ortamı dışında tarihi mekanların ziyaretiyle, tiyatral sahnelerle, oynanan oyunların içine aktarılmasıyla mümkündür.” (Katılımcı – 13)

Öğretmenlerden Katılımcı 7 ve Katılımcı 11 değerlerimizin yaşam biçimi haline getirilerek eleştirel düşünce geliştirmelerini savunmuşlardır ve görüşleri şu yöndedir:

“Öğrenilen bilgilerin davranışa dönüştürülerek yaşam biçimi haline getirmeleri gerekir.” (Katılımcı – 11)

“Öğrenciler yaşamı, yaşadığı ortamı sorgulamalı, sorgulatmalıdır. Açık sözlü olmalıdır. Düşüncelerini açıkça ifade edecekleri ortamlar oluşturulmalıdır. Eleştirel düşünce geliştirilmelidir.” (Katılımcı – 7)

Katılımcı 8 ve Katılımcı 9 ise diğer öğretmenlerin aksine öğrencilerin değerler eğitimini hayata geçiremediği yönünde görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Modern teknolojinin getirdiği yozlaşmanın önüne geçmemekte, popüler kültürlerin arasında yer bulmamaktadır.” (Katılımcı – 8)

“Aldığı doğru eğitimi hayata geçirmeden sorunu olmadığına inanmıyorum.” (Katılımcı – 9)

Tablo 5.3. Öğrencilerin Değerlere İlişkin Tutumları Nasıldır?

Öğrencilerin değerlere ilişkin tutumları	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
Aile ve çevre etkisi		X								X		X		X	4
Rol modeli olan kişinin etkisi	X	X								X	X				4
Öğrencilerin duyarlı olmaları							X	X							2
Olumsuz olmaları									X						1

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, çoğunluğa göre, öğrencilerin duyarlı olması noktasında ailenin, çevrenin ve rol modeli alınan kişinin etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin küçük yaştan itibaren davranışlarını aile, çevre ve okuldaki eğitim ile pekiştirebilirse yaşantılarına aktarabileceklerini, örnek aldıkları kişilerin değerlerimizi benimsemiş olmasının önemini, öğrencilerinin algılarının normalde açık olduğunu fakat sanal dünyanın bu durumu etkilediğini savunmuşlardır. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır.

Öğrencilerin değerlere ilişkin tutumları konusu doğrultusunda değerlendirilen öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Öğretmenlerden Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 9, Katılımcı 11 ve Katılımcı 13 değerler eğitiminde ailenin ve çevrenin etkisi oldu yönünde görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

10. sorudaki anahtar sözcüklere göre değişir. (Katılımcı – 2)

“Okul, aile toplum üçgeninde tutarsızlıklar olduğu için öğrencide davranış bozuklukları olabilmektedir.” (Katılımcı – 3)

“Hiçbir öğrenci değerler eğitimine kapalı değildir. Önemli olan ailenin, çevrenin ve okulun gerekli hassasiyeti bu konuda göstermeleridir.” (Katılımcı – 9)

“Öğrenciler küçük yaşlarda değerlerle daha uyumlu bir yaşam sürerek büyüdükçe çevresel etkilerle değerlerin birçoğunda eksiklikler ve kayıplar olduğunu düşünüyorum. (Katılımcı – 11)

“Çocuklar küçüklükten beri aile ortamında öğrendiği değerler bütününi okulda da pekiştirince uyum sağlamaları oldukça kolay olmaktadır. Bireyin bir bütün olarak algıladığı anlaşılmaktadır”. (Katılımcı – 13)

Öğretmenlerden Katılımcı 2 ve Katılımcı 9, ailenin ve çevrenin etkisi olmasının yanında Katılımcı 1 ve Katılımcı 10’ un da görüşlerini bildirdiği gibi rol modeli aldıkları kişinin de etkisinin olduğunu savunmuşlardır. Görüşle şu yöndedir:

“Kavramsal merakları var. Öğrenip doğru şekilde uygulandığını görmek için gözlemliyorlar. Şayet örnek aldıkları kişiler umursamaz ise umursamıyor.” (Katılımcı – 1)

“Öğretmene bağlı. Benim sınıfımda her konuda titiz davrandığın için değerlere karşı hassas davranılıyor.” (Katılımcı – 10)

Öğretmenlerden Katılımcı 6 ve Katılımcı öğrencilerin değerlere ilişkin duyarlı olmasını savunurken Katılımcı 8 aksi görüşü bildirmiştir:

“Gayet duyarlılar sonradan bozulmazlarsa.” (Katılımcı – 6)

“Elbette çevre duyarlılığı gelişmektedir. Dürüstlük, saygı, vb. gelişmekte ama ailelerin kültürel dünyası ve maddi durumları tutumları yönünden etkili olmaktadır.” (Katılımcı – 7)

“Sanal dünya herkesi bloke etmiş durumda. Ders olarak görülmekte, ders çıkışında sona ermektedir.” (Katılımcı – 8)

Diğer 3 öğretmenin görüşü ise şu şekildedir:

“Değerlerin sadece kendileri için (ben) olduğunu düşünüyorum. Kendileri için istediklerini başkaları içinde istedikleri zaman değerlerimizin fark edildiği ve uygulamanın gerçekleştiğini anlamış olacağız.” (Katılımcı – 4)

“Öğreticinin bu konudaki tutumuna bağlı olarak değişkenlik göstermesi muhtemeldir.” (Katılımcı – 5)

“Sınıf içerisinde değerler eğitiminin ilkelerini başlık altında geçirmem. Ama yaşanan bir olay neticesinde konuyu mutlaka bu ilkelere bağlayıp, somutlaştırmayı tercih ederim.” (Katılımcı – 12)

5.2. “Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Öğretimine İlişkin Kazanımları Kendi Eğitim Uygulamalarında Nasıl Gerçekleşir?” Alt Problem Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İkinci alt probleme ilişkin olarak, öğretmen görüşme formunda yer alan “Öğretmenlerin değerler eğitimi öğretimine ilişkin kazanımları kendi eğitim uygulamalarında nasıl gerçekleşir?” sorusuna ilişkin öğretmenlere yöneltilen 3 ayrı sorudan elde edilen verilere dair bulgular **Tablo 4**, **Tablo 5** ve **Tablo 6**’te gösterilmiştir.

Tablo 5.4. Değerler eğitimi kapsamında yer alan ilkeler yeterli midir? Geliştirmek için başka hangi ilkeler eklenebilir?

Değerler eğitimi kapsamında yer alan ilkeler yeterlidir.	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
Yeterlidir					X					X		X	X	X	5
Geliştirilebilir		X	X	X					X						4
Var olan ilkeler üzerinde durulmalıdır	X						X	X			X				4

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, 5 öğretmen yeterli olduğunu savunurken, 4 öğretmen geliştirilebileceğini, kalan 4 öğretmende var olan ilkeler üzerinde durulmasını gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu değerler eğitimi kavramlarının yeterliliğinden daha çok bu kavramları öğrencilere hakıyla

kazandırabilmeyi vurgulamışlardır. Bu yüzden de yeterli olduğunu noktasında öğretmen görüşlerinin olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

Değerler eğitiminde yer alan ilkelerin yeterli olduğu hususundaki öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Var olan ilkelere uyum arzulan hedefler için yeterlidir.” (Katılımcı – 5)

“Gerekli hassasiyet gösterilirse bence yeterlidir.” (Katılımcı – 9)

“Değerler eğitimi kapsamındaki ilkeler yaşam biçimi haline getirilebilirse yeterlidir.” (Katılımcı – 11)

“Yeterlidir. İlave etmeye gerek yoktur. Bu kavramlar bile tam otursa daha yaşanılır bir toplum haline geliriz.” (Katılımcı – 12)

“Yeterli olduğunu düşünüyorum. Geliştirmek için okullardaki yapılan etkinliklerin içeriği farklılaştırıp zenginleştirebilir.” (Katılımcı – 13)

Değerler eğitiminde yer alan ilkelerin geliştirilmesini vurgulayan öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Balık baştan kokar. (geliştirmek için!).” (Katılımcı – 2)

“İlkeler her ne kadar ayrı başlıklarda toplanmış olsa da hepsi de birbirinde ayrılmaz bir bütündür. Alt başlıkları ilave edilebilir. Örneğin doğruluğu verirken doğru insan örnekleri ile zenginleştirilebilir.” (Katılımcı – 3)

“Her şeyin değiştiği geliştiği bir ortamda yeterli demek mümkün değil tabi ki yenileri eklenmelidir.” (Katılımcı – 4)

“Yeterli değil, çok daha geliştirilebilir. Hatta detaylandırılabilir.” (Katılımcı – 8)

Geliştirilmesinden ziyade değerler eğitiminde yer alan ilkelerin daha çok üzerinde durulması gerektiği yönünde düşünen öğretmenler ise görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Türk Milli Eğitiminin temel amaç ve ilkeleri vardır. Bu ilke ve amaçlar bireyi kapsar. Eklemeye ihtiyaç yok içselleştirmeye ihtiyaç vardır.” (Katılımcı – 7)

“Çok daha alt basamaklarda ayrılıp yeni adlar eklemek onu geliştirmiş olamaz. Değerler öğretimde kalmamalı toplumsal karşılık bulmalıdır. Sadece okul çağındakiler değil aynı anda bu özellikler verilmelidir.” (Katılımcı – 1)

“Bildiklerimizi uygulamamız bile yeterlidir. Çünkü bireysellik öne çıktıkça toplumsal düşünme geri planda kalıyor.” (Katılımcı – 6)

Tablo 5.5. Okullarda Değerler Eğitiminin Yeterince Özenli İşlendiğini Düşünüyor Musunuz?

Okullarda değerler eğitimi özenle işlenir.	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
Özenli işlenir	X		X		X							X	X	X	6
Yeterli işlenmiyor									X	X					2
Okul yeterli değildir		X		X		X	X				X				5

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, 6 öğretmen değerler eğitiminin okul ortamında özenle işlendiği görüşüne sahipken 2 öğretmen yeterince özen gösterilmediğini savunmuştur. Diğer 5 öğretmen ise okulda işlenen değerler eğitiminin okulda aldığı eğitimle yeterli olmayacağı görüşündedir. Öğretmenlerin çoğu okulda, değerler eğitiminin yeterince özenli işlenirse, öğrencilerin hayatı boyu deneyimleyerek öğrendikleriyle pekiştirerek kalıcı hale geleceğini ve kendi hayatlarına da ancak bu şekilde aktarabileceklerini savunmuşlardır. Bu yüzden de yeterince özenli işlendiği noktasında öğretmen görüşlerinin olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

Okullarda değerler eğitiminin yeterince özenli işlendiği konusundaki öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Öğretmenler arasında Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 5, Katılımcı 11, Katılımcı 12 ve Katılımcı 13 değerler eğitiminin okul ortamında özenle işlendiği görüşündedir. Bu görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Okulda işleniyor. Ancak ev ve çevre günlük yaşamda çıkarıcı davrandığında okulun öğretimi genel geçerliğini kaybediyor. Değerler sadece öğretmenin verebileceği özellikler değildir. Be sebeple yetersiz kalıyor.” (Katılımcı – 1)

“Okullarda bu eğitim müfredatlarda bulunmakta olup öğrenciye verilmesine rağmen uygulamaya geçemiyor.” (Katılımcı – 3)

“Okul hayatının temeli değerler eğitiminin tamamına şamildir. Ancak ola ki, çocuklarımızda görülmesi arzu edilen davranışlar değerler eğitiminde geçen başlıklara bizzat başvurulmadan işlenmiş olsun.” (Katılımcı – 5)

“Değerler eğitimi milli eğitimin temel ilke ve amaçları içerisinde vardır. Ayrıca ulusalar arası anlaşmalarda bu değerler göz önünde bulundurulur. Okullarda öğretmenler ders içerisinde yeri geldikçe bu değerleri vermektedir.” (Katılımcı – 11)

“Projeler kapsamında ekstra çalışmalar yapılıyor. Ancak değerler eğitiminde geçen temel ilkeler zaten bir sınıfta, süreçte işlenilmesi gereken ilkeler olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı – 12)

“Düşünüyorum, çünkü okullarda ders içinde işlenen konuların içine yedirilerek verilen, ayrıca değerler eğitimi kapsamında yapılan özel tiyatral oyunlar, okunan kitaplarla çocuklar bu değerleri içselleştirip yaşamında kendisi için denetim mekanizması olarak kullanmaktadırlar.” (Katılımcı – 13)

Okullarda işlenen değerler eğitiminin özenli işlendiğini savunmayan öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

“Hayır, zaten yeterli kavram yok. Uygulamalı çalışmalar gerekir.” (Katılımcı – 8)

“Özenle işlendiğini düşünmüyorum.” (Katılımcı – 9)

Değerler eğitimin sadece okulda alınan eğitimle yeterli olmayacağını, ailenin ve çevrenin de bu konuda rol oynadığını savunan öğretmenler ise görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Yalnızca okullarda işlendiği için hiçbir zaman oturmayacaktır. Eğitimde, sağlıkta, devletin ve toplumun her kademesinde işlenmesi gereklidir.” (Katılımcı – 2)

“Ben kendi adıma bu işin sadece panolardaki birkaç yazı ile oluşacağını düşünmüyorum. Bütün bu değerlerimizi önce öğretmenlerin benimseyip kendi uygulamaları ile çocuklara örnek olmaları gerekiyor. Biz okul olarak bunu uygulamaya çalışıyoruz.” (Katılımcı – 4)

“Ders kitapları dini bilgiler değerler eğitimi yeterince veriyor ama dışarıda gerçek yaşam ve bilhassa ülkemizde gençlerin karşılaştığı iş hayatına geçiş sürecindeki engeller, gemisini kurtaran kaptan mantığını doğuruyor. Hak, hukuk, adalet rafa kalkıyor.” (Katılımcı – 6)

“Öğretmenler bu doğrultuda yetiştirirse bireyleri de ona göre yetiştirir. Ayrı bir ders altında işlenmesinin anlamı yoktur. Hele hele dine dayandırarak korkutarak işlenmesinin hiç amacı yoktur.” (Katılımcı – 7)

“Sınıf öğretmenleri değerler eğitimine önem vermeli, örnek olmalıdır. Değerler ders olarak işlenmesi değil de, günlük hayatta davranış gösterilerek işlenmelidir.” (Katılımcı – 10)

Tablo 5.6. Öğretmenler Değerler Eğitimi Hangi Tarz ve Uygulamalarla Çocuklara Aktarmaktadır?

Öğretmenlerin değerler eğitimi öğretiminde uyguladıkları tarz ve etkinlikler	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
Öğretmen rol modelidir, disiplinler arası işlenmelidir	X	X	X	X	X	X	X	X				X			8
Kendi yaşantılarından deneyimlemeleri											X		X	X	3
Sözlü anlatım yoluyla aktarım										X					1
Oyun etkinlikleri, video gösterimi, drama çalışması									X						1

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, öğretmenler değerler eğitimi çeşitli uygulama ve etkinliklerle dersi işlediğini, bunlar arasında sözlü anlatım yöntemi, yaşantı ile deneyimleme, ve öğretmeni rol modeli almanın da yer aldığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu, çocuklara değerlerin aktarımından önce öğretmenlerin değerlere kendilerinin sahip olması gerektiğini savunmuşlardır. Bunun yanı sıra yaşanan günlük olaylardan örneklerle, birebir yaşantı yoluyla, gerektiği yerde hikaye ve oyunlarla değerleri işlemeyi tercih etmektedirler. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

Öğretmenler değerler eğitimi hangi tarz ve uygulamalarla işlendiği konusundaki öğretmen görüşleri:

Öğretmenlerden Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 6 ve Katılımcı 7 öğretmenlerin doğru bir rol modeli olması ve çocukların onları örnek alarak öğrenmesi yönünde görüşe sahiptirler. Katılımcı 11 ise tüm derslerde işlenerek pekiştirilmesi gerektiği görüşündedir. Öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Öğretmen öğrencisi için rol modelidir. Dolayısıyla öğrenci değerleri öğretmenin tüm davranışlarında görür.” (Katılımcı – 1)

“İyi bir insansa iyiyi güzeli aktarır. Sizce her öğretilerde mevcut mu değerlerimiz?” (Katılımcı – 2)

“Öğretmen sınıfta, toplumda model insandır. Yapacağı her davranış, söylediği her söz öğrenci tarafından gözlenmekte olup o da öğretmenini taklit etmektedir. Öğrenciye öğretmenin saygıyla sevgiyle yaklaşması, paylaşması onda bu eğitimin kalıcılığına neden olur.” (Katılımcı – 3)

“Çocukların öğütten çok örneğe ihtiyacı vardır. Bu nedenle önce örnek olmalıyız. Uygulamada gördüğümüz güzel davranışları takdir edip öğrencileri onöre etmeliyiz.” (Katılımcı – 4)

“- Arkadaş ilişkileri

- Oyun kurallarına uyum,

- Sınıf disiplini,

- Planlı çalışma,

- Sınıf ve çevre temizliği,

- Doğal çevreyi koruma... Başlıkları altında aktarılmalıdır.” (Katılımcı – 5)

“Hepsine bu ülkede öğretmenler kadar değerlere önem veren başka bir grup yoktur.” (Katılımcı – 6)

“Öğretmen her davranışıyla, bilgisiyle gençlere örnektir. Değerleri yeteri kadar özümsemeyen kişilerin öğrenciye kazandıracığı hiçbir şey yoktur. Değerler yaşamın içinde her zaman vardır. Her zaman iyiyi doğruyu yanlışını belirtmek gerekir.” (Katılımcı – 7)

“Tüm derslerde ve dersler arası disiplinlerde bu değerler kazandırılmalıdır.” (Katılımcı – 11)

Öğretmenlerden Katılımcı 10, Katılımcı 12 ve Katılımcı 13 öğrencilerin kendi yaşantılarından deneyimlemelerini savunan görüşleri ise şu şekildedir:

“Şahsım ders olarak işlemem, yeri geldiğinde hikaye anlatarak, örnekler vererek işlerim.” (Katılımcı – 10)

“Sınıf içerisinde yaşanan günlük olaylarda, verilen örneklerle, anlatılan hikayelerle, canlandırma yaparak aktarılır.” (Katılımcı – 12)

“Öğretmenler bir kitaba bağlı kalmadan doğaçlama gerek sınıfta işlediği konularla paralel giderek gerek sınıf veya okul dışında yaptığı etkinliklerle çocuklara değerleri en iyi şekilde öğretmeyi hedefler. En etkili yol olarak birebir bu değerleri çocuklara yaşatmayı seçen öğretmenler çocukları toplum yaşamına hazır hale getirirler.” (Katılımcı – 13)

Katılımcı 8 ve Katılımcı 9’ un görüşleri ise aşağıda belirtildiği gibidir:

“Video gösterimi, drama, etkinlik, tiyatro gösterisi vs.” (Katılımcı – 8)

“Genellikle anlatım (sözlü) yoluyla aktarmaktadır.” (Katılımcı – 9)

5.3. “Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Öğretimine Yönelik Görüşleri Nelerdir?” Alt Problem Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Üçüncü alt probleme ilişkin olarak, öğretmen görüşme formunda yer alan “Öğretmenlerin değerler eğitimi öğretimine yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmenlere yöneltilen 4 ayrı sorudan elde edilen verilere dair bulgular **Tablo 7, Tablo 8, Tablo 9** ve **Tablo 10**’te gösterilmiştir.

Tablo 5.7. Sizce Değerler Eğitimi Nedir?

Değerler eğitimi	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
	Toplumsal kurallardır					X								X	2
	Evrensel değerlerdir							X		X					2
	Olumlu davranışlardır				X			X					X	X	4
	İnsani davranışlardır	X		X			X		X		X				5
	Topluma uyumdur											X			1

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, değerler eğitiminin toplumu olumlu yönde etkileyen kavramlar olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenler değerler eğitimi toplumu meydana getiren, insanı insan yapan ve insana uyum içerisinde yaşamayı öğreten, her insanda bulunması gereken evrensel yaptırımlar olduğunu savunmaktadırlar. Toplumun olumlu yönde gelişimi için şart oluşunu vurgulamışlardır. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

Öğretmenlerin **değerler eğitimi** konusundaki görüşleri:

Öğretmenlerden Katılımcı 5 ve Katılımcı 13 değerler eğitimi ile ilgili toplumsal kural olduğunu savunan görüşleri:

“Toplumsal hayatın nizamıdır. Gerek bireysel ve gerekse toplu yaşamın vazgeçilmezidir.” (Katılımcı – 5)

“Toplumu oluşturan biz insanların davranışlarımızı sorgulamamızı sağlayan, bizi destekleyen ve olumlu yönde gelişim göstermemizi sağlayan değerler aktarımıdır.” (Katılımcı – 13)

“Toplumunu meydana getiren bireylerin yaşamları içindeki davranışlarını sorgulayan, bireyleri olumlu yönde destekleyen yarınlara daha güzel olması için insanda bulunması gereken evrensel yaptırımlar, algılardır. İnsanı insan yapan etkenlerdir. Yaşama ve yaşayana saygı duymadır. Emeğe saygıdır.” (Katılımcı – 7)

“Toplumunu meydana getiren bireylerin her alanında bulunması gereken evrensel değerlerdir.” (Katılımcı – 9)

Öğretmenlerden Katılımcı 4, Katılımcı 7, Katılımcı 12 ve Katılımcı 13 değerler eğitimi olumlu davranış olarak tanımlamıştır. Öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Bence yeryüzünde kabul görmüş olumlu davranışları öğrenip yaşamı günlük yaşantımıza uygulamaktır.” (Katılımcı – 4)

“Toplumunu meydana getiren bireylerin yaşamları içindeki davranışlarını sorgulayan, bireyleri olumlu yönde destekleyen yarınlara daha güzel olması için insanda bulunması gereken evrensel yaptırımlar, algılardır. İnsanı insan yapan etkenlerdir. Yaşama ve yaşayana saygı duymadır. Emeğe saygıdır.” (Katılımcı – 7)

“Bir toplumu meydana getiren insanların yaşam döngüsünde ki davranışları sorgulayan, insanların davranışlarını olumlu yönde destekleyen, her insanda olması gereken evrensel değerlerdir.” (Katılımcı – 12)

“Toplumunu oluşturan biz insanların davranışlarımızı sorgulamamızı sağlayan, bizi destekleyen ve olumlu yönde gelişim göstermemizi sağlayan değerler aktarımıdır.” (Katılımcı – 13)

Değerlerin insani davranış olarak nitelendiren öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

“İnsanı insan yapan olguların toplumsal kurallar olarak adlandırılmasıdır. Bu olguları okulda konu başlığı olarak anlatılıp öğretilmesidir.” (Katılımcı – 1)

““Değerler Eğitimi” insanın kendi başına olduğu zamanlardaki davranışları ile toplum içindeki davranışların aynı olmasını gerektiren olgun birey tanımıdır.” (Katılımcı – 3)

“İnsani insan yapan davranışları, insanın kişiliğini oturtan kavram ve bilgilerdir, ilkelerdir.” (Katılımcı – 6)

““İnsani erdem” eğitimidir. Elzemdir, her birey için gereklidir.” (Katılımcı – 8)

“Sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, güven, özgüven, hoşgörü, alçak gönüllülük, empati, kanaatkarlık çalışkanlık, sabır gibi kavramların yaşam içerisinde insanda bulunması gerekenlerdir.” (Katılımcı – 10)

“Toplumumuzda olmayan (eksik kalan) kavramları tamamlamaya çalıştığımız organizasyon.” (Katılımcı – 2)

Katılımcı 11 ise değerler eğitimini hakkındaki görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

“Değerler eğitimi bireye yaşadığı toplumla ve çevreyle uyum içinde yaşamayı öğreten, doğruları yanlışları fark etmesini sağlayan iyi, güzeli tercih etmesine neden olan kavratılması ve yaşam biçimi haline getirilmesidir.” (Katılımcı – 11)

Tablo 5.8. Değerler Eğitimi Kavramı Evrensel midir?

Değerler eğitimi evrenseldir.	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
Evrenseldir		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13
Topluma ve kültürlere göre değişkenlik gösterir			X										X		2

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, değerler eğitiminin evrensel olduğu sonucuna varılmıştır.

Fakat aralarından iki öğretmen kültürlere ve değerlere göre değişkenlik gösterdiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

Öğretmenlerin **değerler eğitimi kavramının evrenselliği** ile ilgili görüşleri:

“Konusu genel insani özellikler taşıdığı için evrenseldir. Bütün toplumlarda “iyi insan” kavramı vardır.” (Katılımcı – 1)

“Evrenseldir. Ancak müzik gibi her toplumda farklıdır.” (Katılımcı – 2)

“Değerler; insani boyutlu bir kavramdır. Genelde de bunu şekillendiren dini anlayışlardır. Farklı toplumlarda bile saygı, yardımseverlik, dürüstlük gibi kavramlar tarih boyunca ön planda olmuştur. Kısacası evrenseldir.” (Katılımcı – 3)

“Bence değerler eğitimi kavramı evrenseldir.” (Katılımcı – 4)

“Elbette. Çünkü beşeri münasebetleri ve kişisel yapıyı sağlıklı kılan...” (Katılımcı – 5)

“Evrenseldir.” (Katılımcı – 6)

“Elbette evrenseldir. Dünyanın her yerinde insanı yücelten ve batıran davranışlar evrenseldir. Bu değerler toplum bireyleri açısından içselleştirmelidir. Bu da eğitimle olur. Eğitim yaşam boyudur.” (Katılımcı – 7)

“Evet, evrenseldir. Ama bizde uygulanan hali eksiklidir. Geliştirilmesi gerekir.” (Katılımcı – 8)

“Değerler eğitimi evrensel bir kavramdır.” (Katılımcı – 9)

“Tabi ki. Her zaman evrenseldir. Bir toplumda bu kavramlar olmazsa büyük sorunlarda karşılaşılır.” (Katılımcı – 10)

“Evet evrenseldir. Değerler eğitimi bir gruba bir millete, bir dine bir ideolojiye ait değildir. Tüm insanlığı kapsamalıdır. Dünya tüm canlılarındır.” (Katılımcı – 11)

“Kültür farklılığına göre değişen bir kavramdır. Ama kişisel fikrim evrensel olması gerekliliği yönündedir.” (Katılımcı – 12)

“Evet evrenseldir.” (Katılımcı – 13)

Değerler eğitimini toplumlara ve kültürlere göre farklılık gösterdiğini savunan öğretmen görüşleri de şu şekildedir:

Tablo 5.9. Değerler Eğitiminde Çevrenin veya Ailenin Etkisi Var mıdır?

Değerler eğitimine çevrenin ve ailenin etkisi vardır.	Katılımcılar														
	Kodlar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
Etkisi vardır		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, değerler eğitiminde ailenin ve çevrenin etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

Değerler eğitiminde çevrenin veya ailenin etkisi üzerine öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Okul öğretir ve eğitir. Ancak davranışın yaşam alanı kesinlikle doğal sosyal çevresidir. Aile ve çevre değerlerin yaşaması için ya can ya da ölümcül zehri.” (Katılımcı – 1)

“Alev Alatlının güzel bir sözü var: Siz neyseniz eğitim sistemi odur.” (Katılımcı – 2)

“9. soruda buna değindim... Örnek; okulda çöpünü atıyor. Çevredekiler sigara izmaritlerini ortalara atıyor. Çelişkiyi öğrenci yaşıyor.” (Katılımcı – 3)

“Tabi ki etkisi var. Ben değerler eğitiminin ailede başladığına inanıyorum.”
(Katılımcı – 4)

“Kesinlikle! Tek başına okulun bu konuda yeterli olabileceği sadece bir hayaldir.” (Katılımcı – 5)

“Çok...” (Katılımcı – 6)

“Çevre ve aile bu konuda okuldan daha etkilidir. Küçük yaşta verilen eğitimle birlikte grupları ve yetiştiği çevre çok çok etkilidir.” (Katılımcı – 7)

“Kesinlikle vardır. Okul, çevre ve aile işbirliği içinde olamadığı için popüler olan prim yapıyor ve kazanıyor.” (Katılımcı – 8)

“Değerler eğitiminde çevrenin ve ailenin en az okul kadar etkisi vardır.”
(Katılımcı – 9)

“Çok etkisi vardır.” (Katılımcı – 10)

“Çocuk ailesiyle ve çevreyle sürekli ilişki halindeyse tabi ki değerler şekillenirken aileden, çevreden, okuldan etkilenir.” (Katılımcı – 11)

“Değerler eğitiminde ele aldığımız ilkeler bana göre ilk eğitimi ailede başlar. Evet bizler eğitimci olarak kavramları pekiştiririz ama okulda anlatılanla evde yaşananlar birbirini tutarsa işte o zaman bu eğitim işe yarar.” (Katılımcı – 12)

“Eğitimin temeli ailede atılır ve sosyal çevrede gelişim gösterir. Verdikleri aile değerlerinin çocuklar büyüyünce sosyal ve arkadaş çevresindeki değerlerle uyuşmadığını gören veliler daha dıyarlı hale geliyor. Böylece değerler eğitiminin daha dıyarlı, programlı ve sistemli bir şekilde çocuklarına vermek istiyorlar.” (Katılımcı – 13)

Tablo 5.10. Ailenin İnanç ve İdeolojik Yapısı Değerler Eğitimi İle Ters Düşüyorsa Çocuğun Okulda Aldığı Değerler Eğitimi Topluma Kazandırılabilir mi?

Ailenin inanç ve ideolojik yapısı	Katılımcılar	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	T
	Kodlar														
Kazandırılabilir			X		X					X				X	4
Kazandırılmaz	X			X					X		X	X			5
İnançlar ve ideolojiler farklılıkları etkilemez		X						X	X						2

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerinin bütününe bakıldığında, verdikleri cevaplar doğrultusunda, ailenin inanç ve ideolojik yapısı değerler eğitimi ile ters düşüyorsa çocuğun okulda aldığı değerler eğitiminin topluma kazandırılmayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ifadeleri şu şekilde sıralanmıştır:

“Ailenin inanç ve ideolojik yapısı değerler eğitimi ile ters düşüyorsa çocuğun okulda aldığı değerler eğitimi topluma kazandırılabilir mi?” sorusuna yönelik öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Öğretmenler arasındaki Katılımcı 3, Katılımcı 5, Katılımcı 10, Katılımcı 13 ailenin inanç ve ideolojik yapısı değerler eğitimi ile ters düşse bile kazandırılacağını vurgulamıştır. Bu yöndeki görüşleri şu şekildedir:

“Bütün inanç ve ideolojilerde temel değerler her zaman mevcuttur. Uygulamalarda basit farklılıklar olabilir. Eğitimin genel amacı istenilen doğru davranışlar sergileyen bireyler yetiştirmek olduğuna göre okulun önemi de büyüktür.” (Katılımcı – 3)

“Kısmen evet ama daha az, daha eksik olarak yansır.” (Katılımcı – 5)

“Aile, okul, çok önemlidir. Okulda aldığı değerler eğitimi devamlılığını sağlarsa topluma kazandırılabilir.” (Katılımcı – 10)

“Okullar eğitim için çok önemli ve vazgeçilmez kurumlardır. Burada uygulanan sistem ile sağlıklı bir toplum oluşturmak son derece önemlidir. Okullarda tüm personellerle birlikte bütün bir değerler eğitimi çocukların bu değerler eğitimini pekiştirmesini sağlayacaktır. Aile ile ters düşen değerler olsa bile okuldaki programlı bir değerler eğitimi ile çocuklar topluma kazandırılabilir.” (Katılımcı – 13)

“Belki binde bir kişi için geçerli olabilir.” (Katılımcı – 8)

Katılımcı 1, Katılımcı 4, Katılımcı 9, Katılımcı 11, Katılımcı 12, ailenin inanç ve ideolojik yapısı değerler eğitimi ile ters düşüyorsa çocuğun okulda aldığı değerler eğitiminin topluma kazandırılmayacağı görüşündedirler. Bu görüşler şu şekildedir:

“Kazandırılmaz. 8 ders saatine karşı 16 saat çarpırsa 16 saat kazanır. Dini görüş ve ideoloji bizim toplumumuz için en üstün kavramdır. Doğrulara (!) oradan başka karar veren bir yapı yoktur.” (Katılımcı – 1)

“Bocalayan ne yapacağını bilemeyen çocuklar yetişiyor. Örnek: Atatürk bizim en büyük değerlerimizden biz onu her yönüyle anlatmaya çalışıyoruz. Ailede bunun aksi bir durum olunca çocuk ailesini de çok seviyor. Ama biz başka şeyler anlatınca ya karşı çıkıyor (ailesine) ya bocalıyor.” (Katılımcı – 4)

“İstenilen şekilde de olmasa kazandırılabilir.” (Katılımcı – 9)

“Değerler eğitimde şekillenir her ailenin inanç ve ideolojik yapısına göre şekillenmemeli. Ailenin değerler anlayışı ile evrensel olan değerler anlayışı uyuşmuyorsa çocuğun okulda aldığı değerler eğitimi onu topluma kazandırmaktan çok ama çok zorlanır.” (Katılımcı – 11)

“Tek başına yeterli olacağını düşünmüyorum. Mutlaka aile ve eğitimin örtüşmesi gerekir öğrencide kavramın oturması için.” (Katılımcı – 12)

Öğretmenlerden Katılımcı 2, Katılımcı 6, Katılımcı 7 ise inanç ve ideolojilerin değerler eğitiminde olumsuz bir etkiye sahip olmadığını değerler eğitiminin evrensel olduğunu vurgulamışlardır. Görüşleri ise şu şekildedir:

“Bir çocuk Hristiyan ülkesinde kazandırmaya çalıştığımız değerler bizden çok daha iyi. Saçma bir soru. İyi bir insanın ideolojisi ve inancı olmaz.” (Katılımcı – 2)

“Bütün inançlar değerlere önem verir.” (Katılımcı – 6)

“Değerler eğitimi evrenseldir. İdeoloji ve inançlar bu konuda ikinci planda kalır.” (Katılımcı – 7)

5.4. İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları Üzerine Durum Çalışması

Bu bölümde özel bir okulun 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile birlikte görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin çalışmaları üzerine yansımaları ele alınmıştır. Ders esnasında öğrencilere çeşitli öyküler okunmuş, sunumlar yapılmış, konu ile ilgili sohbet ortamları oluşturulup öğrenci konuya hazırlanmıştır. Daha sonrasında öğrenciler tarafından yapılan çalışmalar fotoğraflanmış, kayıt altına alınmış, görüşmeler yazılı ortama aktarılmış ve öğrenci çalışmaları bu araştırmada yer almıştır. Değerler eğitimindeki konular ders planı kazanımlarına göre hazırlanmıştır ve ayrıca konular seçilirken sınıf çoğunluğunun değerler eğitimindeki eksik yönleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma okulun 2., 3., ve 4. sınıfların toplamda 157 öğrenci çalışması, içerik analizi ile incelenmiş olup, çalışmalar 2 öğretmen tarafından yorumlanmıştır. Öğrenci çalışmaları, haftalık ders programında yer alan 2 şer saatlik görsel sanatlar dersinde toplamda 3 hafta sürmüştür.

5.5. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “DOSTLUK” Konulu Durum Çalışması

Dostluk konulu etkinlikte, öğretmen dostluk ile ilgili karşılıklı konuşma ortamı oluşturur. Dersin başlangıcında öğrencilere “Dostluk nedir? Kimlerle dost olunur? Hiç dostunuz oldu mu? Hayvanlarla dost olunur mu?” gibi sorular yöneltilir. Karşılıklı konuşma ve paylaşımların sonunda öğretmen dostluk kavramı ile ilgili “Lucy Mac’in Öyküsü” adlı öyküyü okur. Daha sonra öğrencilerden dostluk ile ilgili resim yapmaları istenir. Çalışmaların altında iki resim öğretmenin öğrenci

çalışması hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1, ÖY2” olarak belirtilmiştir.

LUCY MAC'İN ÖYKÜSÜ

Lucy Mac benim yaşında zihinsel engelliler sınıfındaydı. O zamanlar da tıpkı şimdi olduğu gibi onun en yakın arkadaşıydım. Yatılı okulda aynı odayı paylaşıyorduk. Benim en sevdiğim ders matematikti. Onunkine gelince, aslında onun en sevdiği ders yoktu. O tüm dersleri seviyordu.

Ben olaydan iki yıl önce gelmiştim. Lucy ise beş yıl önce.

Yaz tatiliydi. Lucy ve ben tatilde eve gitmeyi planlıyorduk. Lucy'ye eve gitmeden bir gün önce bir telefon geldi. Koşarak yatağına gitti, durmadan ağladı. Yanına gittim ve ne olduğunu sordum. Ağlamaktan konuşamıyordu “ Annem ve babam ölmüş!” Bir adım geri çekildim, şoka girmiştim. “Nasıl?” diye sordum. “Evleri yanmış!” diye bağırdı.

Yaz tatilinde eve gitmedi, ben de gitmedim. Lucy'nin bu olayı atlatması ve rahatlaması için ona yardım ettim. Ona kantinden kahvaltı, öğle ve akşam yemeği getirdim. Hiçbirine dokumuyordu bile. Okul başladığında aynı sınıfta olalım diye onu ikna ettim. Aynı sınıftaydık ama en arkada oturuyordu ve mutsuzdu... Gece hep mırıldanmalarını duyuyordum. Uykusunda konuşuyor diye düşündüm. Ama konuşmuyordu. Bir sabah bana ailesinden hayatta kalan tek kişinin kendisi olduğunu söyledi. Erkek kardeşi de Lucy dört yaşındayken ölmüş.

Aniden aklıma bir fikir geldi. Bütün hafta boyunca okuldan sonra arşive gittim. Bütün hafta sonu araştırdım. Tam vazgeçmek üzereyken

aradığımı buldum. Aile dosyası. Mac dosyasını buldum ve baktım. İşte karşımdaydı! Ailesinden hayatta kalan tek kişi olduğunu düşünen Lucy'nin aile ağacına baktım. Lucy'ye aldığım kağıdı gösterdim gözleri parladı. Bulduğum kağıtta bir fotoğraf ve bir yazı vardı. Kağıtta Nicholas Mac, Arkeolog, Arizona'da yaşıyor diyordu ve telefon numarası vardı.

Aklıma başka bir harika fikir geldi. Doğruca telefona gittim ve kağıtta yazan numarayı aradım. Yaklaşık bir saat telefonda konuştum. Telefonu kapattığımda yüzümde bir gülümseme vardı. Lucy'ye kuzeni Nicholas'la Arizona'da üç hafta geçireceğini söyledim. Bana sınıksıkı sarıldı. İki gün sonra da Arizona'ya gitmek üzere yola çıktı.

Geri döndüğünde gülümsüyordu. Anne ve babasını dört ay önce kaybettiğinden bu yana gülümsediğini hiç görmemiştim. Lucy geri döndüğünde çok mutlu olduğunu ve tüm bunların benim sayemde gerçekleştiğini söyledi. Her tatilde kuzeni Nicholas'ın yanına gidiyordu artık.

Bir daha hiçbir zaman ailede yaşayan tek kişi olduğunu düşünmedi. Hatta anne ve babası yaşarken tanımadığı akrabalarıyla tanıştı. Çalışma masamızda kuzeni Nicholas'ın ve diğer aile üyelerinin fotoğrafları duruyor şimdi. Ona ne ifade ettiğimi bilmiyorum ama benim için olduğu kadar onun içinde önemli bir şey bu. (Burns, 2016: 225, 226)

5.5.1 Dostluk Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-3: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci resminde dostluk kavramını geniş bir biçimde ele almıştır. Tüm evreni resmine dahil etmiştir. Güneş ve ayın, yıldızların, gece ve gündüzün, evlerin, evlerin pencerelerinin, tavşanların ve iki kızın dostluklarını vurgulamış. Ve resmin merkezine büyük bir kalp yerleştirmiştir.

- ÖY2: Öğrenci resminin merkezine bir kalp çizmiş ve içine yakın iki arkadaş çizip dostluklarını vurgulamış. Sadece insanların değil, hayvanların doğanın, gece ve gündüzün, ay ve güneşin, yıldızların, hatta cansız varlıkların bile dostluklarını vurgulamış.

Şekil-4: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resmin ön planında iki yakın arkadaşın dostluklarını, birbirleriyle olan paylaşımlarını görüyoruz. Hemen üstlerinde ise iki kuşun dostluklarını işlemiş. Dostluk kavramını belirtmek için genelde kalp simgesini seçmiş. Kelebeklerin, kuğuların, balıkların, bulutların, çiçeklerin dostluğunu vurgulamış.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında iki arkadaşın dostluğunu, paylaşmanın önemini, kuşların bulutların, kuğuların dostluk ve kardeşliğini vurgulamış.

Şekil-5: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında, insanların, doğanın ve hayvanların dostluğunu vurgulamıştır.

- ÖY2: Resimde çiçeklerin, iki insanın, ördeklerin dostluklarını vurgulamış. Evlerin bacalarından çıkan ve kedilere yerleştiren kalplerde resmin konusuna derinlik katmıştır.

Şekil-6: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmada dostluğun önemini vurgulamıştır. Dostu olan kişinin mutlu olacağını, yalnız olan kişinin ise mutsuz olacağını vurgulamıştır.

- ÖY2: Resimde dostluğun kişiye mutluluk getireceği, yalnız kalan kişiye işe mutsuzluk getireceğini vurgulamıştır. Resmin merkezinde kullanılan bir tarafı mutlu, bir tarafı mutsuz olan yüzde bunu desteklemektedir.

Şekil-7: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında iki yakın arkadaşla dostluğu vurgulamıştır.
- ÖY2: Çalışmada öğrenci, gökyüzünde iki yakın arkadaşın dostluğunu işlemiş ve kalp figürleri yerleştirmiştir.

Şekil-8: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci, bir kalbi tutan iki figür çizmiş ve dostluğun sayesinde kalbin parıldadığını içinden ışıklar çıktığını çizmiştir.

- ÖY2: Çalışmada öğrenci dostluğun paylaşım ile büyüyeceğini anlatmıştır.

Şekil-9: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında kendisini ve arkadaşını resmetmiştir. İki büyük kalp figürü işlemiştir.

- ÖY2: Resimde iki kalbin arasında iki yakın arkadaşın dostluğunu resmetmiştir. Dostluğu renklerle ve renk geçişleriyle vurgulamıştır.

Şekil-10: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında bir grup takım arkadaşlığının dostluğunu vurgulamıştır.

- ÖY2: Çalışmada öğrencinin takım arkadaşları ile olan dostluğu vurgulanmıştır.

Şekil-11: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında dostlarıyla birlikte mutlu bir şekilde çocuk parkında oynayan çocukları resmetmiştir. Çocukların dostlarıyla beraberken mutlu olduğunu yansıtmıştır.

- ÖY2: Resimde oyun parkında yakın arkadaşlarıyla beraber oyun oynayan çocukları resmetmiş. Resimde de görüldüğü gibi kişinin bir dosta sahip olmasının mutluluk getireceğini ve beraber keyifli vakit geçirilebileceğini yansıtmıştır. Cansız bir nesne olan evinde hemen bitişiğinde bulunan diğer bir ev de yalnızlığın can sıkıcı olacağını ve evinde bir dosta sahip olduğunu vurgulamıştır.

Şekil-12: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Çalışmada öğrenci, dostların birbirleriyle olan paylaşımlarını ele almış. Paylaştıkça sevginin artacağını ve her şeyin daha güzel olacağını, resmin orta kısmında yer alan kuru bir dalın yeşerdiğini çizerek anlatmaya çalışmış.

- ÖY2: Resimde iki dost görülüyor ve bu iki dost birbirlerine sevgiyi simgeleyen kırmızı bir çiçek uzatıyorlar. Sayfanın orta kısmında bu iki dostun mutluluğundan yeşeren kuru bir ağaç dalı yer almakta. Resimde görülen bu iki arkadaşında mutluluğu dostluklarından dolayı bizlere yansımaktadır.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan dostluk kavramı ele alındığında, öğrenci resimlerinde dikkat çeken özellikle kalıp simgelerin dostlukla eşdeğer tutulmasıdır. Öğrenciler dostluk kavramını sadece insanlara karşı değil, hayvanlara doğaya, takımlara, gruplara hatta cansız nesnelere dahi yüklemiştir. İnsanın yalnız kaldığında mutsuz olacağı, her canlının bir dostu ihtiyacı olduğu ve dünyanın bu şekilde daha mutlu olacağı vurgulanmıştır.

5.6. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “SORUMLULUK” Konulu Etkinlik Çalışması

Sorumluluk konulu etkinlikte, öğretmen tarafından sorumluluğun tanımını ele alan ‘Sorumluluk’ adlı metni okumuştur. Daha sonra öğrencilerden kendi sorumlulukları ile ilgili karşılıklı konuşma ortamı oluşturur. Paylaşımların sonunda öğretmen tahtaya sorumluluk ilgili olumlu kavramları yazar ve öğrencilerin sorumluluk kavramını pekiştirmelerini güçlendirir. Daha sonra öğretmen öğrencilerden kendi sorumluluklarına ait resim yapmalarını ister. Çalışmaların altında, iki resim öğretmenin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1,ÖY2” olarak belirtilmiştir.

SORUMLULUK

Bir kimsenin, kendi davranışları veya üzerine aldığı işlerin neticesini üstlenmesi hali... Özgürlükten ayrı düşünülemez bir kavram olan sorumluluk, yapılan işin sonuçlarından doğrudan etki altında olma bilincidir. Diğer bir deyişle sonuçları üstlenme bilinci... Taşınılamaması durumunda kötü sonuçlara yol açan bir gereklilik. Başkalarının haklarına saygılı olmak ve kendi davranışlarının sonuçlarını yüklenmek. İnsanın hayatının kendi elinde olduğunun farkında olması... Kişinin vazifesi olan işleri hakkıyla yerine getirme duyarlılığı. Yani sorumluluk bir işi en iyi biçimde yapmayı yüklenmektir (Karatekin, 2003: 2, 3).

Tablo 5.12. Sorumlulukla İlgili Olumlu Kavramlar

Sorumlulukla ilgili olumlu kavramlar	
Sözünde durmak	Dikkat kesilmek
Üzerine almak	Umursamak
Önemsemek	Hassasiyet
Ciddiyet	Eminlik
Güven	İlgi

5.6.1 Sorumluluk Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-13: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında kişinin doğayı temiz tutması ve çöpleri çöp kutusuna atılması gerektiğini resmetmiştir. Buda öğrencinin çevre bilincine sahip olduğunu çevreye ve doğaya karşı insanların sorumlulukları olduğunu vurgulamıştır.

- ÖY2: Her vatandaşın sahip olması gereken bir değer olan çevremize karşı sorumluluğu vurgulamış ve çöpleri çöp kutusuna atılması gerektiğini resmetmiş.

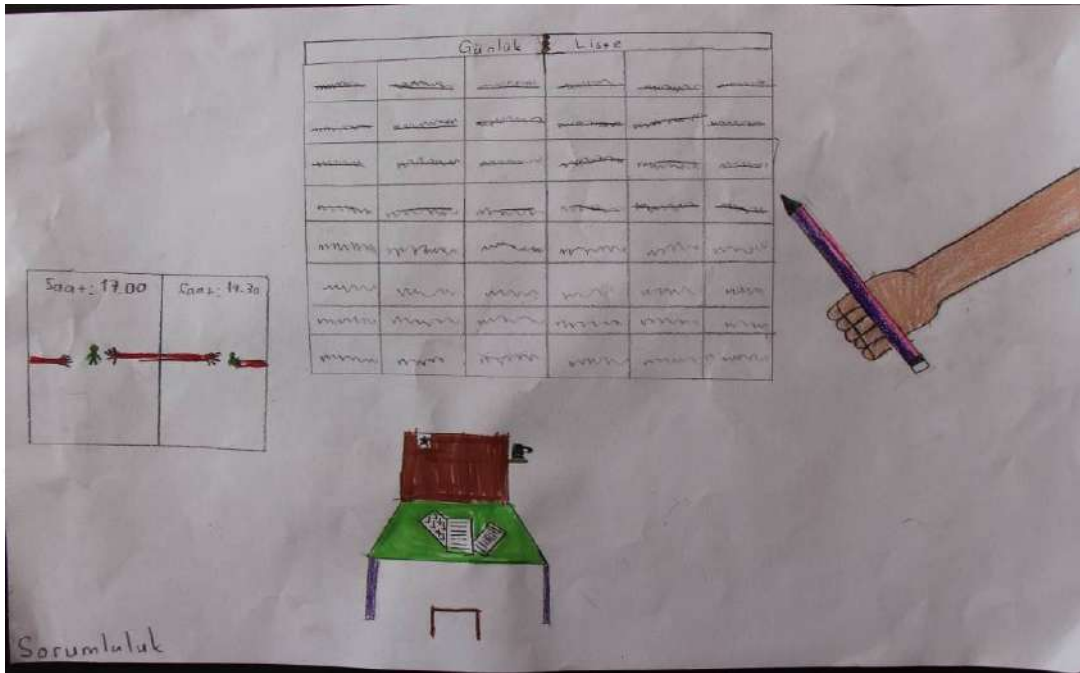
Şekil-14: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Çalışmada öğrenci, bir öğrencinin sahip olduğu gündelik sorumlulukları resmetmiş. Resimde ödevini yapan, kıyafetlerini toplayan, çevre bilincine sahip çöpleri çöp kutusuna atan bir öğrenci resmetmiş.

- ÖY2: Öğrenci sahip olduğu sorumlulukları resmetmiş. Ödevini yapmak çöpleri çöp kutusuna atmak kıyafet dolabını düzenlemek ve düzenli olmak gerektiğini, bunları da kişinin sorumlulukları dahilinde olduğunu vurgulamış.

Şekil-15: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında günlük sahip olduğu sorumlulukların bulunduğu bir liste resmetmiş.

- ÖY2: Resimde sorumlulukların günlük sorumlulukların bulunduğu bir liste çizmiş. Yerine getirdiği her sorumluluğunda üzerini çizen bir el resmetmiş.

Şekil-16: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında kişisel sorumluluklarını yerine getiren bir kız çizmiş. Oyuncakları toplamak, yatağı düzenlemek, ütü yapmak, temiz tutmaya çalışmak, ödev yapmak sorumluluklarına değinmiş.

- ÖY2: Resimde sorumluluk sahibi, oyuncaklarını toplayan, ödevlerini yapan, yatağını düzenleyen ve ütü yapan bir kız figürü görülmektedir.

Şekil-17: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde sorumluluklarını yerine getiren mutlu bir çocuk ve çocuğun sahip olduğu bazı sorumlulukların listesi görülmektedir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında sahip olduğu bir takım sorumlulukların listesini ve listede yer alan sorumlulukları resmetmiştir. Listede yer alan sorumluluklar; kıyafet toplamak, ödev yapmak, yatak toplamak ve çöp atmaktır.

Şekil-18: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında yatağını toplayan, ödevini yapan, kitaplığını düzenleyen ve çöplerini çöp kutusuna atan sorumluluk sahibi bir kızı resmetmiştir. Aynı zamanda kitap okumanın da sorumlulukları arasında olduğunu vurgulamıştır.

- ÖY2: Öğrenci gündelik sorumluluklarını yerine getiren bir kız resmetmiştir.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan sorumluluk kavramı ele alındığında, öğrenciler daha çok gündelik yaşamlarındaki, ödevlerini yapma, kıyafetlerini toplama, uyandıktan sonra yatağını toplama, düzenli olma gibi sorumluluklarını ele almışlardır. Bunların yanı sıra çevreyi temiz tutma ve koruma, saygılı olma ve bir annenin çocuğuna bakması gibi daha evrensel konular da vurgulanmıştır.

5.7. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “YARDIMSEVERLİK” Konulu Etkinlik Çalışması

Yardımseverlik konulu etkinlikte, öğretmen yardımseverlik ile ilgili karşılıklı konuşma ortamı oluşturur. Öğrencilere “Yardım etmek nedir? Yardım etmek yardım eden kişiye ne hissettirir? Sadece insanlara mı yardım edilir? Hangi durumlar karşısında yardım edilir? Size hiç yardım edildi mi? Siz hiç birine veya başka biri için yardım ettiniz mi?” gibi sorular yöneltilir. Paylaşımların sonunda öğretmen yardımseverlik kavramı ile ilgili ‘Dört Sadık Arkadaş’ adlı öyküyü okur. Daha sonra öğrencilerden okunan öyküden yola çıkılarak resim yapmaları istenir. Çalışmaların altında, iki resim öğretmenin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1,ÖY2” olarak belirtilmiştir.

DÖRT SADIK ARKADAŞ

Dünyanın en yüksek yeri olan Himalayalar’da küçük bir köy olan Bhutan’a yaptığım gezide, çocukların anne ve babalarından ilk dinledikleri masalı öğrendim. Bir sülün, bir tavşan, bir maymun ve bir filin konu edildiği bu masalın adı, “Dört Sadık Arkadaş.” masal şöyle:

Bir gün, upuzun renkli tüylü çok güzel bir kuş olan bir sülün bir tohum bulmuş ve bu tohumu ekmeye karar vermiş. Sülün tohumu gömmek için toprağı kazarken uzun kulaklı beyaz tavşan yanına gelmiş ve “ Sana yardım edebileceğim bir şey var mı arkadaşım?” diye sormuş.

“Bu çok güzel bir teklif .” demiş güzel sülün. “Ben bu tohumu diktiğimde sen de onu sular mısın?”

“Elbette.” diye yanıtlamış uzun kulaklı tavşan. Büyük bir onur ve gururla görevi üstlenmiş ve özellikle de sıcak mevsimlerde yakındaki nehirden su getirerek tohumu sulamış.

Tavşan ve sülünün yoğun bir şekilde çalıştığını gören kahverengi tüylü maymun ağaçtan aşağı atlamış. “Ne yapıyorsunuz arkadaşlar? Ben de yardım edebilir miyim?” diye sormuş. “Bir tohum dikiyoruz.” demiş güzel sülün.

“Ve suluyoruz.” diye eklemiş uzun kulaklı tavşan büyük bir gururla.

“Belki bende gübre koyup zararlı otları temizleyebilirim.” diye önermiş kahverengi tüylü maymun.

Üç arkadaş aldıkları görevleri yerine getirerek tohumu dikerken derisi kırış kırış bir fil geçmiş yanlarından ve “Size yardım edebilir miyim?” diye sormuş. “Bende tohumu koruyabilirim. Yanında beklersem kimse onu yemeye ya da ona zarar vermeye cesaret edemez.”

Dört arkadaş, birlikte tohumu beslemiş ve toprağın altından yeryüzüne küçücük bir fidan olarak çıkışından koca bir ağaç oluşana kadar süreyi izlemişler kısa bir süre sonra ağacın dalla meyveyle dolmuş. Ağacı birlikte dikip birlikte büyüten dört arkadaş, ağacın meyvelerini toplamak için de birbirlerine yardım etmişler. “Buraya gel.” demiş kırışık derili fil, kahverengi tüylü maymuna “Sirtıma çık, böylece ağacın dallarına yaklaşabiliriz.” Filin sırtına çıkan maymun, elini aşağı uzatarak uzun kulaklı tavşanı yukarı çekmiş.

“Omuzuma zıpla. Böylece dallara daha kolay yetişebiliriz.” demiş.

Son olarak da sülün çıkmış tavşanın sırtına. Dört arkadaş merdiven görevi görerek birbirilerine yardım etmiş, ağaçtaki meyveleri toplamışlar ve hep birlikte karınlarını doyurmuşlar (Burns, 2016: 107, 108).

5.7.1. Yardımseverlik Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-19: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci yapmış olduğu resimde doğa ve hayvan imgesini ön planda kullanmıştır. Hayvanların üst üste duruşu çocuğun grup çalışmasına yatkın olduğunu gösterir.

- ÖY2: öğrenci yapmış olduğu çalışmada ortadagözükten büyük ağaçtan yola çıkarak ön arka plan ilişkisini işlemiş perspektif duygusunu hissettirmiştir. Hayvanlar arasında yardımlaşma olduğu izlenmektedir.

Şekil-20: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci yapmış olduğu bu çalışmada canlı renkleri sık bir şekilde kullandığını görmekteyiz. Bu da öğrencinin mutlu olduğunu göstermektedir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında 4 tane hayvan resmetmektedir. Hayvanlar birbirleri ile iletişim halindedir. Bu da sağ tarafta yer alan ağacın dalları ile ilişkilendirilmiştir.

Şekil-21: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Yapılmış olan bu çalışmada ağaçlar, hayvanlar ve bitkiler kağıda eşit olarak dağıtılmıştır. Bu da resmin izlenebilirliğini arttırmaktadır. Resmin ortasında görünen yazı ile yardımlaşma duygusunun üzerinde durulmuştur.

- ÖY2: Doğa ve hayvan imgelerinin işlendiği bu çalışmada hayvanların ve doğanın mutlu görüldüğünü görmekteyiz. Sağda ve solda görünen çilek ve havucu modelleyerek ev haline getirmiştir.

Şekil-22: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde öğrenci hayvanların dostluğunu vurgulamıştır. Ayrıca resmin genelinde gördüğümüz mavi ve tonları öğrencinin kendine olan güvenini göstermektedir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında dostluk kavramını ele almıştır. Bu kavramı ele alırken resmin alt tarafında bulunan hayvanların birbirleri ile olan uyumu dikkat çekmektedir.

Şekil-23: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında ön taraftaki hayvanların ve arka sol taraftaki ağacın arasındaki uzaklık yakınlık ilişkisini hissettirmektedir. Boyayı kullanırken atmış olduğu çizgilerin hepsinin aynı yöne doğru gitmesi öğrencinin düzenli ve titiz olduğunu göstermektedir.

- ÖY2: Yapılan bu çalışmada ön tarafta bulunan iki hayvan figürünün ortasında ekmiş oldukları bir tohum görünmektedir. Bu da öğrencinin doğa sever olduğunu göstermektedir.

Şekil-24: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Yapılan bu çalışmaya bakıldığı zaman göze ilk çarpan ortadaki ağaç olmaktadır. Ağaçta çeşitli meyveler yer almaktadır. Ağacın etrafında bulunan hayvanların birbirleri arasındaki yardımlaşmaları dikkat çekmektedir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında dala tutunan maymunun meyveleri diğer hayvanlara topladığı ve onlarla paylaştığı görünmektedir. Bu da yardımlaşma konusunun vurgulandığını göstermektedir.

Şekil-25: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrencinin yapmış olduğu çalışmada “yardımlaş-arkadaş ol” teması ile resimde ne anlatmak istediğini göstermiştir.

- ÖY2: Öğrenci yapmış olduğu çalışmayı kullandığı renklerle baskın olarak göstermiş, yardımlaşmayı vurgulamıştır.

Şekil-26: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Yardımlaşma temasının açıkça işlendiği bu çalışmada doğanın ve hayvanların içiçe görünmesi yapılan çalışmanın algılandığını göstermektedir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında birbirine yardım eden hayvanlar görünmektedir. Hayvanlar yardımlaşarak meyve toplamaktadır.

Şekil-27: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: öğrenci çalışmasında mutlu bir tavşan, kuş ve kelebek yer almaktadır.

- ÖY2: resimde çeşitli hayvanlar yer almaktadır. Mutlu oldukları görülmektedir. Ağaçtaki kuş yuvası doğanın hayvanlara yardım eli uzattığını göstermektedir.

Şekil-28: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde öğrenci birbirleriyle iletişim halinde olan bir takım hayvan resmetmiştir. Resimde hayvanların sayfanın tam orta bölümünde toplanmış olması birlikteliği anlatmaktadır.

- ÖY2: öğrenci çalışmasında doğanın ve hayvanların güven içinde oldukları birlikteliği anlatmıştır. Resimde görülen tonlamalar dikkat çekmektedir.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan yardımseverlik kavramı ele alındığında, öğrenciler öğretmenin okuduğu öyküye bağlı kalarak resimlerini tamamlamışlardır. Çalışmalarda yardımseverliğin yanında dostluk ve nezaket kavramları ön plana çıkmıştır.

5.8. İlkokul 2. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “SEVGİ” Konulu Etkinlik Çalışması

Sevgi konulu etkinlikte, öğretmen sevgi ile ilgili karşılıklı konuşma ortamı oluşturur. Öğrencilere “Sevgi nedir? Kimlere sevgi duyarız? Sevgi sadece yaşayan canlı olan varlıklara mı hissedilir?” gibi sorular yöneltilir. Paylaşımların sonunda öğretmen sevgi kavramı ile ilgili bir öykü okur. Daha sonra öğrencilerden sevgi ile ilgili resim yapmaları istenir. Çalışmaların altında iki resim öğretmenin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1,ÖY2” olarak belirtilmiştir.

İHMAL EDİLMİŞ

Çocukların okula gidip gelirken binmek için kullandığı otobüs durağının arkasındaki caddenin köşesi her zaman yoğun olur. Burası boş bir yer olarak adlandırılmaz. Trafiğin sürekli yoğun olduğu bu yerdeki binalar da gri ve sevimsiz görünüyor. Aslında çok bakımsız bir yer olduğu söylenebilir. Ancak burada güzel bir alan var. Pete'nin Bahçesi adı verilen küçük bir bahçe bulunuyor burada. Pete bu bahçeyi 9 buçuk dakikada yaptı.

Pete, her gün burada otobüs değiştirmek için dokuz buçuk dakika bekleyen çocuklardan biri. Beklediği yer, eğlenceli vakit geçirmeye uygun bir yer değil. İstasyon sürekli gürültülü ve etrafta da ağır bir gaz kokusu oluyor. Yürüyüş yapmak için güzel bir yer yok ve tek boş alanda çöplerle dolu. Burası belki bir zamanlar bahçeymiş ama artık insanın göz zevkini bozan bir yer olmuş. Çocuklar ve yetişkinler ellerindeki boş içecek kutularını, sandviç kağıtlarını ve kızarmış tavuk paketlerini sürekli bu alana atıp duruyor. Biriside duvarlara kötü sözler yazmış, Pete bunun oldukça kaba bir grafiti olduğunu düşünüyordu. Tek istediği eve gitmek iken burada dokuz buçuk dakika geçirmek hiç de hoş değildi

pete için. Ancak başka bir çaresi yoktu. Eve gitmek için kullanacağı tek yol burasıydı.

Burada yaşamını boşa harcıyormuş gibi düşünüyordu. Bakacak hiçbir şey yoktu, ellerini ya da aklını meşgul edecek bir şey bulamıyordu, her gün bu şekilde buralarda boş durmak canını sıkıyordu. Otobüs şirketinin zaman çizelgesini değiştiremeyeceğini biliyordu ve bu dokuz buçuk dakikayı kendisi ve arkadaşları için nasıl daha eğlenceli bir hale getirebileceğini düşünmeye başladı.

Annesinden poşet ve bahçe işinde kullandığı eldivenlerden istedi bir gün. O hafta eldivenleri takıp dokuz buçuk dakika boyunca boş arazideki çöpleri topladı.

“Oğlum sen delirdin galiba?” diyerek arkadaşları dalga geçti. “Ne değişecek ki? Neden zamanını boşa harcıyorsun?” Ancak Pete’nin hiçbir şey yapmadan oturduğunda vaktini boşa harcadığını düşündüğünü bilmiyorlardı.

Hafta sonu babasından topladığı çöpleri atmak için yardım istedi. Pazartesi sabah alan daha temiz ve güzel görünüyordu.

Ertesi hafta çöplerin altında kalmış olan otları temizlemeye başladı. Pete gibi dokuz buçuk dakikayı hiçbir şey yapmadan geçirmekten sıkılan arkadaşlarından biri yardıma geldi. Hafta sonu anne ve babası Pete’nin topladığı çöpleri atmak ve yıllardır kimsenin görmediği gülleri budamak için araziye geldi ve Pete’ye bazı önerilerde bulundular. Yaptıklarını yeterli bulmamış gibiydiler.

“Ne yapabilirim?” diye sordu babasına. “Ne yapmak istersin?” diye soruyla karşılık verdi babası. Pete’nin bir fikri vardı. Harçlığını biriktirmeye başladı. Babasından binanın sahibiyle konuşmasını istedi ve babası izin alır almaz harçlığının son kuruşuna kadar harcayıp spreyci boyaya aldı. Kötü görünen grafitileri kapatmak için önce tebeşirle bir duvar resmi çizdi ve sonra spreyci boyalarla işe koyuldu, okul arkadaşlarının çoğu her gün dokuz buçuk dakika boyunca Pete’ye yardım etmek için gönüllü oldu.

Şimdi çocukların hepsi bu arazinin yeni görüntüsünden memnun ve ne bir çocuğun ne de bir yetişkinin burayı bozmasına izin vermiyorlar. Çocuklar gülleri düzenli olarak suladılar, yeni çiçekler diktiler, çocuklardan birinin babasının verdiği eski bir salıncağı da bu araziye kurdular ve boyadılar. Şimdi çocuklar otobüs beklerken bu araziye gidiyorlar, etraftaki çöpleri toplayıp salıncağa biniyorlar. Hatta oradan geçerken bazen yetişkinlerin de salıncağa bindiğini görebilirsiniz.

Bir pazartesi sabahı Pete okula gitmek için otobüse bindiğinde çok şaşırıldı. Her zamanki gibi o alana bakmıştı. Bir şeyler değişmişti. Alanda bir tabela vardı. Arkadaşları hazırlamıştı ve üzerinde Pete’nin Bahçesi yazıyordu (Burns, 2016: 185, 186, 187).

5.8.1. Sevgi Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-29: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde doğa ve arkadaş sevgisi ön plandadır.
- ÖY2: Öğrenci çalışmasında doğa sevgisini resmetmiştir. Resmin sağ alt köşesinde yer alan iki arkadaş yer almaktadır. Aynı zamanda arkadaş sevgisi de vurgulanmıştır.

Şekil-30: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde tertemiz bir doğa yer almaktadır. Ağaçlar, masmavi bir dere, rengarenk çiçekler, gökyüzünde uçan kuşlar yer almaktadır. Resim kişinin doğaya olan sevgisini anlatmaktadır.

- ÖY2: Öğrenci solda bulunan ağacın yapraklarında da belirtmiş olduğu gibi doğa sevgisini yansıtmıştır.

Şekil-31: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci, çalışmasında doğa sevgisini ele almıştır.
- ÖY2: Resimde doğada çiçek diken bir kız bulunmaktadır. Öğrenci bu davranış çizimiyle doğa sevgisini vurgulamıştır.

Şekil-32: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında hayvan sevgisini vurgulamıştır. Resimde de görüldüğü gibi bir kız figürünün beslediği kedi ve köpek figürleri ön plandadır.

- ÖY2: Resimde doğada hayvanları besleyen bir kız figürü görülmektedir bundan çıkarılacak olan sonuç ise hayvan sevgisidir.

Şekil-33: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde genel anlamda doğa ve hayvan sevgisi vurgulanmıştır. Mama kabına doğru giden mutlu bir kedi ve çiçek sulayan mutlu bir kız figürü resmedilmiştir.

- ÖY2: Öğrenci mutlu bir şekilde doğada çiçekleri sulayan bir kız figürü çizmiştir ve hemen yanında mutlu bir kedi yer almaktadır. Öğrenci doğa ve hayvan sevgisini konu almıştır.

Şekil-34: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde anneye olan sevgi konu alınmıştır. Resmin merkezinde “Anne Sevgisi” yazmaktadır ve özellikle “Anne” kelimesi oldukça dikkat çekici bir şekilde büyük ve rengarenk yazılmıştır.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında anne sevgisini resmetmiştir. Resimde bir kız figürü annesine çiçek uzatmaktadır ve hemen üstünde anneye olan sevgisini belirtmek için “ANNE SEVGİSİ” yazmıştır.

Şekil-35: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında doğa ve arkadaş sevgisini resmetmiştir. Arkadaşlarıyla yardımlaşarak doğayı güzelleştirmeyi amaçlayan bir konu ele almıştır.

- ÖY2: Resimde dostluk sevgisi ön plandadır. Birbirleriyle hediyeleşen mutlu çocuklar resmedilmiştir.

Şekil-36: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde yan yana duran ve her birinin yüzünde tebessüm olan 5 arkadaş resmedilmiştir.

- ÖY2: Öğrenci arkadaşlarıyla beraber mutlu olan ve arkadaş sevgisini yansıtan bir resim yapmıştır.

Şekil-37: 2. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde öğrencinin müziğe karşı olan sevgisi görülmektedir. Öğrenci birçok enstrüman çalan müzisyen ve ön planda bir solist resmetmiştir.

- ÖY2: Resme ilk bakışta “SEVGİ ARMONİSİ” ve “MÜZİK SEVGİSİ” yazıları dikkat çekmektedir. Resim öğrencinin müziğe karşı olan sevgisini anlatmaktadır.

Şekil-38: 2. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci resminde doğa sevgisini anlatmak istemiştir.
- ÖY2: Gökyüzünde yer alan “Doğa Sevgisi” yazısı resmin konusunu anlatmaktadır. Temiz bir doğada ağaçlar, büyük bir güneş, bir kara parçası ve içerisinde yer alan kaya parçaları yer almaktadır.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan sevgi kavramı ele alındığında, öğrenciler çalışmalarında, doğa sevgisini, anne sevgisini, arkadaş sevgisini vurgulamışlardır.

5.9. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri İle Değerler Eğitimi Kavramlarından “GÜVEN” Konulu Etkinlik Çalışması

Güven konulu etkinlikte, öğretmen öğrencilere “Güven nedir? Kimlerle güven duyuyorsunuz? Kendinizi güvende hissetmediğiniz oldu mu? Hayatınızda en çok güven duyduğunuz kişiler kim?” gibi sorular yöneltir. Paylaşımların sonunda öğretmen güven kavramı ile ilgili ‘Güveni Uyandırmak’ adlı öyküyü okur. Daha sonra öğrencilerden güven ile ilgili resim yapmaları ve yaptıkları resmin arkasına resmin hikayesini yazmaları istenir.

GÜVENİ UYANDIRMAK

Madeline’in korku ve üzüntüyü iterek yaşamında güvene nasıl yer açtığını anlatan bir öykü bu. Yaşadıklarının anlatılmasına izin verdi, bu sayede kendisiyle aynı sorunları yaşayan çocuklara da yardım etmek istiyordu.

Madeline, sınıfındaki bir kız öğrenci ile sorunlar yaşıyordu. Daha önce arkadaşları ancak ne olduysa olmuş ve bir şeyler ters gitmişti, bu kız da sürekli olarak Madeline’i üzecek ve ağlatacak şeyler yapıyordu. Ağlamaktan nefret ediyordu çünkü sınıftaki diğer çocuklar ona bebek diyordu. Korku bundan hoşlanmışa benziyordu ve Madeline’i üzüyordu, öyle üzüyordu ki sonunda saçları dökülmeye başladı.

En kötü yer okul servisiydi. Çünkü en çok orada kendisiyle alay ediliyordu. Korku Madeline’i öyle üzüyordu ki servise gidemiyordu ve onu okuldan annesi almak zorunda kalıyordu. Madeline, artık korkunun yaşamını altüst etmesine ve bundan keyif almasına dur demek istiyordu. Korkunun yaşamında neler yaptığını dikkatlice izledi ve ondan sonra her şey daha iyiye gitmeye başladı. Korkunun sabahları daha güçlü olduğunu fark etti. Sabahları güven henüz tembeldi ve uyukluyordu.

Annesinin de yardımıyla sabahları güveni uyandırmadan evden çıkmamayı öğrendi. Bu gerçekten de zekice bir davranıştı, kısa sürede her şey daha iyi olmaya başladı. Aslında insanlar kötülük yapmayı bırakmamıştı, her ne kadar daha iyi davranmaya başlasalar da korku ve üzüntü diğer çocukları Madeline'i üzmemek için yaptıkları kötülüklerden etkilenmiyordu. Güven onu koruyordu.

Madeline'i kendisiyle daha önce dalga geçen kızlardan biri oynamaya çağırdığında korkunun kulağına " EY, seninle dalga geçecek." Dediğini ve bu nedenle de korkmaya başladığını fark etti. Ancak güven uyanık olduğu sürece kulağına şöyle fısıldıyordu: "Tamam. Güçlü olabilirsin. Bunun üstesinden gelebilirsin."

Etrafında güven olduğu sürece Madeline hiç sorun yaşamadığını keşfetti. Kız aslında iyi olmaya çalışıyordu, korku ise aklını çelmeye çalışıyordu. Bu her zaman böyle olmuyordu. Bazı kızlar hala kötü şeyler söylüyordu ancak Madeline güveni dinleyerek (Sen iyisin. Kendinle ilgili güzel şeyleri hatırla.) Bunların üstesinden geliyordu.

Kısa bir süre sonra Madeline, okul servisine tekrar binecek gücü topladı ancak bunu yapabilmek için çok fazla cesaret toplaması gerekmişti bu yüzden de kendini daha güvenli hissedebilmek için kendinden büyük birileriyle arkadaşlık kurması önemliydi. Kendisinden büyük olan ve çoğu son sınıfa giden kızlar, Madeline'yi gördüklerinde ona selam vereceklerine söz verdiler. Etrafında böyle ablaların olması çok güzeldi. Madeline, kendine güveniyordu hatta bir keresinde bir arkadaşıyla dalga geçen bir kızı azarlamıştı.

Madeline, korkunun ödevleri konusunda da endişe yaşamasına neden olduğunu fark etti. Korku sürekli olarak her şeyi yanlı yaptığını ve bu nedenle de başının derde gireceğini fısıldıyordu kulağına bu yüzden kendini kötü hissediyordu ve verilen ödevleri sınıftaki diğer çocuklara göre daha geç bitiriyordu. Aslında korku sürekli onu zor durumda bırakıyordu. Bu özellikle matematikte ve çalışmasına rağmen İngilizce’de de böyleydi. Korku Madeline ’yi öyle endişelendiriyordu ki sınıftan bir süreliğine de olsa dışarı çıkmak istiyordu, ya midesi bulanıyordu ya da tuvalete gitme veya su içme ihtiyacı duyuyordu.

Madeline bunları yaşadığında güveni sınıfta da uyandırması gerektiğini fark etti. Sınıfta da herhangi bir öğrenci gibi içi geçiyordu. Güven kendisini daha iyi hissetmesini sağladı ve öğretmene yaptığı ödevleri göstermesine yardım etti. “Yaptıklarını öğretmene gösterirsen daha iyi öğrenirsin.” dedi güven. “ Eminim ki korkunun söylediğinden daha az hatan çıkacaktır.” Madeline çoğu zaman korkunun kendisini aldattığını fark etti.

Annesi okuldan sonra alacağı matematik dersiyle güveni uyanık tutabileceğini söyledi. Madeline ilk başta okuldan sonra matematik dersi almanın pek de iyi bir fikir olmadığını düşündü ancak bir süre sonra aldığı bu yardımın matematik dersinde daha fazla güven sağladığını gördü. (Güven “ Görüyor musun nasıl başarıyorsun” diyordu.). El yazısıyla ilgili de sorunu vardı. Fazladan yazı çalışmaları yapmaya başlayana dek çok yavaş yazıyordu. Bir gün sınıfta el yazısı ödevini diğer çocuklardan önce bitirip öğretmenine yardım etti.

Madeline, güvenin kendisine sebatkarlığı tanıttığını fark etti. Sebatkarlık (“ Denemeye devam et. Ne kadar çok yaparsan o kadar iyi

öğrenirsin..”) daha iyi olana dek denemesini sağlıyordu. Madeline, sebatkarlığın geçmişte de kendine yardım ettiğini hatırladı ama o zamanlar adını bilmiyordu. Küçükken destek tekerlekleri olmadan iki tekerlekli bisiklete hiç binemeyeceğini düşünüyordu ama yılmadan denemiş ve sonunda da başarmıştı. Bir dost olarak sebatkarlık sayesinde kendisine güveni gelmişti. Bir gün annesi Madeline’i saçlarını kontrol etmenin zamanı geldi diye düşündü ve bilin bakalım ne oldu? Hiç saçı dökülmüyordu. Hatta annesi Madeline’in saçlarının yeniden çıkmaya başladığını fark etti. Madeline de problemlerini çözebildiği için kendisiyle gurur duyuyordu (Burns, 2016: 152, 153, 154).

5.9.1. Güven Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-39: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

“Korku hep bizim yanımızdaydı. Korku bizi bırakmama çalışıyordu. Fakat biz he zaman onu kovmaya devam ediyorduk. Güven ara sıra geliyor fakat korkuya

yeniliyordu. Korku bir kedi, güven ise bir fare gibiydi adeta. Güven gerçekten de korkuyordu korkudan. Fakat çocuk bu kafa karışıklığından bıkmıştı. Çocuk buna bir son verdi ve güveni çağırdı. Güven artık korkudan korkmuyordu. Korku geri geldiğinde güveni görünce gülümsedi, çocuk ise korkuyu geri itti ve korku üzgün bir şekilde gitti.” E.S. Kulaksız

Şekil-40: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

“Bir kız bahçede tek başına duruyormuş ve yanına diğer tarafta bu kıza gülen kızlardan biri gelmiş ve “Gel beraber oynayalım.” demiş. Güven demiş ki oynama senle dalga geçerler ve oynamamış. Artık güven hep haksızlığa karşı kızın yanında olmuş.” C. Karaca

Şekil-41: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

“Okula yeni başlayan bir çocuk, okulda okumayı hiç sevmezmiş. Çünkü arkadaşları onunla alay geçeceğini sanmış ama hiç de sandığı gibi değilmiş. Arkadaşlarıyla iyi geçinmiş ve korkusunu yenmiş.” A.R. Koyuncu

Şekil-42: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

“Üç arkadaş basketbol yarışması için çok çalışmışlar ve yarışa girmişler. O sırada birisi “Size güveniyorum tatlım” demiş. Y. E. Yüksel

Şekil-43: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

“Bir zamanlar bir kız varmış. Bu kızla sınıfındakiler dalga geçerlermiş. Bu kızın sınıfta sadece bir arkadaşı varmış. Onunla da sadece selamlaşıyorlarmış. Bir gün bu kız kendisiyle böyle dalga geçilmesinden bıkmış. Ve o da artık kendini savunmak istiyormuş. Güven ile korku savaşıyormuş sanki. Ve korku kazanıyormuş. Kız buna bir son verecekmış. Ama bu ona göre çok zormuş. Onunla dalga geçen kızlara bakmamaya çalışıyormuş. Ama her seferinde de gidip tuvalete koşuyormuş ve ağlıyormuş. Bir gün onunla dalga geçenlerin arkasına geçmiş ve “Artık benimle dalga geçmeyi bırakın!” diyerek oradan uzaklaşmış. Bunu yaptığına inanamıyordu ve kendiyile gurur duyuyordu. Artık korkuyu yendi. KORKU BİLE ONDAN KORKUYORDU.” A.S. Göçülü

Şekil-44: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

“Öğretmenlerime güveniyorum ve evimde kendimi çok güvende hissediyorum.” N.Y. Kepir

Şekil-45: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

“Bir kız çok korkuyormuş çünkü büyük öğrenciler ona kötü sözler söylüyormuş ve onları ailelerine söylemekten de çok korkuyormuş. Sonunda cesaret edip o olayı arkadaşlarına söylemiş. Arkadaşları ona “Korkma biz senin yanındayız.” demişler. Çocuk o günden sonra kendine kötü davranan kişileri dinlememiş.” E.K. Kebapçılar

Şekil-46: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

“Ben evimde kendimi güvende hissediyorum.” S.Günday

Şekil-47: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan güven kavramı ele alındığında, öğrenciler çevre baskısından dolayı oluşan ya da çeşitli korkulardan dolayı oluşan güvensizlik duygusunu, sadece evinde hissettiği güven duygusunu, öğretmenine, takım arkadaşlarına ve kişinin kendine duyduğu güven duygusunu işlemişlerdir.

5.10. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “DOĞRULUK” Konulu Etkinlik Çalışması

Doğruluk konulu etkinlikte, öğretmen doğruluk ile ilgili karşılıklı konuşma ortamı sağlar. Öğrencilere “Doğruluk nedir? Neden doğru ve dürüst olmalıyız? Sözüünüzde durur musunuz?” gibi sorular yöneltir. Paylaşımların sonunda öğretmen doğruluk kavramı ile ilgili ‘Doğruluk’ adlı metni okur ve tahtaya doğruluk kavramı ile ilgili olumlu, olumsuz kavramları yazar ve daha sonra öğrencilerden sayfalarını ikiye bölmelerini ve doğruluk ile ilgili olumlu, olumsuz davranışlar üzerine resim yapmalarını, yaptıkları resimleri de öğretmenin oluşturduğu panoya asmalarını ister. Çalışmaların altında iki resim öğretmenin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1,ÖY2” olarak belirtilmiştir.

DOĞRULUK

Doğruluk, doğru olma hali, doğru olana yakışır davranış; yalan ve riyadan uzak olma, namusluluk, dürüstlük. Düşüncenin gerçeğe uyumu, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olmasıdır. İçinde bulunan durum için en iyi ve geçerli olabilecek kararı alabilmek. Menfaatimize aykırı olsa da he zaman ve her yerde dürüst olmak. Yalan olmayan, isabetli, yerinde, uygun davranışlarda bulunma. İyi, doğru ve güzel davranışlardan ayrılmamak, aşırılıktan uzak olmak. Başkasının hakkına saygı duymak, açık samimi ve doğru olmak, doğruyu söylemeyi başarmak, başkalarını aldatmamak. Olumlu değer ve güzel ahlakın hayata geçirilmesi. Sağduyudan ayrılmadan uygun bir yol izlemek. Gerçeğe uygunluk, yanlışsız , hatasız oluş. İçten iki yüzlülüğten uzak, riyasız, ciddi yaklaşımlarla hatalardan uzak duruş, hataları telafi ediş. Hilesiz, kabul edilebilir kurallara ölçülere uygunluk. Candan, gönülden, açık yürekli davranarak tercih edilen istikamete ilerleme. (Karatekin, 2006: 2, 3)

Tablo 5.13. Doğruluk ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar

Doğruluk ile İlgili Olumlu Kavramlar	Doğruluk ile İlgili Olumsuz Kavramlar
Sözünde durma	Hile
Açık sözlülük	Hata
Dürüstlük	Yanlış
Sadakat	Bencillik
Emanet	Kurnazlık
Hakikat	Yalancılık
İçtenlik	İkiyüzlülük
Gerçek	Güvensizlik
Ahlak	Düzenbazlık
Hak	Samimiyetsizlik

5.10.1. Doğruluk Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-48: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-49: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-50: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-51: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-52: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-53: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-54: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-55: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-56: 3. Sınıf Öğrencisi Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-57: 3. Sınıf Öğrencilerinin Oluşturduğu Olumlu Olumsuz Davranış Panosu

Şekil-58: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında, iyilik ve kötülük kavramlarını ele almış, markete gitmek için yardım isteyen bir çocuğa kötü karakter tek başına gitmesi gerektiğini, kötü bir şekilde aktarmış ve bu davranışın doğru olmadığını anlatmak istemiş. İyi olan bölümde ise yardım isteyen çocuğa iyi olan karakter kibar bir şekilde yardım etmiş ve sonucunda nazik bir şekilde teşekkür almış, bu kısımda da öğrenci iyi olmanın doğruluğunu vurgulamış.

- ÖY2: Resimde iyi ve kötü olmak üzere iki bölüm görülmektedir. İyi olan bölümde çizimler daha naif, kullanılan renkler yumuşak tonlarda ve çizilen karakterlerin mutlu olduğu gözlemleniyor. Kötü olan bölümde ise baskın renkler ön planda, çizgiler daha sert, kötü olan karakterin ifadesi oldukça sert bir şekilde çizilmiş ve konu olarak da yardım etmenin doğru ve iyi yardım etmemenin yanlış ve kötü olduğu vurgulanmıştır.

Şekil-59: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Çalışmada öğrenci iyi olmanın doğru kötü olmanın yanlış olduğunu vurgulamıştır. İyi karakterin kıyafetine bir kalp simgesi yerleştirilmiş. Ve bir arkadaşına yaptığı şaka konusu resmedilmiş. Kötü olan bölümde, kötü karakterin kıyafetinde şiddet içerikli unsurlar var ve karaktere boynuz eklenmiş, yüz ifadesi oldukça sinsi ve korkutucu bir biçimde çizilmiş ve konu olarak da yalan, inkar ve hırsızlık işlenmiştir.

- ÖY2: Resimde iyi bölümde sempatik bir şaka, kötü bölümde ise inkar ve hırsızlık konusu işlenmiştir.

Şekil-60: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında olumlu ve olumsuz davranışları vurgulamıştır. Olumlu olan bölümde nezaket sahibi iki komşu birbirlerini çay içmeye kibar bir şekilde davet etmektedir. Davet edilende ince düşüncesiyle bisküvi ikram etmektedir. Karakterlerin oldukça mutlu olduğu izlenmektedir. Olumsuz davranışta ise kötü olan karakter kendisine arkadaşlık kolyesi hediye etmek isteyen iyi karakteri terslemekte ve ona kötü davranmaktadır.

- ÖY2: Resimde olumlu ve olumsuz davranışlar ele alınmıştır. Olumlu olan bölümde bulutlara kalpler çiçekler yerleştirilerek olumlu mesaj ilk bakışta verilmektedir. Olumlu olan bölümde kibar olma, nezaketli olma, misafirperver olma gibi olumlu mesajlar verilmektedir. Olumsuz olan bölümde kötü karakter oldukça memnuniyetsiz, sert ve net çizgilerle çizilmiştir. Olumsuz davranış olarak, kabalık, karşıdaki kişiyi küçümseme, kalp kırma gibi konular işlenmiştir.

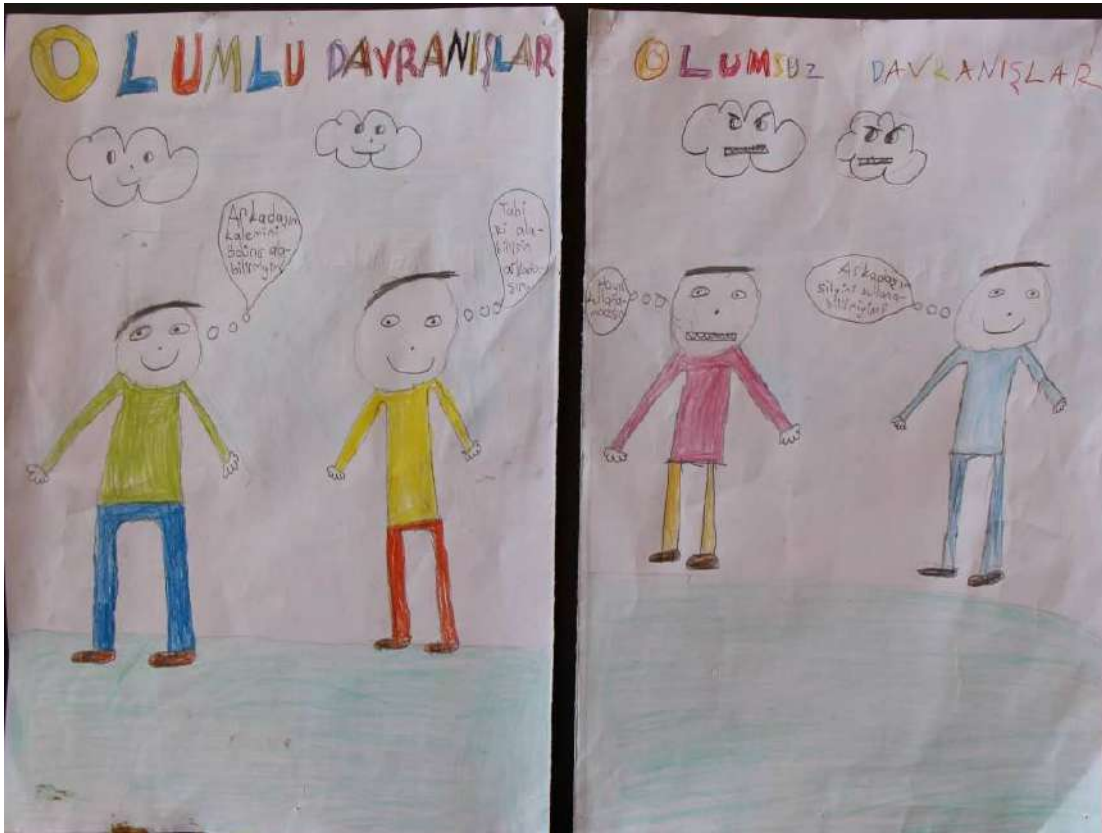
Şekil-61: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci olumlu olan bölümde, sonuçları her ne olursa olsun doğruyu söylemeyi tercih etmiş, olumsuz bölümde ise doğruyu söylemek yerine yalanı tercih etmiştir.

- ÖY2: Resimde olumlu ve olumsuz konuya yönelik doğruluk kavramı işlenmiştir. Olumlu olan bölümde kırıldığı vazoyun sorumluluğunu yüklenip her ne olursa annesine doğruyu söylemeyi tercih eden bir çocuk yer almaktadır. Olumsuz bölümde ise vazoyu kırıldığını inkar edip, besledikleri kedinin üzerine iftira atmaktadır.

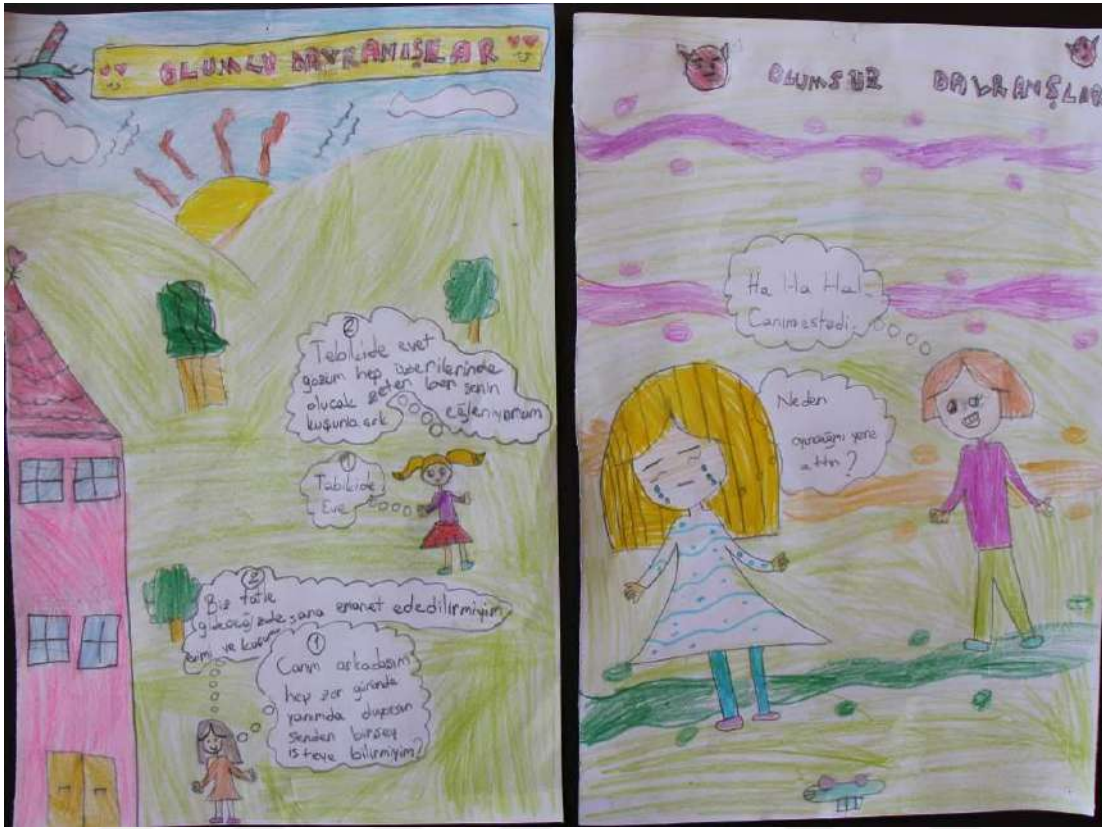
Şekil-62: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında kibar ve paylaşımcı olmanın olumlu bir davranış olduğunu vurgularken, kaba ve bencil olmanın ise olumsuz bir davranış olduğunu vurgulamıştır.

- ÖY2: Resimdeki karakterlerin yüz ifadelerinden de görüldüğü üzere kişilerin yardımsever ve paylaşımcı olması gerektiği vurgulanmıştır.

Şekil-63 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında olumlu davranışa örnek olarak bir arkadaşının emanetine sahip çıkacağını ve bunu seve seve yapacağını vurgularken, olumsuz olan bölümde oynaması için verdiği oyuncuğı sırf canı istedi diye yere atıp arkadaşının mutsuzluğundan mutlu olan kötü bir karakter resmedilmiş

- ÖY2: Resimde olumlu davranışa örnek olarak güven duygusunu ve emanete sahip çıkma konusuna örnek verirken, kırıcı olup arkadaşlarının eşyalarına zarar veren çocuğı ise olumsuz davranış olarak işlenmiştir.

Şekil-64: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Çalışmada iyilik ve kötülük kavramını işlemiş iyi olan bölümde rengarenk saçları ve yüzünde mutlu bir gülümsemesi olan bir çocukla ifade ederken kötülük olan bölümde kötülüğü simgeleyen boynuz ve siyak kırmızı renkleri kullanmayı tercih etmiştir.

- ÖY2: Resimde iyi olan tarafta kalplerin ve masum bir gülüşe sahip çocuk figürü görülmektedir. Kötü olan taraf ta ise kötülüğü anımsatan renkler ve figürler görülmektedir.

Şekil-65: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde öğrenci, olumlu davranış olarak emaneti vurgularken, ispiyonculuğu olumsuz davranış olarak vurgulamıştır.

- ÖY2: Öğrenci resimde olumlu ve olumsuz davranışı vurgulamış, emanet etmeyi ve emanete sahip çıkabilmeyi olumlu ve doğru bir davranış olarak resmetmiş. İspiyonculuk ve emanete sahip çıkmamayı da olumsuz davranışa örnek olarak çizmiştir.

Şekil-66: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde iyilik olan bölümde çocuk sevgisi vurgulanmıştır. Kötülük olan bölümde ise çocukları sevmeyen ve onlara kötülük eden bir figür işlenmiştir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında, doğru davranışa örnek olarak çocukları seven ve onları mutlu etmeye çalışan bir figür işlerken, yanlış davranışa örnek olarak ise çocukları sevmeyen onları ağlatan, mutsuz eden bir figür işlemiştir.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan doğruluk kavramı ele alındığında, öğrenci resimlerinin tümünde doğru davranışların kişiyi iyiye ve güzele yönlendirdiği, yanlış davranışların ise kötülüğe ve yanlışla sürüklediği vurgulanmıştır.

5.11. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “EMPATİ” Konulu Etkinlik Çalışması

Empati konulu etkinlikte, öğretmen empatinin tanımını yapar, örnekler verir ve empati konulu görseller gösterir. Daha sonra öğrencilerden de empati ile örnekler vermesini ve kendilerinin daha önce empati kurdukları olayları anlatmalarını ister. Sohbet ve paylaşımların sonunda öğretmen öğrencilerden empati kavramı ile ilgili karışık teknik resim yapmalarını ister. Çalışmaların altında iki resim öğretmenin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1,ÖY2” olarak belirtilmiştir.

5.11.1. Empati Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-67: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında doğayla empati kurup, resminde kendini bir ağaç yerine koymayı hedeflemiştir. Aynı ağaç dallarına benzer bir şekilde resimdeki kızın kıyafetini tasarlamıştır. Aynı zamanda ağacında insanla empati kurmasını sağlamış ve ağacın resimdeki kız gibi olmak istediğini belirtmiştir.

- ÖY2: Resimde bir kız figürünün doğadaki bir ağaçla empati kurup onun yerinde kendini hayal etmekte ve aynı zamanda ağaca canlandırma yapıp onunda kızın yerine geçme isteği resmedilmiştir.

Şekil-68: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasına büyük harflerle “EMPATİ KUR” yazısını yazarak ana mesajı vermiştir ve empati içerikli bir şiir yazmıştır.

- ÖY2: Resimde “empati kur mutlu” mesajı dikkat çekmektedir. Ve öğrenci empati kelimesine akrostiş yazmıştır. Akrostişte, çevredekilerle hatta hayvanlarla dahi empati kurulması gerektiği mesajı verilmektedir.

Şekil-69: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde kendini yağmur yağarken sokakta yaşayan bir kedinin yerine koyan ve o kedinin hislerini yaşayıp hemen kediye şemsiye açan bir kız figürü görülmektedir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında bir sokak hayvanı ile empati kurup ona yardım eden bir kız figürü çalışmıştır.

Şekil-70: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde saygı, hoşgörü, sevgi, dürüstlük, yardımseverlik ve anlayış konuları da yer almaktadır. İki figür görülmekte ve biri diğerini empati kurması için uyarmaktadır. Empati kuran kişi diğerine hak vermektedir.

- ÖY2: Çalışmada öğrenci empati kavramını diğer değerlerle de ilişkilendirmiş ve empati üzerine iki figürün aralarında geçen diyalogunu paylaşmıştır.

Şekil-71: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında empati mesajını gayet açık ve anlaşılır biçimde güzel yazıyla belirtmiştir.
- ÖY2: “Empati kuran dostluk kurar” mesajı ile resim bir lale deseni ile tamamlanmıştır.

Şekil-72: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde balık tutan bir kız figürü ve insan tutan bir balık figürü ile empati konusu resmedilmiştir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında bir balıkla empati kurup resmetmiştir.

Şekil-73: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Çalışmada öğrenci önce balık yiyen bir figür resmetmiş hemen yanına insan yiyen bir balık resmederek empati konusunu işlemiştir.

- ÖY2: Çalışmada balıkla empati kuran bir kız figürü işlenmiştir.

Şekil-76: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde bir köpeğin kediyle kedinin de köpekle empatisi anlatılmış ve resimde görünen tavşanda bu durum karşısında konuşma balonu oluşturularak “empati” söylemi yazılmıştır.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında hayvanlarında birbirleriyle empati yapması gerektiğini vurgulamıştır.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan empati kavramı ele alındığında, öğrenciler empatinin önemini etkili bir biçimde vurgulamışlardır. Öğrenciler sadece insanlara karşı değil, doğaya ve hayvanlara karşıda empati kurulması gerektiğini resmetmişlerdir. Çalışmalar arasında empati kurmanın, kişiyi doğruya ve güzele yönlendireceğini, empati kurarak dost edinebileceklerini de vurgulamışlardır.

5.12. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “HOŞGÖRÜ” Konulu Etkinlik Çalışması

• Öğretmen öğrencilere “Hoşgörü nedir?” sorusunu sorarak derse giriş yapar ve gönüllü olan her öğrenciye söz hakkı tanır.

• Öğretmen sınıfa sorular yöneltir. Örneğin;

• Siz, sizi rahatsız eden olaylar karşısında hoşgörülü müsünüzdür?

• Neden hoşgörülü olmalıyız?

• Size karşı hoşgörülü bir davranış sergilendiğinde kendinizi nasıl hissedersiniz?

• Hoşgörü sadece insanlara mı gösterilmelidir?

Tartışma sonunda düşünceler özetlenir, derse katılan öğrencilere teşekkür edilir ve öğrencilerden hoşgörü kavramıyla ilgili resim yapmaları istenir. Çalışmaların altında iki resim öğretmenin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY1,ÖY2” olarak belirtilmiştir. Öğrenciler hoşgörü kavramını somutlaştıramadıklarından dolayı konuyu resmetmede biraz zorlanmışlardır.

5.12.1. Hoşgörü Kavramıyla İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-77: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında hayvanlara hoşgörülü olmamız gerektiğini anlatan bir resim yapmıştır.

- ÖY2: Resimde büyük bir kedi arka planda bir ev yer almaktadır. Öğrenci çalışmasında kediye dikkat çekerek hayvanlara karşı hoşgörülü olmamız gerektiği mesajını vermiştir.

Şekil-78: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında hoşgörü ile beraber sevgi ve saygı unsurlarını da konu edinmiştir. Ve hoşgörlü ol mesajı veren yazılar yazmıştır.

- ÖY2: Resmin merkezinde büyük bir kalp çizimi dikkat çekmektedir. Kalbin içinde “Kimsenin kalbini kırma! Kimseye bağırma” mesajı yer almaktadır. Sevgi ve saygıyı da hoşgörünün bir parçası olarak resmine eklemiştir.

Şekil-79: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde çarpışan fakat birbirlerine karşı hoşgörülü olup bu durumu nazikçe karşılayan iki figür resmedilmiştir.
- ÖY2: Öğrenci çalışmasında birbirlerine karşı hoşgörüyü sahip iki figür resmetmiştir.

Şekil-80: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında bir göz çizip, çizimini “Hoşgörü gözle görünenden fazlasıdır...” mesajını resminde yazmıştır.

- ÖY2: Resim “Hoşgörü gözle görünenden fazlasıdır...” yazısı ile desteklenmiş ve bir göz resmedilmiştir.

Şekil-81: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Öğrenci çalışmasında “Hoşgörülü ol dünyayı sev” yazısını yazmış ve kalbin içerisine bir dünya yerleştirmiştir.

- ÖY2: Resimde hoşgörülü olursak dünyayı daha çok seveceğimiz mesajı verilmektedir.

Şekil-82: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde hastalara karşı hoşgörülü olmamız gerektiği mesajı verilmek istenmiştir.

- ÖY2: Çalışmada doktorların, hastaların, hemşirelerin birbirlerine karşı hoşgörülü olması gerektiği vurgulanmıştır.

Şekil-83: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde insanların birbirlerine karşı hoşgörülü olması gerektiği vurgulanmıştır.

- ÖY2: Resimde birbirlerine yol veren ve hoşgörü gösteren üç tane kız figürü resmedilmiştir.

Şekil-84: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY1: Resimde çiçeklerin birbirine destek olup hoşgörülü olduğu resmedilmiştir.

- ÖY2: Öğrenci çalışmasında birbirlerine karşı hoşgörü gösteren ve ilgilenen iki çiçek resmetmiştir.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan hoşgörü kavramı ele alındığında, öğrenciler hoşgörülü olunca daha güzel ve daha mutlu bir dünyada yaşayacaklarını resimlerinde vurgulamışlardır.

5.13. İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “ÖZDENETİM” Konulu Etkinlik Çalışması

Özdenetim konulu etkinlikte, öğretmen özdenetim ile ilgili karşılıklı konuşma ortamı sağlar. Öğrencilere özdenetimin tanımını yapar ve “Kendine hakim olabiliyor musun? Özgüven duygusuna sahip misin? Bazen kendine karşı güven duymadığın olur mu?” gibi sorular yöneltilir. Paylaşımların sonunda öğretmen özdenetim kavramı ile ilgili ‘Kendin Ol’ adlı öyküyü okur. Daha sonra öğrencilerden okuduğu öykü ile ilgili resim yapmalarını ister.

KENDİN OL

Gemma, zürafa olduğu için kendini garip hissededen bir zürafaydı. Diğer hayvanlara bakıp onlara nasıl benzeyebileceğini düşünürdü hep. Dörtnala koşan bir zebra gördüğünde biçimsiz yürümek yerine tıpkı onlar gibi düzgün ve istikrarlı koşabilmeyi isterdi. Bir fil gördüğünde ise su içebilmek için bir hortumu olmasını ve hortumuyla kendisini ve arkadaşlarını ıslatabilmeyi dilerdi. Bir ceylan gördüğünde onun gibi biçimli ve zarif olmayı isterdi.

Gölde kendi yansımasına baktı ve ne kadar uzun ve cılız bacaklarım var diye düşündü. Boynu sanki iki elle uzatılmış bir sakız gibi görünüyordu. Ve tıpkı kopacakmış gibiydi. Elbette zürafa sakızın ne olduğunu bilmiyordu ama kendisinininki kadar uzun ve çirkin bir boyna sahip başka da bir hayvan bilmiyordu. Ayrıca kafasının üstünde iki tane komik boynuz vardı. Ama bir antilobunki kadar güçlü değildi boynuzları. Eğer kendini savunacak olsa ne işe yararlardı ki? Ayrıca derisi de sanki pasla kaplanmış fayanslar gibiydi ve sanki lunaparktaki komik aynalardan yansıyan görüntüler gibi şekilsiz ve komik görünüyordu.

“Sen bir zürafasın.” dedi annesi, kendine olan güvenini pekiştirmek için. “Zürafalar böyle görünür kendin gibi olmalısın.”

Bir gün, kumlu bir patikada yürürken içinden kumların üstünde yuvarlanmak geldi. Annesinin kendisi gibi olması gerektiğini söylediğini anımsayarak o an içinden geçeni yaptı. Kumların üzerine uzanıp yuvarlanmaya başladı, kendine o yandan alıp öbür yana kaldırıyor, sırt üstü yatıp ayaklarını havaya dikiyordu. Dışardan görenler sanki oynaticısının yere düşürdüğü bir kuklanın iplerin arasından kurtulmaya çalıştığını düşünebilirdi. Elbette Gemma iplerle oynatılan kuklaları bilmiyordu ve sonra birden bir kahkaha duydu. Birkaç sırtlan otların arasından kendine bakıyor ve yaptığı hareketlere gülüyordu.

Hemen ayağa kalkıp kafasını öne eğip halini düşünerek oradan uzaklaştı. “Kendin olmanın aşırısı...” sonra aniden sanki bir sihirle peri gibi annesi çıktı karşısına. Bir zürafanın peri annesi nasıldır bilmem ama bu bizim masalımız olduğuna göre istediğin gibi hayal edebilirsin.

“Annen haklıydı.” dedi peri annesi, sanki düşüncelerini okuyordu. “Kendin olabilmek çok önemlidir ama ayrıca nasıl kendin gibi davranacağında önemlidir. Bir zebra gibi koşamaman, bir ceylan gibi görünmemen ya da bir fil gibi su şakaları yapamaman hiç önemli değil. Önemli olan iyi olduğun şeyleri yapmandır. Önemli olan ne yapabileceğindir.” peri annesi bu sözlerin ardından ortadan kayboldu.

Gemma yürümeye devam etti, kafasını biraz kaldırmış ve bütün bunların ne anlama geldiğini düşünüyordu, birden dişi bir aslanın koşarak kendine doğru geldiğini gördü. Gemma başta çok korktu ama dişi aslan “Korkma! Lütfen bana yardım et. Küçük bebeğim ağaca

tırmandı ve ben onu aşağı indiremiyorum.” Gemma, ayaklarının ucunda yükselerek upuzun boynuyla ağaca yaklaştı. Tıpkı yavrusunu taşıyan kediler gibi nazikçe yavruyu sırtından aldı ve yavaşça yere bıraktı.

“Çok teşekkür ederim.” dedi dişi aslan yavrusuna tekrar kavuşmanın sevincini yaşıyordu.

Gemma oradan tam uzaklaşmak üzereyken uçurumun kenarında koşup zıplayarak yardım isteyen bir maymun olduğunu gördü. “Gemma” diye seslendi maymun. “ Bebeğim uçurumdan düştü ve şuradaki çukurtıda bir ağacın kökünde asılı kaldı. Ona ulaşamıyorum eğer biri onu kurtaramazsa düşüp ölecek.”

Gemma diz çöktü ve uzun boynunu uçurumdan aşağı sarkıttı. “boynuzlarımdan tut.” Dedi küçük maymuna. Küçük maymun bir eliyle Gemma ’nın bir yumruk büyüklüğündeki boynuzlarına tutundu ve Gemma yavaşça maymunu yukarı çıkardı.

“Çok teşekkür ederim, çok teşekkür ederim.” dedi zürafaya. Yavrusuna tekrar kavuşmanın sevincini yaşıyordu.

Gemma eve doğru yürümeye başladı, başını biraz daha dik tutuyordu bu sefer yürürken. Birden peri annesi çıktı karşısına “Sanırım artık sana söylememe gerek yok.” dedi peri annesi “Bu yaptığın işleri yalnızca sen yapabiliirdin. En hızlı koşan hayvan, kaplumbağa gibi yavaş olmak istemediğinden değil hızlı koşma becerisini geliştirdiği için o kadar hızlıdır. İyi olduğun şeyleri yaparak, gücünü ortaya çıkararak kendin olabilirsin.”

“Ama bir düşün, belki de daha fazlasını öğrendin bugün.” diye devam etti peri annesi “Kendine has becerilerini kullanarak seninle aynı becerileri olmayanlara yardım ettin ve özel arkadaşlar edindin. Gerçekten de tıpkı dişi aslanla olduğu gibi bazen bir düşmanınla da arkadaş olabilirsiniz.”

Sözleri bitince yine ortadan kayboldu peri annesi.

Gemma eve doğru yürürken başı dimdikti ve başının üstündeki boynuzları (bir yavru maymunu tutunabileceği büyüklükteydiler) sanki bulutlara deyiyordu. Gemma kendisiyle gurur duyuyordu (Burns, 2016: 76, 77, 78).

5.13.1. Özdenetim Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-85: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Şekil-86: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Şekil-87: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

Şekil-88: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Şekil-89: 3. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

Şekil-90: 3. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan özdenetim kavramı ele alındığında, öğrenciler, öğretmenin okuduğu öyküye bağlı kalıp kendinle barışık olma ve kendin olma kavramlarını vurgulamışlardır.

5.14. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “ADALET” Konulu Etkinlik Çalışması

Adalet konulu etkinlikte, öncelikli olarak öğretmen adaletin tanımını ele alan bir metin okuyup, öğrencilere adaletin onlar için ne ifade ettiğini anlatmalarını istemiştir. Paylaşımların sonunda öğretmen tahtaya adalet ilgili olumlu ve olumsuz kavramları yazar ve öğrencilerin adalet kavramını pekiştirmelerini güçlendirir. Daha sonra öğrenciler gruplara ayrılır ve işbirliği içerisinde öğrencilerden adaleti konu alan bir afiş veya tasarım çalışması yapmaları istenir. Çalışmaları bittikten sonra grup halinde çalışmalarını anlatmaları istenir ve video kaydı yapılır.

ADALET

Her şeyi olması gereken yere koymak, olması gerektiği gibi kullanmak... Birisine ya da bir şeye hakkını vermek, hakkı gözetmek, yerine getirmek, doğruluk... Herkese ya da her şeye layık olduğu şekilde davranmak... Yönetimi veya emiri altında olanlara karşı adil, insafli, merhametli olmak... Adalet, insanlar arası hiçbir ayırım yapmadan hükmetmeyi, insanların hakkını korumayı, zulme asla rıza göstermemeyi, zalime karşı mazlumdan yana tavır almayı, ihtiyaç içinde olanlara yardım eli uzatmayı içerir. Bu yönüyle adalet, bir karar vermek gerektiğinde tarafların hakkını korumayı, olayları çok yönlü değerlendirmeyi, önyargısız düşünmeyi, tarafsızlığı, hakkaniyeti, dürüstlüğü, hoşgörüyü özellikle merhameti ve şefkati gerektirir. Bunlardan birinin eksikliğinde ya da birinin ağır basmasında adaletli olmak zorlaşır. Örneğin mutedil olmayan, heyecanına ve hislerine kapılan bir insan sağlıklı karar veremeyecek, duygularının etkisinde kalacaktır. Oysa adalet sahibi bir kişi tüm kişisel duygu ve düşüncelerini bir tarafa bırakmayı, kendisinden yardım eden taraflara hakkaniyet ölçüleri içinde davranmayı ilke edinecektir. Adil kişi, kendisine bir zarar

gelecek olsa dahi, hak kimden yanaysa, hakkın/haklılığın gereğini yerine getirendir.

Sosyal adalet, herkesin bilgisi, kabiliyeti ve gördüğü iş nispetinde hakkını almasıdır. Sosyal adaletin varlığı hoşgörü, barış ve huzuru hayatımıza katar. İnsan doğumuyla beraber ölümüne kadar taşıyacağı hakları beraberinde getirir. İnsanın temel haklarından biriside kanun önünde eşitliktir. Hukuki anlamda adalet, kanunların dil, ırk, etnik köken gözetilmeden, tüm insanlar arasında eşit olarak uygulanmasıyla hayat bulur. Hukuki adalet anlayışı, hiçbir farklılık gözetmeden tüm insanları kuşatan, insanlar arasındaki, dil, din, ırk gibi tüm ayrılıklara rağmen, imkanları hakka uygun bir biçimde paylaştıran, gücün değil hakkın üstün olduğu bir dünya oluşturmayı hedefleyen bir adalet anlayışıdır. (Karatekin, 2003: 2, 3)

Tablo 5.14. Adalet ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar

Adalet ile İlgili Olumlu Kavramlar	Adalet ile İlgili Olumsuz Kavramlar
Hak gözetme	Hırs
Merhamet	Zalim
Hakkaniyet	Zulüm
Adil olmak	Ön yargı
Dürüstlük	Haksızlık
Objektiflik	Kayırcılık
Doğruluk	Subjektiflik
Hoşgörü	Taraf tutma
Vicdan	
Acıma	

5.14.1. Adalet Kavramı İle İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-91: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Şekil-92: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

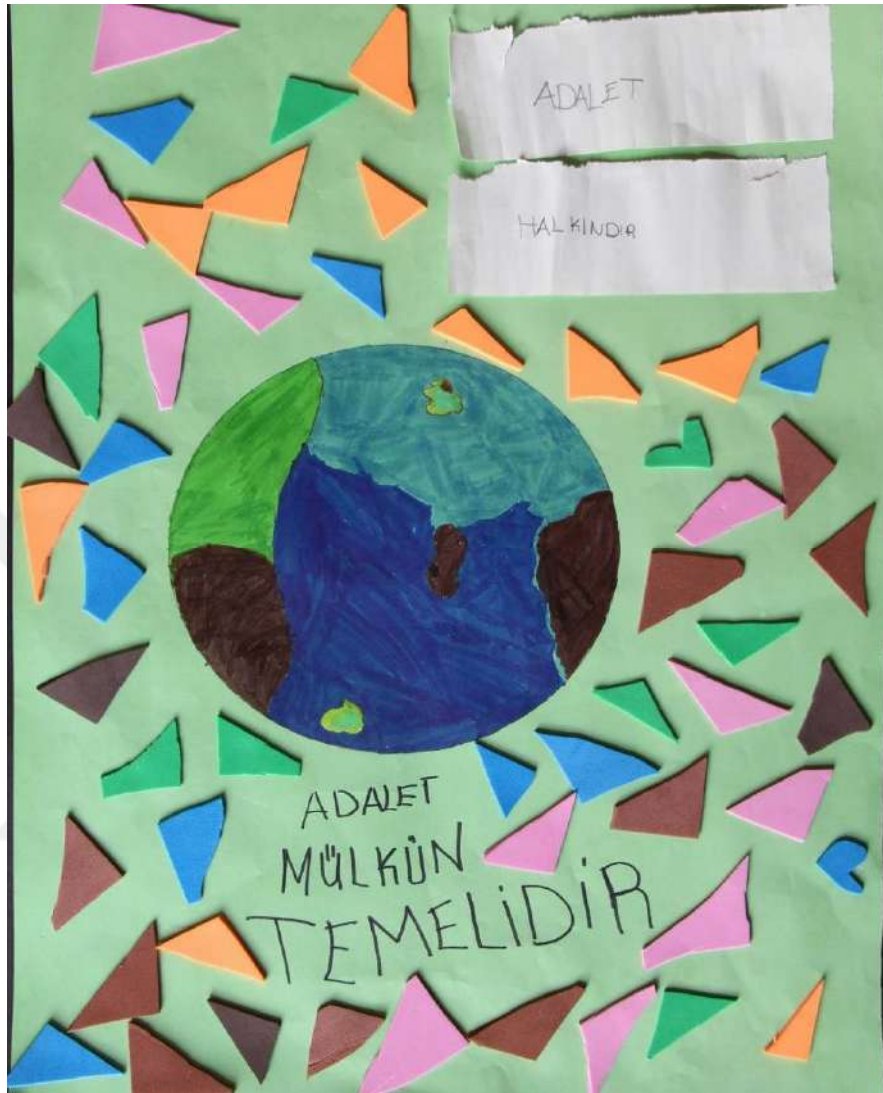
Şekil-93: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Şekil-94: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Şekil-95: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

“Adalet bir milletin sahip olması gereken kavramlardan biridir. Adalet karşısında vatandaşlar birbirlerine karşı adaletli olurlar. Bu sayede iç savaşlar olmaz. Milletler birbirlerine karşı adaletli olurlarsa savaşlar yaşanmaz. Bu şekilde de evimiz dünyaya karşı adaletli olmuş oluruz. Bu resim anlattıklarımızı simgelemektedir.

- Adalet halkındır asla vazgeçilemez,
- Dünyaya karşı adaletli olursak diğer milletlerde bize karşı adaletli olurlar.
- Adalet mülkün temelidir!
- Adalet parayla olmadı olmayacak!”

İfadeleriyle öğrenciler çalışmalarını açıklamışlardır.

Şekil-96: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Şekil-97: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Öğrenciler bu çalışmada sevginin adalet üzerindeki önemini ve maddiyatın önemli olmadığını vurgulamışlardır. “Terazide kalp daha ağır basıyor yani sevgi her şeyden önemlidir, paranın hiçbir önemi yoktur, saygıda, sevgide, merhamette...

Mutluluk her şeyin üstesinden gelir, paranın hiçbir önemi yoktur. Sevgi her şeyden önemlidir aynı zamanda adalette!” ifadeleriyle açıklamalarda bulunmuşlardır.

Şekil-98: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Bu çalışmada öğrenciler çalışmalarını şu şekilde anlatmışlardır; “Adalet ve eşitliği simgelediği için teraziyi kullandık. Kalem kırıldığında karar verilmiş olur ve adalet sağlanmış olur bu sebeple kırık kalemde kullandık. Tokmakta adaletin simgesi olduğu için ve hakimler karar verdiğinde tokmağı masaya vurur ve bu son karar

anlamına gelir. Köprüyü sonsuzluğu simgelediği için yaptık ayak izlerini de adalete giden yol olarak yaptık.”.

Şekil-99: 4. Sınıf Öğrencileri Grup Çalışması

Öğrenciler çalışmalarında adaletli olmanın önemini, adaletli olan kişinin sevileceğini, adaletli olurlarsa oyunlardan diskalifiye olmayacaklarını ve dışlanmayacaklarını anlatmışlardır. Mevlana'nın “Şefkat ve Merhamette Güneş Gibi Ol” sözünden yola çıkmışlardır. “Adalet çok önemlidir, eşit olmak çok önemlidir, herkese eşit davranmalıyız, arkadaşımızı değil hatalı olmayı savunmalıyız!” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan adalet kavramı ele alındığında, öğrenciler yaptıkları grup çalışmalarını etkili bir biçimde sunmuşlardır. İki grup çalışmasında adaleti temsil eden terazi ögesi kullanılmış olup, doğru ve dürüst, iyi olmanın kişiyi adalete götüreceğini, diğer çalışmalarda ise adalette şefkat ve merhametin yer alması gerektiğini ve halkın adaletli olması gerektiğini vurgulamışlardır.

5.15. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “DOSTLUK” Konulu Etkinlik Çalışması

Dostluk konulu etkinlikte, öncelikli olarak öğretmen dostluğun tanımını ele alan bir metin okuyup, öğrencilere dostluğun onlar için ne ifade ettiğini anlatmalarını isteyerek karşılıklı konuşma ortamı oluşturulmuştur. Öğrencinin zor durumlarında ya da mutlu olduğu zamanlarda dostlarının verdikleri tepkileri anlatmaları istenmiştir. Paylaşımların sonunda öğretmen tahtaya dostlukla ilgili olumlu ve olumsuz kavramlardan bazılarını yazıp öğrencilerden de katılımında bulunmalarını istemiştir ve olumlu kavramlardan kendisi için öncelik sırası taşıyan özelliği seçip grafiksel olarak resmetmelerini istemiştir.

DOSTLUK

Huyuları ve düşünceleri birbirlerine yakın olan kimselerin kurduğu arkadaşlık. Uzun yolları meşakkatleri göze aldirabilen yakınlık. Uzaklıkları yakın eden bağ. Yokluğunu hissettiren yolculuk. Yoldaşla çıkılan yolun adı. Çıkılan yoldaki azık. Değişimlerin, gelişimlerin paylaşıldığı ilişki, insanların ruhlarını tanışıp kaynaşmasıyla onları bir arada tutan olgu. Zorunluluk olmadan zor günlerde destek alma sorumluluğunu üstlenecek sıcak bir el. Bir insanla kendinizi güvende hissetmenin ifade edilmez rahatlığı. Esas olanın çıkar değil paylaşım, zorunluluk değil gönüllülük, zulüm değil merhamet olduğu ilişki. Karşısındakinin ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarını tercih etmeyle yaşatılan erdem. Dostunu kendi nefesine tercih edebilme cesaret ve fedakarlığını alevleyen ateş. Gerektiğinde canını bile esirgemeyenlerin fedakar davranışları. Sempati duyma, içten gelen ilgi, önüne geçilemeyen bağlılık, yürekte hissedilen ihtiyaç, söze gerek olmaksızın bakışlarla anlaşma, ses tonuyla destek verme, kaybolmayan, yitip tükenmeyen dinamik... Taraflarının birbirlerinin güçlü ve zayıf yönlerini iyi bildikleri ilişki... İçinden gelerek sevmek, paylaşmak, özveri olduğunu

düşünmeden verebilmek. Dost; çok sevilen, güvenilen, iyiliği istenen kimse. Dostluğun yaşandığı taraflardan her biri... arkadaş, sevgili, yar, ahbap, yaren, bildik, tanıdık, aşina, tanış, eş, yakın, gönüldaş, sırdaş. Kendisine yakınlık ve arkadaşlık duyulan kimse... Kendimize verebileceğimiz en iyi armağan. (Karatekin, 2003: 2, 3)

Tablo 5.15. Dostluk ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar

Dostluk ile İlgili Olumlu Kavramlar	Dostluk ile İlgili Olumsuz Kavramlar
Destek olmak	Kin
Güven, uyum	Alay
Takdir, özveri	Kibir
Sır saklama	Bencillik
Emin olma	Yalnızlık
Paylaşmak	Haksızlık
Samimiyet	Gamsızlık
Onur, vefa	Kıskançlık
Arkadaşlık	Hor görme
Dürüstlük	Duyarsızlık

5.15.1. Dostluk Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-100: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

Şekil-101: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

Şekil-104: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Şekil-105: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Şekil-108: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Şekil-109: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

Şekil-110: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan dostluk kavramı ele alındığında öğrenciler, dost olmanın gerekliliklerinden olan bazı kavramları ele almışlardır. Yapılan çalışmalarda, güven, uyum, hoşgörü, sevgi, vefa ön plana çıkmaktadır.

5.16. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “Sabır” Konulu Etkinlik Çalışması

Öğretmen öğrencilere hedeflerinin neler olduğunu sorarak derse giriş yapar ve gönüllü olan her öğrencinin hedeflerini anlatmasına fırsat verir. Amaçlar her şey olabilir. Örneğin;

- Okulumu bitirmek,
- Takımımın şampiyon olması sağlayacak bir futbolcu olmak
- Büyüyünce doktor olmak
- Başarılı bir bilim adamı olmak
- Tüm dünyada barışı sağlamak

- Başarılı bir cumhurbaşkanı olmak
- Satrançta oynamayı öğrenerek herkesi yenmek
- Astronot olup uzaya gitmek
- Herkesin birbirini sevmesini sağlayacak bir ilaç bulmak gibi uzun ve kısa dönemli hedefler belirlenebilir.

- Öğretmen sınıfa sorular yöneltir. Örneğin;
- Hedefe varmak için ne gibi değerlere sahip olmalıyız?
- Bir işte kararlılık göstermek sonuca ulaşmak için yeterli midir?
- Hedefe ulaşmada sabırlı olmak bize neler kazandırabilir?

Gibi sorularla öğrencilerin olumlu ve olumsuz görüşleri paylaşımları sağlanır. Paylaşım sonunda derse katılan öğrencilere teşekkür edilir ve öğretmen tahtaya sabır ile ilgili olumlu ve olumsuz kavramları yazar daha sonra öğrencilerden sabır sonucu ulaşabilecekleri hedeflerine yönelik resim yapmaları istenir ve etkinlik sonlandırılır. Çalışmaların altında öğretmen yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumu 'ÖY' ile belirtilmektedir.

Tablo 5.16. Sabır ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar

Sabır ile İlgili Olumlu Kavramlar	Sabır ile İlgili Olumsuz Kavramlar
Tahammül göstermek	Telaş
Dayanıklılık	Aşırı merak
Gayretlilik	İnatçılık
Kararlılık	Yılgınlık
Israrcılık	Bencillik
Özgüven	Acelecilik
İstikrar	Korkaklık
Cesaret	Tembellik
Umut	Umutsuzluk
Azim	

Etkinlik sırasında öğrencilerden alınan cevaplar:

● *Hedefe ulaşmak için ne gibi değerlere sahip olmalıyız?*

- Hedeflerimize varabilmek için çok çalışmalıyız.
- Hedeflerimize ulaşmada ısrarcı olmalıyız.
- Hemen pes etmemeliyiz.
- Kararlı olmalıyız.
- Sabretmeliyiz.
- Araştırma yapmalıyız.
- Hedefe ulaşmada arkadaşlarımıza saygılı olup kalp kırmamalıyız.
- Azimli olmalıyız.

● *Bir işte kararlılık göstermek sonuca ulaşmak için yeterli midir?*

- Öğrencilerin hepsi bir işte kararlılık göstermenin sonucunda hedefe ulaşabileceklerini savunmuştur.

● *Hedefe ulaşmada sabırlı olmak bize neler kazandırabilir? Soruya yönelik öğrencilerin olumlu ve olumsuz görüşleri ise şu şekildedir;*

- Sabırlı olmalıyız.
- Sabırlı olmak her zaman kazandırır.
- İstedığımızı elde etmek için sabırlı olmalıyız.
- Mutlu olabilmek için sabırlı olmalıyız.
- Ailem bana her zaman istediğim bir şey için sabırlı olmam gerektiğini söyler.
- Bazen büyükler küçüklere göre daha sabırlıdır.
- Ben çok istediğim bir şey için sabretmekte zorlanıyorum.
- Sabretmek bence biraz sıkıcı ama yine de sabrediyorum
- Haksızlıklar karşısında sabredemiyorum.
- Bana bir hediye alındığında çok heyecanlanıyorum ve sabırsızlanıyorum.
- Öğretmen notlarımızı açıklarken sabredemiyorum.

Çalışmaların altında resim öğretmeninin resim hakkındaki yorumu yer almaktadır. Öğretmen yorumları “ÖY” olarak belirtilmiştir.

5.16.1. Sabır Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları Ve Yorumları

Şekil-111: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında azim ve sabırla çalışmanın sonucunun güzel olacağını vurgulamıştır.

Şekil-112: 4. Sınıf Erkek Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında sabır, azim, istek ve çaba sonucunda başarı elde edeceğini ve bu başarı sonucunda mutlu olacağını anlatmaktadır.

Şekil-113: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında, sabrederse ailesinin ona da evcil hayvan sahiplenmesine izin vereceğini anlatmak istemiştir.

Şekil-114: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında, yürüme engelli bir kızın eğer sabır ve azim gösterip egzersizlerini yaparsa eski sağlığına kavuşacağını vurgulamıştır. Yaparsa eski sağlığına kavuşacağını vurgulamıştır.

Şekil-115: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında, sabırla çalışıp moda tasarımcısı olma hedefine ulaşabileceğini vurgulamıştır.

Şekil-116: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında, sabredip çok çalışırsa butik açma hayalini gerçekleştirebileceğini vurgulamıştır.

Şekil-117: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında, sabır, azim ve çalışkanlık gösterirse doktor olma hayalini gerçekleştirebileceğini savunmuştur.

Şekil-118: 4. Sınıf Kız Öğrenci Çalışması

- ÖY: Öğrenci çalışmasında sabır ile çalışmanın kişiye hedeflerine ulaşmasında kolaylık sağlayacağını vurgulamıştır.

Değerler eğitimi kavramlarından biri olan sabır kavramı ile ilgili öğrenciler çalışmalarında istedikleri bir şeye ya da hayallerine sabrederek ulaşabileceklerini söylemiş ve savunmuşlardır.

5.17. İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri ile Değerler Eğitimi Kavramlarından “SAYGI” Konulu Etkinlik Çalışması

Saygı konulu etkinlikte öğretmen saygının tanımını ele alan bir metin okuyup, öğrencilere saygının onlar için ne ifade ettiğini anlatmalarını istemiştir. Paylaşımların sonunda öğretmen tahtaya saygı ilgili olumlu ve olumsuz kavramları yazar ve öğrencilerin saygı kavramını pekiştirmelerini güçlendirir. Daha sonra öğrenciler gruplara ayrılır ve işbirliği içerisinde öğrencilerden saygı konulu bir afiş tasarım

çalışması yapmaları istenir. Çalışmaları bittikten sonra grup halinde çalışmalarını anlatmaları istenir ve video kaydı alınır.

SAYGI

Büyük, değerli ve önemli kişilere karşı hissedilen sevgi ve bağlılık karışımı duygu, hürmet... Birinin önemsenmesinden kaynaklanan ve o kişiye değerini belirtecek biçimde davranılmasına sebep olan duygu. Hatır gözetme, hatır sayma... Bazı şeyleri önemseme ve onları zedelemekten çekinme. Kutsal sayılan şeyleri yüceltme duygusu. Onaylama, takdir etme bilgisi... Değeri, üstünlüğü, yararlılığı, kutsallığı kabullenme dolayısıyla bir kimseye ya da bir şeye karşı dikkatli, özenli ve ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu. Değer bilmek itibar etmek. Bir kimseyi, bir başkasına yakın ilgi ve sevecenlik göstermeye, gerektiğinde özverili davranmaya iten duygu (Karatekin, 2003: 2).

Tablo 5.17. Saygı ile İlgili Olumlu ve Olumsuz Kavramlar

Saygı ile İlgili Olumlu Kavramlar	Saygı ile İlgili Olumsuz Kavramlar
Hatır gözetme	Baskı
Değer verme	Kabalık
Saygı değer	Ukalalık
Edep, özen	Bencillik
Haya, vefa	Utanmazlık
Hoşgörü	Sınırsız olma
Hürmet	Had bilmezlik
Kibarlık	
Anlayış	
Terbiye	

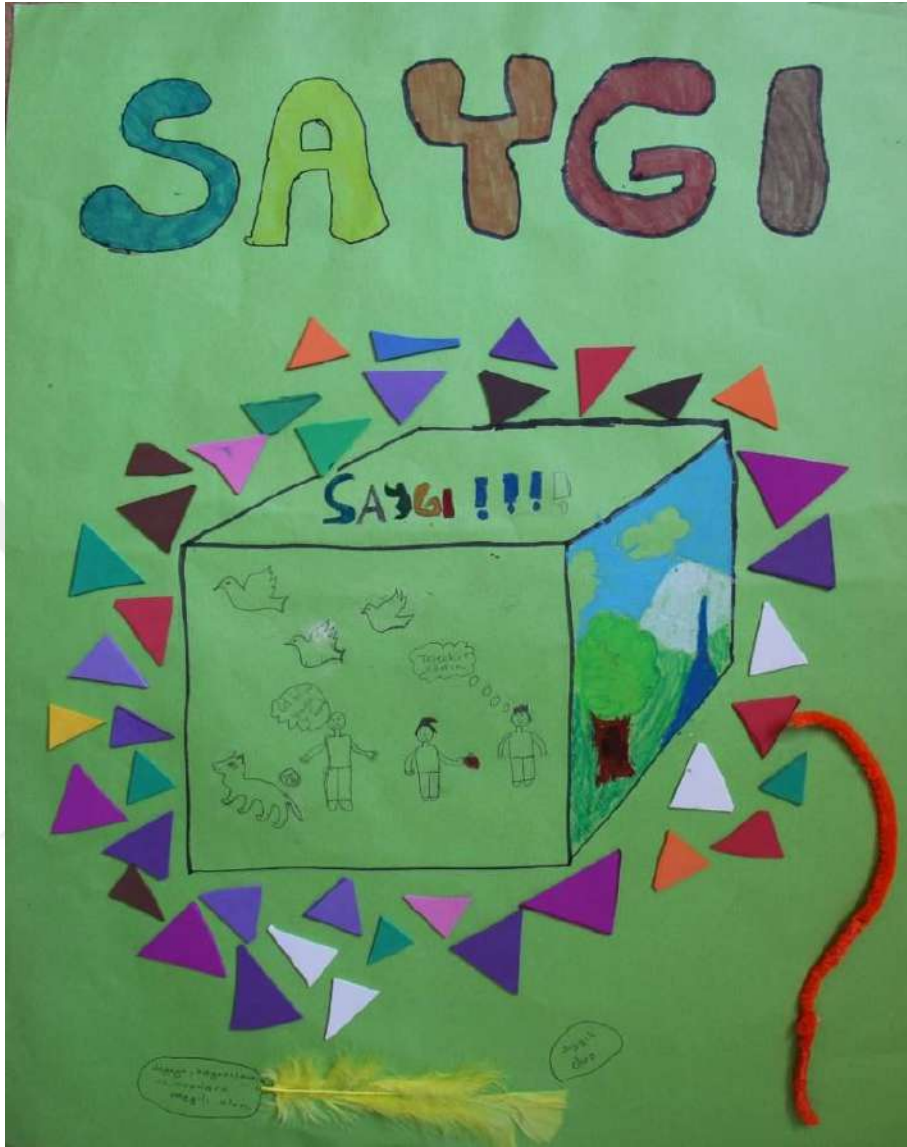
5.17.1. Saygı Kavramı ile İlgili Öğrenci Çalışmaları

Şekil-119: 4. Sınıf Grup Çalışması

Öğrenciler bu çalışmada saygının önemini vurgulamışlardır. Doğaya, çevreye, insanlara ve en önemlisi vatana karşı saygı duyulması gerektiğini vurgulamışlardır. Ek olarak saygının insanlarda büyük ve önemli bir yerinin olduğunu savunmuşlardır.

Şekil-120: 4. Sınıf Grup Çalışması

Öğrenciler bu çalışmada, saygının önemini vurgulayıp “Saygı Kutusu” adlı bir kutu çizip, kutunun neyi ifade ettiğini açıkladılar ve “Saygılı Olun!” mesajını verdiler. Saygı kutusunda;

- İnsanlara, hayvanlara, doğaya karşı saygılı olmayı,
- Her canlının saygılı olmasının iyi bir şey olduğunu,
- Asla kuralların aşılamaz ve her zaman disiplinli olunması gerektiğini,
- Saygının barış getirdiğini,
- Saygılı olan kişinin her zaman arkadaş edinebileceğini, savunmuşlardır.

Şekil-121: 4. Sınıf Grup Çalışması

Bu çalışmada öğrenciler saygının evrenselliğini ve önemini şu sözlerle vurgulamışlardır:

“Dünyada bütün evrensel şeyler saygıyı göstermektedir. Bu temeller ise;

- Sözünde durmak
- Samimiyet
- Açık sözlülük
- Sadakat
- Dürüstlük
- Gerçeklik
- Ahlaktır.”.

Şekil-122: 4. Sınıf Grup Çalışması

Öğrenciler bu çalışmada saygının önemini belirtmişlerdir. Büyüklerimize karşı saygılı olmayı, küçüklerimize karşıda sevgi dolu olmayı vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra, çevreye, hayvanlara ve doğaya karşıda saygılı olmak gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmalarındaki ağlayan ve gülen suratlar, saygılı olmanın mutluluk, saygısız olmanın ise mutsuzluk getireceğini anlatmaya çalışmışlardır ve “Herkes saygılı olsun! Saygılı olmak iyidir!” mesajını vermişlerdir.

Genel olarak değerler eğitimi kavramalarından biri olan saygı kavramı ile ilgili öğrenciler gruplara ayrılıp birer afiş tasarımı yapmışlardır. Saygının insan ilişkilerinde gerekliliğini, doğaya ve tüm canlılara, vatana millete karşı saygı duyulması gerektiğini savunmuşlardır.

5.18. Öğrenci Çalışmaları İçerik Analizi

Bu bölümde öğrencilere yaptırılan resimlerde değerler eğitiminin çalışmalarına yansıyor yansımadığını ve değerler eğitiminin örgün eğitime, aileye, çevreye, deneyimle öğrenmeye, arkadaşlık ilişkilerine, öğrenci çalışmalarına, günlük yaşantılarına ve öğrencilerin derste birbirleriyle olan iletişimine yansımaları analiz edilmiştir.

Tablo 5.11. Değerler Eğitimi Kavramlarının Teorik ve Uygulama Boyutunda Görsel Sanatlar Dersinde Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları

Kavramlar	Sevgi	Saygı	Dostluk	Sorum-Luluk	Yardım-Laşma	Doğruluk	Empati	Güven	Hoşgörü	Özdene-Tim	Adalet	Sabır	T
Örgün Eğitimin Değerler Eğitimine Etkisi		x		x	x			x			x	x	6
Ailenin Değerler Eğitimine Etkisi	x	x				x		x		x			5
Çevrenin Değerler Eğitimine Etkisi			x		x		x	x	x		x		6
Deneyimle Öğrenmenin Değerler Eğitimine Etkisi				x	x		x			x		x	5
Öğretmenin Değerler Eğitimine Etkisi	x	x		x		x		x	x		x	x	8
Değerler Eğitiminin Arkadaşlık İlişkilerine Etkisi	x	x	x		x	x	x	x	x		x		9
Değerler Eğitiminin Çalışmalarına Yansımaları Üzerine Etkisi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Değerler Eğitiminin Günlük Yaşantılarına Etkisi				x	x					x			3
Öğrencilerin Derste Birbirleriyle Olan İletişimine Etkisi	x	x	x		x	x	x	x	x		x		9

Değerler eğitiminin öğrenci çalışmaları üzerine yansımaları sürecinde veriler, öğrenci çalışmalarındaki ele alınan konulara göre elde edilmiştir. Bu çalışmalar incelenerek **Tablo 11**'deki veriler elde edilmiştir. Bu verilerden yola çıkılarak örgün eğitimin değerler eğitimine etkisinde, saygı, sorumluluk, yardımlaşma, güven, adalet ve sabır kavramları öğrenci çalışmalarında ön plana çıkmıştır.

Öğrenci çalışmalarından elde edilen verilere göre, ailenin değerler eğitimine etkisinde, sevgi, saygı, doğruluk, güven ve özdenetim kavramları gözlemlenmiştir, çevrenin değerler eğitimine etkisinde, dostluk, yardımlaşma, empati, güven, hoşgörü, adalet kavramları gözlemlenmiştir, deneyimle öğrenmenin değerler eğitimine

etkisinde, sorumluluk, yardımlaşma, empati, özdenetim ve sabır kavramları gözlemlenmiştir, öğretmenin değerler eğitimine etkisinde, sevgi saygı, sorumluluk, doğruluk, güven, hoşgörü, adalet ve sabır kavramları gözlemlenmiştir, değerler eğitiminin arkadaşlık ilişkilerine etkisinde, sevgi, saygı, dostluk, yardımlaşma doğruluk, empati, güven, hoşgörü ve adalet gözlemlenmiştir, değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına etkisinde ise bütün adı geçen kavramlar gözlemlenmektedir, değerler eğitiminin günlük yaşantılarına etkisinde, sorumluluk, yardımlaşma ve öz denetim ön plana çıkmıştır, değerler eğitiminin öğrencilerin derste birbirleriyle olan iletişimine etkisinde, sevgi, saygı, dostluk, yardımlaşma, doğruluk, empati, güven, hoşgörü ve adalet kavramları gözlemlenmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularından ulaşılan tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Tartışma

Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ile öğrencilerin okul ortamında görsel sanatlar dersinde değerler eğitimine yönelik yapmış oldukları çalışmalar incelenmiştir. Araştırma verilerine göre öğretmenlerin evrenselcilik değer tipine katılırken öğrenciler için değerler eğitimi öğretiminde rol modeli alma üzerinde durmuşlardır. Oğuz'a (2012) göre öğretmen adayları en çok evrenselcilik, yardımseverlik, güvenlik, Dilmaç ve arkadaşlarına göre (2008) öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri değerleri evrensellik, güvenlik, iyilikseverlik ve öz yönelimdir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise öğretmenlerin genelinde “evrenselcilik”, “güvenlik” ve “iyilikseverlik” değerlerine verdikleri önem belirlenmiştir. Sarı'nın (2005) öğretmen adayları üzerinde yaptığı başka bir çalışmada ise öğrencilerin önem verdikleri değerlerin siyasi, genel ahlak, dinî, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak sıraladığı görülmektedir. Fırat'ın (2007) yaptığı araştırmaya göre öğretmenlerin en çok benimsedikleri değer boyutları evrensellik, öz yönelim, güvenlik, iyilikseverlik ve uyma değer tipleridir. Taşdan'a göre (2008; 2010) resmi ilköğretim okullarında öğretmenlerin en çok önem verdikleri beş bireysel değer sırasıyla; adalet, dürüstlük, insan odaklı olmak, güven ve çalışkanlık iken en az önem verdikleri beş bireysel değer ise sırasıyla; itaat, resmiyet, kıdeme saygı, esneklik ve sonuç odaklı olmak değerleridir. Aktepe ve Yel'e (2009) göre öğretmenlerin en çok önem verdikleri üç değer; toplumsal adalet, ulusal güvenlik ve aileye değer vermek kavramları ön plana çıkmıştır.

Değerlerin eğitiminde kullanılan yaklaşımları (Yazıcı, 2006) telkin yoluyla öğretme (değerlerin öğretimini ve arzu edilen davranışlar için tutarlı desteklerin sağlanması), değerlerin açıklanması (öğrencilere rasyonel düşünme ve sahip oldukları duyguları gözden geçirmeleri ile kendi değerlerinin farkında olmalarını sağlamada yardımcı olma ve böylece öğrencilerin kendi değerlerini karar verme yoluyla içselleştirmelerini sağlamadır) değer analizi (değer konuları ile ilgili bilimsel araştırma sürecinde ve mantıksal düşünmede öğrencilere yardım etmeyi, değer konularında karşılaşılan sorunları rasyonel/ mantıksal ve bilimsel düşünce ile çözmeyi içerir) ve ahlaki muhakeme (Piaget ve Kohlberg'in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili çalışmalarına dayanır) başlıklarıyla açıklanmıştır

İşcan (2007) ilköğretim düzeyinde değerler eğitimin etkililiğini ortaya koymak için yaptığı araştırmasında öğrencilere uygulanan değerler eğitimi sayesinde öğrencilerin ilgili bilgiyi başarılı biçimde edindiklerini belirtmektedir. Tezcan'a göre (2003) değerler eğitimi en iyi yaşantıyla verilebilir. Resmî ve açık program yanı sıra, belirli değer, tutum ve ilkelerden oluşan bir gizli program, öğretmenler tarafından öğrencilere örtük, kapalı biçimde aktarılır. Değerler eğitiminin amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır. Bu nedenle, çocuklara ahlaki ve ahlaki olmayan özellikler hakkında doğru bilgiler verilmeli, sağlam kanaatler oluşturulmalıdır. Bu şekilde, onlar iyi eğilimlerini geliştirmeyi, kötü eğilimlerine teslim olmamayı denerler ve böylece karakterleri olumlu yönde gelişir. Çocuklara yüksek fikirler verilmeli ki yüksek duygular meydana gelsin. Doğrunun öğretilmesi ile yüksek fikirler oluşur (Aydın, 2010). Literatürde değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin ilgili konuya yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Meaney (1979) "İlkokul Seviyesinde Değer Eğitiminin Uygulanması için bir Rehber" adlı çalışmasında, ilköğretim öğrencilerine benlik değerlerinin kazandırılmasına yönelik değerler eğitimi etkinliklerini altı hafta uygulamıştır. Sonuç olarak öğrencilerin; özsaygısına, duygusal, entelektüel ve fiziksel bakımdan gelişim potansiyeline,

ailesine, arkadaşlarına, daha büyük kişilere, etnik gruplara, engelli insanlara, Amerikan büyüklerine, anayasal haklara ve sorumluluklara, vatanseverliğe, doğal çevrenin korunmasına, estetik anlayışa ve aç insanlara yönelik davranışlarında ve tutumlarında olumlu yönde değişiklikler gözlenmiştir. Konu ile ilgili diğer bir çalışmada Keskinoglu (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, değerler eğitimi programı çerçevesinde Mevlana'nın Mesnevisinden yararlanılarak geliştirilen etkinlikler ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine uygulanarak ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimi üzerine etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin, ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine yönelik tutumları üzerine etkisinin olumlu yönde olduğu vurgulanmıştır.

Okullar öğrencileri bu temel değerleri anlamaları, onları kendi yaşamlarına adapte etmeleri ve hayatlarını bu önemli değerler üzerinden devam ettirmeleri için yardımcı olmak zorundadır. Okullar çocukların hem iyi insanlar olmalarına hem de iyi kişilik geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Okulların bu misyonu gerçekleştirebilmesi de büyük ölçüde öğretmenlere bağlıdır. Öğretmenler eğitim yoluyla gençlerin toplumsal değişimi gerçekleştirmelerinde sorumlu olan kişidir. Dolayısıyla okullarda değer eğitim programının da temel ögesidir (Edgington, 2002).

Öğretmenler değerler eğitimi konularını öğretirken kendi hayatlarından örnekler verdiklerinde, öğrencinin örnek verilen değerleri benimsemesi ve kendi hayatına aktarması daha kolay olduğu görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin çok önemli olduğu unutulmayarak, öğretmen olan kişilerin toplumda takdir, beğeni, taklit edilme cazibesini kaybetmemesi gerekmektedir.

Öğretmenin öğrenciyi yetiştirirken günümüzün sorunları çözebilecek yetenek ve bilgide hatta öğrenciyi gelecekte ihtiyaç duyabilecek donanımlarla yetiştirmeli. Öğrenciye kazandırılmak istenilen olumlu davranışları öğretmenin kazanmış olması, öğrenciyi bu donanımlarla yetiştirebilmesi için de öğretmenin çok donanımlı bir insan olması gerektiğini unutmamalıyız. Usta ne kadar maharetliyse eser o kadar güzel olur. Öğretmen ne kadar mahir ise öğrencilerinin de o kadar başarılı olacağını düşünüyoruz. Kaliteli öğrencileri, kaliteli yarımları ancak kaliteli öğretmenler yetiştirebilir. Bu da öğretmen yetiştiren okulların yüzdelerinin çok yüksek

olması, öğretmen mesleğinin itibarının korunmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Ateş, 2013:119).

Akpınar ve Özdaş (2013), değerler eğitiminde okulun rolü olduğunu fakat tek başına etkisiz kaldığını, aile ve çevre desteği ile değerler eğitiminin etkili yapılabileceğini, Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013) ise değerler eğitimini okul, aile ve çevreyi içine alan çok boyutlu bir alan olduğunu, değerler eğitiminde tüm okul personeli işbirliği içinde çalışması gerektiğini vurgulamışlardır.

Okuldaki sınıf öğretmenlerinin değil tüm öğretmenlerin değerlere yönelik telkin, örneklik ve öğreticilik anlayışı ile hareket etmesi gerekir. Bir öğrencinin farklı zamanlarda gösterdiği olumsuz bir davranış karşısında tüm öğretmenlerin aynı tutum ve davranışları göstermesi veya olumlu davranışları söz ve davranışlarla ödüllendirmesi değerlerin bir okul kültürü olarak öğrencilere aktarılmasını ve davranış değişikliğini sağlayacaktır. Örneğin bir teneffüste bahçedeki ağaca zarar veren bir öğrenci bunu gören herhangi bir öğretmeni tarafından uyarılırken başka bir teneffüste aynı olumsuz davranışı gösterdiğinde başka bir öğretmen tarafından uyarılmazsa inandırıcılık, kararlılık ve süreklilik sağlanamaz. Böylece olumsuz davranış önlenemez, olumlu davranış değişikliği de gerçekleşmez. Değerler eğitimi süreklilik gerektiren bir eğitimidir. Değerlerin daha çabuk ve kalıcı olarak davranışa dönüşmesi için, öğretmenler değerler eğitimini bir ders veya zaman dilimi dışında teneffüslerde ve okulun her alanında sürdürmelidir. Değerler eğitiminin eğitim ve öğretim yılı dışında da sürdürülmesi, ailelerle işbirliği yapılarak eğitimin aile içinde de desteklenmesi bu bağlamda önemlidir. Eğitimle verilen kazanımların öğrenciler tarafından tam olarak öğrenilmesi ve davranışa dönüştürülebilmesi için eğitimlerin sürekli olması gereklidir. Bu anlamda sürekliliğin sağlanabilmesi için ise aile, okul ve toplum arasında sorumluluğun paylaşılması ve işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Ailenin değer edinme sürecindeki ihmalinin telafisinin de oldukça zor olduğu da dikkate alındığında alt yapısı aile tarafından hazırlanan değer eğitimi ise okulda pekiştirilir ve geliştirilir (Aydın ve Gürler, 2013). Dewey, okulların sosyal ve ahlak öğrenme merkezleri olduğunu ve çocukların ahlaki eylemlerini oluşturmaları için

onlara fırsatlar sunması gerektiğini belirtmiştir (Sapsağlam, 2016). Lickon'a (1993) göre, iyi bir karakter; iyi olanı bilmek, iyi olanı istemek ve iyi olanı yapmakla mümkündür. Ünlü ve Kaşkaya (2018)'nin çalışmasında öğrencilerin bireysel ve toplumsal değerleri özümsemesinin giderek zorlaştığı, ailenin çocuğu biricik görmesi ve olumsuz davranışlarını desteklemesi veya görmezden gelmesinin öğretmenin okuldaki işini zorlaştırdığı vurgulanmaktadır.

6.2. Sonuç

Bu araştırmada ilkokul görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına yansımaları üzerine durum çalışması yapılmış olup öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

6.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

“Sınıf öğretmenlerinin verdikleri değerler eğitimi öğrencilere nasıl yansımaktadır?” alt problem durumuna ilişkin olarak öğrenci çalışmalarından ve öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre değerlerin topluma fayda sağlayacağı sonucuna varılıp öğrenci resimlerinde de değerler eğitimi kavramlarının dikkat çekici bir biçimde vurgulandığı görülmüştür. Değerler eğitiminin, kişiyi olgunlaştıracağını, kişinin farkındalık düzeyini arttırdığını, kişiyi iyiye, doğruya yönlendirdiğinin sonucuna varılmıştır. Değerler doğrultusunda topluma uyum sağlayan, saygın ve bu sayede sevilen bireyler yetişecektir.

Değerler eğitimde öğrencinin rol modeli aldığı kişinin, ailenin ve çevrenin etkisi önemlidir. Öğrencilerin değerleri benimseyip hayatına aktarmış olan öğretmenlerinin yaşantılarını rol modeli almaları ve kendi yaşantılarına aktarmaları, küçük yaşta aile ile başlayıp okul ve çevre ile desteklenmesi gerektiği ve öğrenilen bilgilerin davranışa dönüştürülmesi gerektiği savunulmuştur. Öğretmenler, öğrencilerin küçük yaştan itibaren davranışlarını aile, çevre ve okuldaki eğitim ile pekiştirebilirse yaşantılarına aktarabileceklerini, örnek aldıkları kişilerin değerlerimizi benimsemiş olmasının önemini, öğrencilerinin algılarının normalde açık olduğunu fakat televizyon, internet vb. yayınların bu durumu olumsuz etkilediği görüşündedirler.

6.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

“Öğretmenlerin değerler eğitimi öğretimine ilişkin kazanımları kendi eğitim uygulamalarında nasıl gerçekleştirir?” alt problem durumuna ilişkin olarak öğrenci çalışmalarından ve öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre öğretmenlerin çoğunluğu değerler eğitimi kavramlarının yeterliliğinden daha çok bu kavramları öğrencilere hakkıyla kazandırabilmeyi vurgulamışlardır. Öğretmenlerin çoğu okulda, değerler eğitimi yeterince özenli işlenirse, öğrencilerin hayatı boyu deneyimleriyle pekiştirerek kalıcı hale geleceğini ve kendi hayatlarına da ancak bu şekilde aktarabileceklerini savunmuşlardır. Bu yüzden de yeterince özenli işlendiği noktasında öğretmen görüşlerinin olduğu görülmektedir. Öğretmenler değerler eğitimini çeşitli uygulama ve etkinliklerle dersi işlediği, bunlar arasında sözlü anlatım yöntemi, yaşantı ile deneyimleme, ve öğretmeni rol modeli alma da yer almaktadır. Öğretmenlerin çoğu, çocuklara değerlerin aktarımından önce öğretmenlerin değerlere kendilerinin sahip olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra yaşanan günlük olaylardan örneklerle, birebir yaşantı yoluyla, gerektiği yerde hikaye ve oyunlarla değerleri benimsetmeyi görüşlerinde bildirmişlerdir.

6.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

“Öğretmenlerin değerler eğitimi öğretimine yönelik görüşleri nelerdir?” alt problem durumuna ilişkin olarak öğrenci çalışmalarından ve öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre, öğretmenler değerler eğitimini toplumu meydana getiren, insanı insan yapan ve insana toplumla uyum içerisinde yaşamayı öğretene, her insanda bulunması gereken evrensel yaptırımlar olduğu görüşündedirler. Toplumun olumlu yönde gelişimi için şart oluşunu vurgulamışlardır. Değerler eğitiminde ailenin ve çevrenin etkisi olduğu, kültürlere ve toplumlara değişkenlik gösterdiğini savunan öğretmenlerin yanı sıra çoğunluğa göre değerlerin evrensel oluşu ve bu sebeple değişkenlik göstermesinin yanlış olduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan ailenin inanç ve ideolojik yapısı değerler eğitimi ile ters düşüyorsa çocuğun okulda aldığı değerler eğitiminin topluma kazandırılmayacağı sonucuna da ulaşılmıştır.

Değerler eğitiminin öğrenci çalışmaları üzerine yansması sürecinde öğrenci çalışmaları incelenmiştir. Elde edilen verilere göre örgün eğitimin değerler eğitimine etkisinde, saygı, sorumluluk, yardımlaşma, güven, adalet ve sabır kavramları öğrenci çalışmalarında ön plana çıkmıştır. Ailenin değerler eğitimine etkisinde, sevgi, saygı, doğruluk, güven ve özdenetim kavramları gözlemlenmiştir. Çevrenin değerler eğitimine etkisinde, dostluk, yardımlaşma, empati, güven, hoşgörü, adalet kavramları gözlemlenmiştir. Deneyimle öğrenmenin değerler eğitimine etkisinde, sorumluluk, yardımlaşma, empati, özdenetim ve sabır kavramları gözlemlenmiştir. Öğretmenin değerler eğitimine etkisinde, sevgi saygı, sorumluluk, doğruluk, güven, hoşgörü, adalet ve sabır kavramları gözlemlenmiştir. Değerler eğitiminin arkadaşlık ilişkilerine etkisinde, sevgi, saygı, dostluk, yardımlaşma doğruluk, empati, güven, hoşgörü ve adalet gözlemlenmiştir. Değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına etkisinde ise bütün adı geçen kavramlar gözlemlenmektedir. Değerler eğitiminin günlük yaşantılarına etkisinde, sorumluluk, yardımlaşma ve öz denetim ön plana çıkmıştır. Öğrencilerin derste birbirleriyle olan iletişimine etkisinde, sevgi, saygı, dostluk, yardımlaşma, doğruluk, empati, güven, hoşgörü ve adalet kavramları gözlemlenmiştir.

Değerler eğitimi yeterince özenli bir şekilde işlenirse, faydalı olacağı ve topluma yararlı bireylerin yetişeceği sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitiminin kişiyi iyiye, doğruya, güzele yönlendirdiği, kişiyi olgunlaştırdığı ve farkındalık düzeyinin arttırdığı öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca rol modeli alınan kişinin de büyük önemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.3. Öneriler

Bu bölümde, bu çalışmanın ulaştığı sonuçlar doğrultusunda görsel sanatlar dersinde değerler eğitime yönelik mevcut durumuna ilişkin ve gelecekte bu konuyla alakalı yapılacak yeni araştırmalara katkı sağlayabilecek öneriler yer almaktadır.

1. Değerler eğitimi gelişmiş bir toplum için okullarda özenli bir şekilde işlenebilir.
2. Değerler eğitimi çevreden de etkilendiği için çevre konusunda özen gösterilmelidir.
3. Öğrencilere değerler eğitiminin evrenselliği benimsetilmelidir.
4. Öğretmenler, öğrencilere temel insani değerler açısından örnek rol model olmalıdırlar.
5. Değerlerin kalıcı olabilmesi için değerleri günlük hayatlarına yansıtacak, aile içi etkinlikler yapılabilir.
6. Değerler eğitimi tek bir ders saati içerisinde değil her an ve her yaşantıda örnek olayla işlenebilir.
7. Değerler eğitimi kavramları, kalıcılığı sağlamak adına öğrencilerle sürekli olarak pekiştirilmelidir.
8. Değerler eğitimi öğretmen, idareci, okul personeli, sokak, aile, medya, sosyal paylaşım siteleri, dizileri kapsayacak biçimde düşünülerek planlanabilir.
9. Öğretmenler ve aileler öğrencilerinin gelişimini olumsuz etkileyebilecek televizyon, internet vb. yayınlardan öğrencileri korumak için önlemler alabilirler.
10. Öğretmenler, öğrencilerinin değer kazanımına olumlu yönde katkı yapacak öğretim materyallerini derslerinde kullanabilirler.

11. Değerler eğitimi uygulama türlerini geliştirmek amacıyla okul içinde diğer sınıflarla etkin bir işbirliği yapılabilir.

12. Değerler eğitimi uygulamaları kapsamında örnek davranış ve tutum gösteren öğrenciler ödüllendirilebilir.

13. Değerler eğitiminde öğrencilere; yaparak ve yaşayarak değerleri tanıma ve davranış olarak ifade edebilme fırsatları verilebilir.

14. Grup etkinlikleri ve farklı öğretim yöntemleri ile desteklenebilir.

15. Değerler eğitimi okul öncesinden başlamalı, maddi değerlerden çok manevi değerlere önem verilmeli, değerlerin, insanlara güven, huzur ve mutlu bir yaşam sağladığı yaşanarak gösterilmelidir.

16. Değerler eğitimi verilirken müfredatta yer alan değerler doğrudan öğretilmeye çalışılmadan, derslerin içinde derslerin konusuyla ilişkilendirilerek verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, Altun S. (2003). *Eğitim Yönetimi ve Değerler*, Değerler Eğitimi Dergisi, 1, (1), 7-18
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbağ, O. (2009). *İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 17 (2), 403-414.
- Akgül, İ. (2014). *İlkokul Öğrencileri için Web Tabanlı Değerler Eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak, 3.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). *İlköğretimde değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: nitel bir analiz*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 105-113.
- Aksoy, N.D. ve Aydemir H. (2010). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Demokratik Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İlişkisi: Malatya Örneği*. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:17 (1), 72.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). *İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7 (3), 607-622.
- Arslanoğlu, İ. (2005). *Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Felsefe Dünyası Dergisi.
- Ateş F. (2013). *İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Atmaca, G. (2011). *Çocuklara Mahsus Gazete’de Değerler Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 12.
- Aydın, M. (2011). *Değerler, İşlevleri ve Ahlak”*. *Eğitime Bakış*. 39-45.
- Aydın, M. Z. (2010). *Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. Değerler Eğitimi Buluşması içinde*. Ceceli Eğitim Kurumları, Ankara.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2013). *Okulda değerler eğitimi: yöntemler ve teknikler-kaynaklar*. Ankara: Nobel.
- Aytaç, Ç. (1981). *Sanat ve Uygarlık*. Ankara: Dizgi Baskı.
- Bal, M. (1993). *Orta Dereceli Okullarda Sanat Eğitimi (1924-1993)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Boydaş, N. (1996). *Sanat Kültürü Yansıtır*. Milli Eğitim. (131), 8.
- Burnet, J. (1988). *The Ethics of Aristotle*. Salem, New Hampshire: Ayer Company Publishers Inc.
- Burns, George W. (2016). *Çocuklar ve Ergenler İçin 101 Tedavi Edici Öykü Terapide Metafor Kullanımı*. 2. basım Ankara, 76, 77, 78
- Buyurgan, S. (2001). *Sanat Eğitimi Ve Öğretimi (İlköğretim Birinci Kademedede)*. Ankara: Dersal Yayınları.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel Sanatlar eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. Ankara: Görsel Yayınları.
- Buzelli, C.A. ve Johnston, B. (2002). *The Moral Dimensions Of Teaching: Language, Power, And Culture In Classroom Interaction*. London: RoutledgeFalmer.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Cafo, Z. ve Somuncuoğlu, D. (2000). *Global Values In Education And Character Education*. ERIC Document Reproduction Service No. ED 449 449, Report No. CG 030 706.

- Cihan, N. (2014). *Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(1), 429.
- Cömert, M. (2002). *Yaparak Yaşayarak Öğrenme*. Sanat Eğitimi Sempozyumu. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 17.
- Çakıroğlu, A.E. (2013). *Değerler Eğitiminde Korku Kültürünün Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu, 4.
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). *Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Değerler Eğitimi Dergisi, 33-56.
- Çetin, T. (2002). *Sanat Eğitiminin Gerekliği Üstüne*. Sanat Eğitimi Sempozyumu. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- Çetin, Ş. (2006). *Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması)*. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi (18), 28-37.
- Çetin, N. ve Balanuye, Ç. (2015). *Değerler ve Eğitim İlişkisi Üzerine*. Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi (24), 191-203.
- Çiftçi, N. (2003). *Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (1), 46, 75.
- Dale, N.T. (1994). *Values education in American secondary school*. Education Conference. Kutztown, PA: Kutztown University.
- Demirel, M. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin karakter eğitimine ilişkin öz-yeterlilik inançları*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36-9.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A.D. (2007). *Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 15(1), 105-122.

- Dewey, J. (1990). *The School And Society And The Child And The Curriculum*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Dewey, J. (2008). *Okul ve Toplum. Eğitim Klasikleri Dizisi-1*. (Çev: H. Avni BAŞMAN. Pegem Akademi. (1. Baskı), 23.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). *Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Değerler Eğitimi Dergisi, 6, 16.
- Durmuş, A. (2017). 10 Maddede değerler Eğitimi, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/ogrencilere-10-maddede-degerler-egitimi40693703>, Erişim Tarihi: 09.12.2018.
- Edgington William D. (2016). *To Promote Character Education, Use Literature for Children and Adolescents (Karakter Eğitimi Teşvik Etmek ve Çocuklar ve Gençler İçin kullanımı)*. The Social Studies, 113-116.
- Ekşi, H. (2003). *Temel İnsanî Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1), 79-96.
- Emektar, A. ve Mercin, L. (2016). *Sanatsal (resim/tasarım) yarışmalarının görsel sanatlar eğitimi açısından öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 11(8), 203-212.
- Erden, M. (1999). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Erinç, M.S. (2004). *Kültür Sanat Sanat Kültür*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Erinç, S. (1995). *Resmin Eleştirisi Üzerine*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Fırat, N. (2007). *Okul kültürü ve öğretmenlerin değer sistemleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Fischer, R. ve Smith, P.B. (2004). *Values and organizational justice: Performance and seniority-based allocation criteria in the United Kingdom and Germany*. Journal of Cross-Cultural Psychology, 35(6), 669-688.

- Florida Institute of Education, University of North Florida. (1998). *Florida Safe And Drug- Free Schools*. SDFS Notes. March, 2(2).
- Freyer, H. (1954). *Endüstri Çağı*. Çev. Batuhan, H. İÜEF Yay. İstanbul. Akt: Özen, Y. (2011). “Etik Mi? Ahlak Mı? Modernite Mi? Medeniyet mi?”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED) 5, 63-87.
- Genç, S.Z. ve Eryaman, M.Y. (2007). *Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9, (1), 95.
- Gençaydın, Z. (1990). *Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri. Orta Öğretim Kurumlarının Resim-İş Öğretimi Ve Sorunları*. Türk Eğitim Derneği Yayınları. Ankara: Şafak Matbaacılık, 44, 99.
- Gökaydın, N. (1998). *Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 3.
- Gurbetoğlu A. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*.
- Gülseren, H.Ö. (2009). Değerlerimiz ve Eğitimde Kalite Ödülü. 1. Ulusal İyilik Sempozyumu, Elazığ: Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü yayınları, No.1.,39-51.
- Gürhan, E. (2017). *İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu Örneği)*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 12.
- Halstead, J.M. (1996). *Values and Values Education in Schools. Values in Education and Education in Values*. The Falmer Press, London. (akt, Dönmez, C. (2012). Değerler Eğitiminde Kahramanların Kullanımına Bir Örnek: Mustafa Kemal Atatürk, Ankara).
- Halstead, J.M. ve Taylor, M.J. (2000). *Learning and Teaching about Values: Review of Recent Research*. Cambridge Journal of Education. 30(2), 169-202.
- Harmin, M., Kirschenbaum, H. ve Simon, S.B. (1973). *Clarifying Values Through Subject Matter: Applications For The Classroom*. Minneapolis: Winston Press Inc.

- Havılland, W., Prins, H., Walrath, D. ve Mcbride, B. (2008). Kültürel Antropoloji.(Çev: Sarıoğlu, İ. D. E.) İstanbul: Kaknüs Yayınları, 691.
- Hökelekli, H. (2010). *Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 6(18), 4-9.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Irwin, T. (1995). *Plato's ethics*. Oxford: Oxford University Press.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları, No. 69, 7-8, 127, 156-157.
- İşcan, C.D. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 34, 35, 46.
- Johnson, P. A. (2015). *Eylem araştırması el kitabı*. Çev: Y. Uzuner ve M. Ö. Anay. (2. baskı). Ankara: Anı.
- Kale, N. (2007). *Nasıl bir değerler eğitimi?*. Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 319.
- Kant, I. (1930). *Lectures on ethics*. Çev: Louis Infield, B.A.. London: Methuen&Co. Ltd.
- Karababa, B. (1993). *Türkiye'de Çocuk Resimleri Yarışmaları Ve Yarışmaların Çocuğun Sanat Gelişimine Ve Eğitimine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaca K. (2015). *Değerler Eğitimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?*. Ankara; Eğitim Sen Yayınları, 16
- Karagöz, B. (2009), *Yapılandırmacı Yaklaşım Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Değerlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 45.
- Kaymakcan, R. (2010). *Değer Kavramı ve Gençlerin Dini Değerleri*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 6(18), 10-15.

- Keskinoğlu, M.Ş. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi*. Yeditepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kırışoğlu, O. (1991). *Sanatta Eğitimi*. Ankara: Demircioğlu Matbaası, 57.
- Kırışoğlu, O.T. (2002). *Sanatta eğitimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kirschenbaum, H. (2000). *From Values Clarification To Character Education: A Personal Journey*. *Journal Of Humanistic Counseling, Education & Development*. September, 39(1), 4-1.
- Kirschenbaum, H., Harmin, M., Howe, L., ve Simon, S. (1977). *In defense of values clarification: a position paper*. *Phi Delta Kappan*. 58, 743-746.
- Kuçuradi, İ. (1998). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Meteksan A.Ş., 17, 18,25, 112.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıçbaşı, Ç. (2000). *Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer teorisi*. *Türk Psikoloji Dergisi*,15 (45), 59-76.
- Lickon, T. (1993). *The return of character education(Karakter Eğitiminin Geri Dönüşü)*. *Educational Leadership*, 6- 11.
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4. Sınıf Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara.
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı). (2006). *Görsel Sanatlar Dersi 1-8. sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı). (2009). *Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflar Görsel Sanatlar (Resim) Dersi Öğretim Programı*. Ankara, 34-35.
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı). (2010). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010/53 sayılı Genelge*, Ankara
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı). (2017). *Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar - Askıdaki Program) Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. <http://www.meb.gov.tr/bakan-yilmaz-guncellenen-ogretim-programlaritaslagini-tanitti/haber/12728/tr>, Erişim tarihi: 31.03.2017.

- Mengüsoğlu, T. (1997). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 216.
- Meaney 1979 Meaney, M. H. (1979). *A Guide for Implementing Values Education in the Primary Grades. Unpublished Doctor's Thesis*, Seattle University. Seattle, Washington.
- Mercin, L. ve Diksoy, İ. (2016). *Yenilenen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Grafik Tasarım Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Hitit Üniversitesi Uluslararası Geçmişten Geleceğe Sanat Sempozyumu, Çorum.
- Mercin, L. ve Diksoy, İ. (2016). *Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri*. 292, 295.
- Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, (2012). *Değerler Eğitimi Kılavuzu*. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/36/974348/dosyalar/2013_03/01051825_degerleregitimiklavuzu.pdf, Erişim tarihi: 01.01.2018.
- Narvaez, D. (2001). *Who should I become? using the positive and negative in character education*. Annual Meeting of the American Educational Research Association. Seattle, WA: University of Notre Dame
- Neriman G.K. (2003). *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı Sorumluluk 1-10 Set*. 1. Basım
- Neriman G.K. (2003). *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı Doğruluk 1-10 Set*. 1. Basım
- Neriman G.K. (2003). *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı Dostluk 1-10 Set*. 1. Basım
- Neriman G.K. (2003). *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı Saygı 1-10 Set*. 1. Basım
- Oğuz E. (2012). *Öğretmen Adaylarının Değerler ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Doktora tezi, 9.
- Okumuş, E. (2010). *Toplum ve Ahlak Eğitimi*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 6(18), 28-32.
- Özkan, R. (2011). *Toplumsal Yapı, Değerler ve Eğitim İlişkisi*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1), 333-344.
- Özmete, E. (2007), *Effect Gender on the Value Perception of the Young: A Case Analysis*. College Student Journal, Vol.41, No.4, 859- 871.

- Özsoy, V. (1998). “Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi Ve Öğretimi (Resim İş Eğitimi)”. Milli Eğitim. (139), 58-65.
- Özteke, H. (2004). *Ortaöğretimde Sanat Eğitimi İle Tarihi Çevre Bilincinin Geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Polat, S. ve Celep, C. (2008). *Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel güven, örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin algıları*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 14(54), ss.307–331.
- Powney, J., Cullen, M.A., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M. ve Munn, P. (2004). *Understanding values education in the primary school*. UK: University of Glasgow.
- Raths, L.E., Harmin, M. ve Simon, S.B. (1966). *Values and teaching: working with values in the classroom*. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Books Inc.
- Riviere, G.H. (1962). *Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında*. Unesco Bölge Semineri Çev. Selma İnal. İstanbul: İcom Milli Komitesi Yayınları 1, 23-24.
- Robb, B. (1998). *What Is Values Education-And So What?*, TheJournal of Values Education. 1.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature Of Human Values*. New York: The Free Press.
- San, İ. (1985). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, 17
- Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya*. Ed. Ömeroğlu, E. Pegem Akademi, Ankara.
- Sarı, E. (2005). *Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun eğitim fakültesi örneği*. Değerler Eğitimi Dergisi, 3 (10), 73–88.
- Sayar, K. ve Aysun, S. (2011). *Ahlaki Bir Lider Olarak Öğretmen*. Eğitime Bakış Eğitim Öğretim ve Araştırma Dergisi, 6(18), 9-13.
- Sinclair, M. (2004). *Learning To Live Together: Building Skills, Values And Attitudes For The Twent-Fisrt Century*. Geneva: International Bureau of Education. UNESCO.

- Straughan, R. (1999). *Can We Teach Children To Be Good?: Basic Issues In Moral, Personal And Social Education*. Philadelphia: Open Universit Press.
- Stringer, E. T. (2008). *Action research in education*. Upper Saddle River NJ: Pearson Prentice Hall. (2. Basım)
- Tarakçı, A. (2013). *İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersinde Görsel Okuma–Görsel Sunu Çalışmalarında Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçları Kullanılmasının Değer Edinimine ve Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi*. Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 25.
- Taşdan, M. (2008). *Kamu ve özel ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin değer, iş doyumu ve öğretmene mesleki sosyal destek ile ilgili görüşleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TDK. (Türk Dil Kurumu). (2013). *Büyük Türkçe sözlük*. www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 30.05.2019.
- TeachingValues.com (2007). *www.teachingvalues.com*. Erişim tarihi: 26.04.2018.
- Tepecik, A. (2003). *Sanat Eğitimi ve Görsel Çevre*. 7. Ulusal Sanat Sempozyumu “Sanat Ve Çevre”. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 164.
- Tezcan, M. (2003). *Gizli müfredat eğitim sosyolojisi açısından bir kavramasal çözümlemesi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, 53-59.
- Turgut, İ. (2002). *Eğitim ve Etik*, İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 31.
- Türnüklü, A. (2000). *Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi Dergisi, sayı 24.
- UNESCO. (2002). *Learnig To Be: A Holistic And İntegrated Approach To Values Education For Human Development*. Apnieve Source Book 2 for Teachers, Students and Tertiary Level Instructors. Bangkok: UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education.

- Uyanık, B.G. (2014). *Çocuklar ve Değerler Eğitimi*. <http://www.kimpsikoloji.com/wp-content/uploads/2014/02/Do%C3%A7.Dr.-G%C3%BClden-Uyan%C4%B1k-Balat-Okul-%C3%96ncesindeDe%C4%9Ferler-E%C4%9Fitimi.pdf>, Erişim tarihi: 15.05.2019.
- Ünlü, İ. ve Kaşkaya, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 2656-2679.
- Ünlü, S. (2010). *Sosyal Psikoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 72.
- Veugelers, W. (2000). "Different Ways Of Teaching Values". Educational Review. 52(1), 38- 46.
- Yaman, E. (2012). *Eğitimde Yeni Ufuklar ve Değerler Eğitimi*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 8(22), 62-65.
- Yazar, T., Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). *Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Değerler Eğitimi Kavramına İlişkin Metaforik Alguları*. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 5(3), 245-269.
- Yazıcı, K. (2006). *Değerler eğitimine genel bir bakış*. Türklük Bilimi Araştırmaları, 19, 499-522.
- Yetkin, S.K. (1972). *Estetik Doktrinler*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 61.
- Yel, S. ve Aladağ, E. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem, 119.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara; Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2010). *Çocuğun Ailede Kazanacağı Önemli Bir Değer: Kanaatkârlık*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 6(18), 55-58.
- Yılmaz, K. (2010b). *Değerlerle Yönetim. İçinde Memhuhoğlu. H.B. ve Yılmaz, K. (Ed.). Yönetimde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Akademi, 229, 242.
- Wells, C. (1971). *İnsan ve Dünyası*. Çev: Güvenç, B. İstanbul: Remzi Kitabevi, 190.

EKLER

Ek-1: Öğretmen Görüşme Formu

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Araştırma sorusu: “Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin çalışmaları derslerde öğrencilere nasıl yansımaktadır?”

Yeşim AKDOĞAN
Yüksek Lisans Öğrencisi

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim. Danışmanlığımı Prof. Dr. Melek Gökay’ın yürüttüğü “İlkokul Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansıması Üzerine Durum Çalışması” konulu bir tez hazırlıyorum. Bu konuyla ilgili olarak siz değerli hocalarımla görüşleri doğrultusunda bu tezi oluşturmayı amaçlamaktayım.

Bu araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimine olan düşünceleri ve derslerinde ne tarz etkinliklerle işlediklerini ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

- Bu görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacı dışında kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma sonuçları yazılırken kendi istekleri olmadığı takdirde görüşülen bireyin isimleri kesinlikle rapora yansıtılmayacaktır.

GÖRÜŞME FORMU

- 1) Sizce değerler eğitimi nedir?
- 2) Değerler eğitimi kavramı evrensel midir?
- 3) Değerler eğitimi kapsamında yer alan ilkeler yeterli midir? Geliştirmek için başka hangi ilkeler eklenebilir?
- 4) Okullarda değerler eğitiminin yeterince özenli işlendiğini düşünüyor musunuz?
- 5) Öğretmenler değerler eğitimi hangi tarz ve uygulamalarla çocuklara aktarmaktadır?
- 6) Değerler eğitiminin öğrenci ve öğretmene faydaları nelerdir?
- 7) Öğrencilerin değerler eğitimi hayata geçirmesi konusundaki fikriniz nedir?
- 8) Okullarda her ayın bir değere ayrılması öğrenciler açısından fayda sağlamış mıdır?
- 9) Öğrencilerin değerlere ilişkin tutumları nasıldır?
- 10) Değerler eğitiminde çevrenin veya ailenin etkisi var mıdır?
- 11) Ailenin inanç ve ideolojik yapısı değerler eğitimi ile ters düşüyorsa çocuğun okulda aldığı değerler eğitimi topluma kazandırılabilir mi?

Ek-2: İzin Dilekçesi

24/09/2018

Özel Konya Esentepe İlkokulu Müdürlüğüne,

KONYA

Necmettin Erbakan Üniversitesi Resim-İş Eğitimi bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde görsel sanatlar dersinde 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine “değerler eğitimi” ile ilgili araştırma gereği çeşitli etkinlikler yaptırmak ve sınıf öğretmenlerine görüşme formu dağıtıp değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini almak istiyorum.

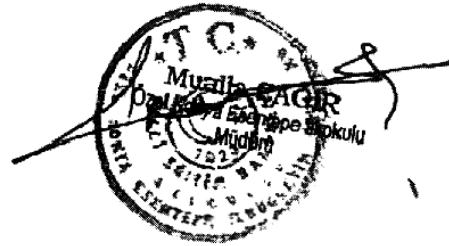
Gereğinin bilgilerinize arz ederim.

YEŞİM AKDOĞAN

Adres: Alavardı mah. Hüsna sk. Konevi Villaları C/2 Blok

Telefon: 05064587064

E-Posta: nevayesim@gmail.com

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Yeşim AKDOĞAN	İmza:		
Doğum Yeri:	Meram / KONYA			
Doğum Tarihi:	09.02.1989			
Medeni Durumu:	Evli			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Mareşal Mustafa Kemal		Konya	2000
Ortaöğretim				
Lise	K.Ç. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	Resim	Konya	2007
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Resim İş Öğretmenliği	Konya	2011
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Güzel Sanatlar Eğitimi	Konya	2011
Becerileri:	El Sanatları, Resim, Resim okuma, Fotoğrafçılık, Bioenerji			
İlgi Alanları:	Sanat ve tasarım, ayakkabı tasarımı, fotoğrafçılık			
İş Deneyimi:	Fotoğrafçılık Özel bir sanat galerisinde eğitimlik Özel Diltaş İlkokulu Özel Esentepe Koleji (Halen devam ediyor)			
Tel:	05064587064			
Adres	Alavardı mah. Hüsna sk. Konevi Villaları C/2 Blok Meram KONYA			